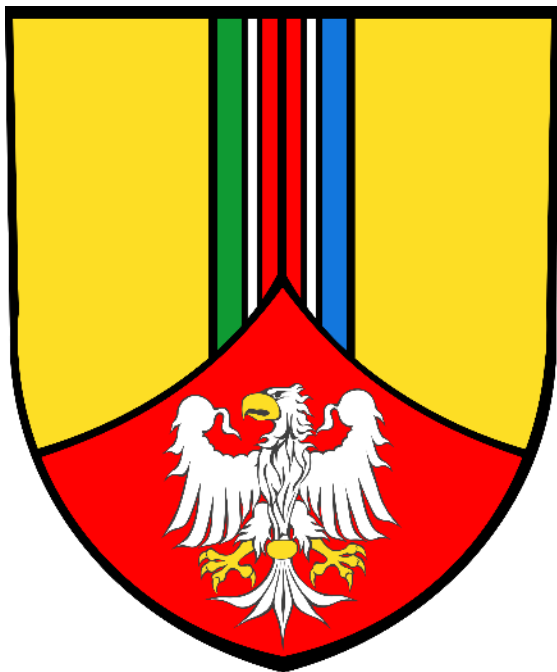

STRATEGIA ROZWOJU POWIATU ŁOWICKIEGO 2020

Spis treści

Wstęp	3
1. Podsumowanie Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego	5
Wizja Powiatu Łowickiego	5
Misja Powiatu Łowickiego	5
Cele strategiczne i cele operacyjne	6
Polityka horyzontalno - funkcjonalna województwa łódzkiego	6
2. Diagnoza uwarunkowań rozwoju Powiatu Łowickiego	8
Ogólna charakterystyka Powiatu Łowickiego	8
Krótki rys historyczny	11
Położenie i uwarunkowania geograficzne	12
Zasoby Powiatu Łowickiego	15
Zasoby ludzkie	15
Zasoby przyrodnicze	20
Budowa geologiczna oraz ukształtowanie terenu	24
Zasoby mineralne	26
Wody podziemne i powierzchniowe	27
Klimat	29
Dziedzictwo kulturowe Ziemi Łowickiej	29
Zagospodarowanie przestrzenne	38
Infrastruktura techniczna	38
Ochrona środowiska	55
Infrastruktura społeczna	57
Sfera gospodarcza	75
Przemysł, przedsiębiorczość i struktura podmiotów gospodarczych	75
Rolnictwo	78
Turystyka i rekreacja	81
Atrakcyjność inwestycyjna Powiatu	85
Sytuacja finansowa Powiatu	86
Podsumowanie wyników ankiet przeprowadzanych z głównymi interesariuszami Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego	90
Obserwacje i wnioski z badania ankietowego – opinie reprezentantów Powiatu (Gminy, Instytucje, Radni Powiatu)	90
Analiza SWOT	100
3. Misja i wizja Powiatu	102
Strategiczne i operacyjne cele Powiatu	103
4. Sposoby i źródła finansowania	109
5. Wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja Strategii	118
Wytyczne do procesu wdrażania Strategii	118
Monitorowanie Strategii	119
Oczekiwane wskaźniki osiągnięć i ewaluacja Strategii	121
Bibliografia	125
Spis tabel i rysunków	126
Załączniki	128
Wieloletni Plan Inwestycyjny	129

Wstęp

Strategia Rozwoju Powiatu Łowickiego jest kluczowym dokumentem, który poprzez swoją zawartość, a także sposób dochodzenia do zawartych w nim rozwiązań systematyzuje wiedzę o Powiecie, wyznacza długofalowe kierunki jego rozwoju oraz wskazuje działania, których realizacja przyczyni się do rozwoju całego obszaru Ziemi Łowickiej.

Dokument przygotowany został na zlecenie Zarządu Powiatu Łowickiego w ramach działań związanych z aktualizacją poprzednich dokumentów wyznaczających strategiczne kierunki rozwoju Powiatu. Projekt zrealizowany został przez Łódzką Agencję Rozwoju Regionalnego S. A.

Strategia Rozwoju Powiatu Łowickiego 2020 jest dokumentem kierunkowym, nakreślającym nadrzędne cele długoterminowe (strategiczne), priorytety rozwoju oraz kierunki działań władz samorządowych Powiatu. Strategia określa również stan docelowy, do którego Powiat powinien dążyć w kolejnym okresie programowania, zarysowuje ramy działań władz samorządowych Powiatu prowadzące do osiągnięcia danego stanu, a także prezentuje przykłady inicjatyw w ramach każdego celu strategicznego.

Uchwalenie Strategii nie zamyka możliwości wprowadzania zmian, prowadzenia konsultacji społecznych i składania propozycji działań inwestycyjnych, zgodnie z pojawiającymi się uzasadnionymi potrzebami lokalnymi.¹ Strategia jest narzędziem, które wyznacza ogólne ramy racjonalnego gospodarowania posiadanymi zasobami oraz stanowi kluczowy element planowania rozwoju lokalnego.

W opracowaniu niniejszej Strategii, prócz wymienionej powyżej Łódzkiej Agencji Rozwoju Regionalnego S.A. udział wzięli reprezentanci Starostwa Powiatowego w Łowiczu. Reprezentanci gmin wchodzących w skład Powiatu, radni, przedstawiciele instytucji, organizacji pozarządowych działających na terenie Powiatu oraz jednostek organizacyjnych mieli możliwość uczestniczenia w przygotowaniu głównych założeń dokumentu. Polegało ono na wypełnieniu ankiety oraz udziale w procesie konsultacji społecznych przedłożonego im projektu dokumentu.

Niniejszy dokument składa się z **pięciu rozdziałów** oraz **bibliografii**.

¹ Domański, T. *Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego gminy*, Agencja Rozwoju Komunalnego, Warszawa 1999

We **wstępie** przedstawiono cel i strukturę dokumentu oraz zastosowane podejście metodologiczne.

Rozdział pierwszy obejmuje krótkie podsumowanie całego dokumentu, zawiera informacje o kluczowych założeniach i wnioskach wynikających ze Strategii.

Rozdział drugi przedstawia opis stanu obecnego. Zawiera diagnozę zasobów Powiatu pod kątem informacji na temat zagospodarowania przestrzennego oraz sytuacji społeczno - gospodarczej. Rozdział zakończony jest podsumowaniem wyników ankiet oraz analizą SWOT, czyli wskazaniem mocnych i słabych stron Powiatu oraz szans i zagrożeń dla jego dalszego rozwoju.

W **rozdziale trzecim** zdefiniowano misję i wizję Powiatu Łowickiego, wskazano ogólne kierunki jego rozwoju stanowiące zarówno wyraz aspiracji władz samorządowych jak i pozostałych interesariuszy strategii. Nakreślono cele strategiczne, które posłużyły jako konstrukcja realizacji celów operacyjnych. W rozdziale uwzględniono prezentację przykładowych działań i inicjatyw, które władze Powiatu mogą podejmować w ramach realizacji poszczególnych celów strategicznych.

W **rozdziale czwartym** zamieszczono opis możliwych źródeł finansowania zadań zdefiniowanych w ramach niniejszej strategii oraz powiązania założeń strategicznych z dokumentami regionalnymi i krajowymi.

Ostatnia część dokumentu – **rozdział piąty** – jest poświęcony wytycznym dla proponowanego systemu wdrażania, monitorowania i ewaluacji strategii. Zamieszczono w nim przykłady wskaźników, które umożliwią proces realizacji wytycznych zawartych w niniejszym dokumencie.

Bibliografia - zawiera spis dokumentów i materiałów wykorzystanych przy opracowaniu tekstu strategii.

1. Podsumowanie Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego

Strategia Rozwoju Powiatu Łowickiego jest opracowaniem, które wyznacza długofalowe kierunki rozwoju regionu.

Wizja Powiatu Łowickiego

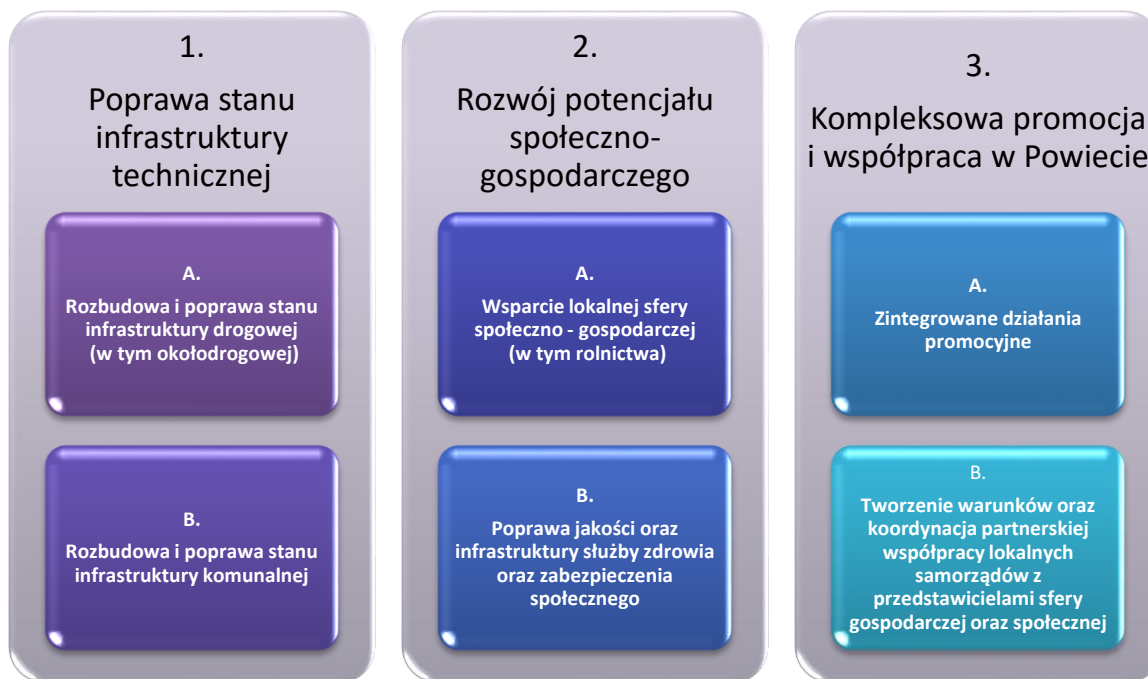
Powiat Łowicki ponadlokalnym ośrodkiem turystycznym, dbającym o swoje dziedzictwo kulturowe i lokalne tradycje oraz miejscem przyjaznym dla mieszkańców i przedsiębiorców.

Misja Powiatu Łowickiego

Wykorzystanie dogodnego położenia, możliwości obszaru funkcjonalnego, branży kluczowej, potencjału społeczno – gospodarczego oraz walorów krajobrazowych i kulturowych (folklor łowicki) w celu zwiększenia atrakcyjności regionu.

W celu realizacji wizji i misji Powiatu, zdefiniowano katalog kluczowych dla jego rozwoju celów strategicznych oraz służących ich osiągnięciu celów operacyjnych. Łącznie zdefiniowano trzy cele strategiczne oraz sześć przyporządkowanych im celów operacyjnych, które prezentuje zestawienie graficzne zamieszczone na następnej stronie.

Cele strategiczne i cele operacyjne

Źródło: opracowanie własne

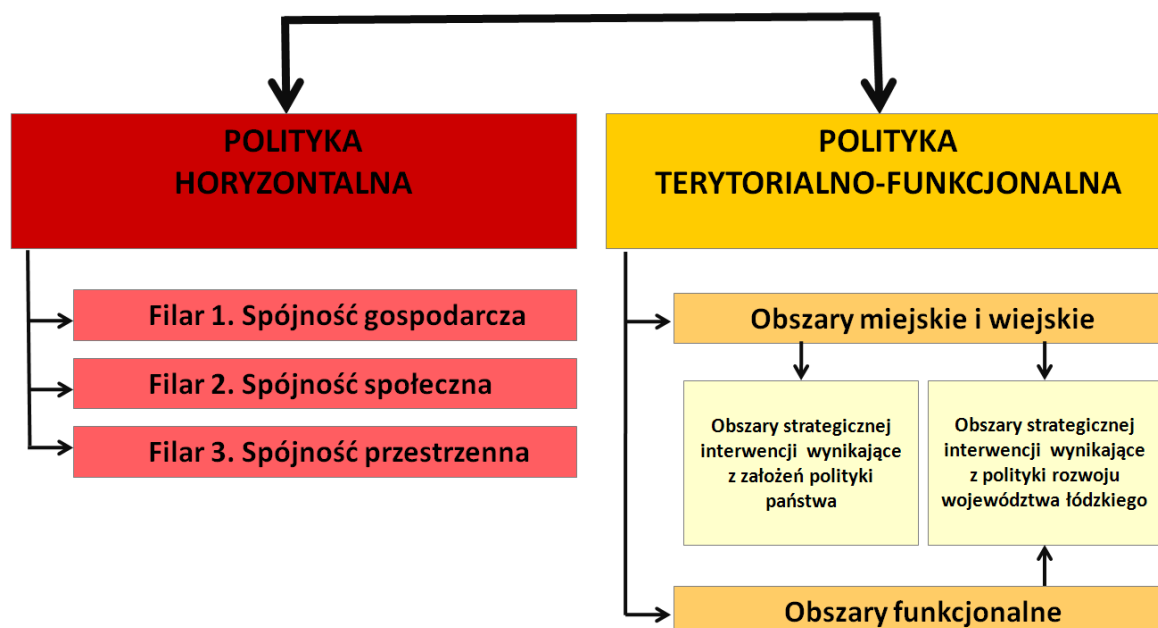
Polityka horyzontalno - funkcjonalna województwa łódzkiego

Podczas aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego kierowano się zasadą zintegrowanego podejścia do rozwoju, poprzez odejście od planowania sektorowego na rzecz budowy i wzmocnienia kapitału terytorialnego, co pozwoli włączyć w procesy rozwojowe całą wspólnotę samorządową. W związku z powyższym założono, iż regionalna polityka rozwoju będzie realizowana w dwóch płaszczyznach:

- horyzontalnej, odnoszącej się do obszaru całego województwa,
- terytorialno-funkcjonalnej, odnoszącej się do obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz obszarów funkcjonalnych.

Istotę zaktualizowanej Strategii Rozwoju Województwa Łódzkiego przedstawia rysunek zamieszczony na kolejnej stronie.

Rysunek 1 Istota polityki rozwoju województwa łódzkiego

Źródło: Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020

Politykę horyzontalną (realizowaną na całym obszarze województwa oraz skierowaną do wszystkich podmiotów funkcjonujących w regionie) stanowią trzy wymienione wyżej filary: gospodarczy, społeczny i przestrzenny. W celu lepszego wykorzystania specyfiki poszczególnych obszarów województwa polityka horyzontalna została uzupełniona o politykę terytorialno-funkcjonalną, która ma być realizowana na terenie obszarów miejskich, obszarów wiejskich oraz wyspecjalizowanych obszarów funkcjonalnych. Adresatami tej polityki są podmioty funkcjonujące w wyznaczonych obszarach.

W województwie łódzkim wyodrębnionych zostało pięć specyficznych obszarów, które ze względu na swój potencjał wewnętrzny, cechy przestrzenne, koncentrację i rozwój specyficznych funkcji gospodarczych oraz występujące powiązania funkcjonalne mogą stać się podstawą budowania silnej przewagi konkurencyjnej całego regionu.

Nowe podejście do polityki rozwojowej województwa sytuuje Powiat Łowicki w zasięgu dwóch obszarów funkcjonalnych. Jeden z nich stanowi „**Obszar intensywnego rozwoju rolnictwa**”, w którym głównym celem pozostaje konieczność rozwoju konkurencyjnego, produktywnego rolnictwa oraz nowoczesnego przetwórstwa rolno – spożywczego, które opierać się będzie m.in. na lokalnych tradycjach przedsiębiorczych.

Drugim potencjałem rozwojowym zdefiniowanym w SRWŁ 2020, a zlokalizowanym również na terenie Powiatu Łowickiego jest „**Obszar turystyczny dolin rzecznych Pilicy, Warty i Bzury**”. Głównym celem, który ma być realizowany na tym obszarze jest rozwój turystyki uzdrowiskowej, konferencyjnej, sportowej i aktywnej o znaczeniu ponadlokalnym, wykorzystujący endogeniczne potencjały środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego. Na podstawie niniejszych wytycznych opracowano również główne założenia Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego 2020.

2. Diagnoza uwarunkowań rozwoju Powiatu Łowickiego

Ogólna charakterystyka Powiatu Łowickiego

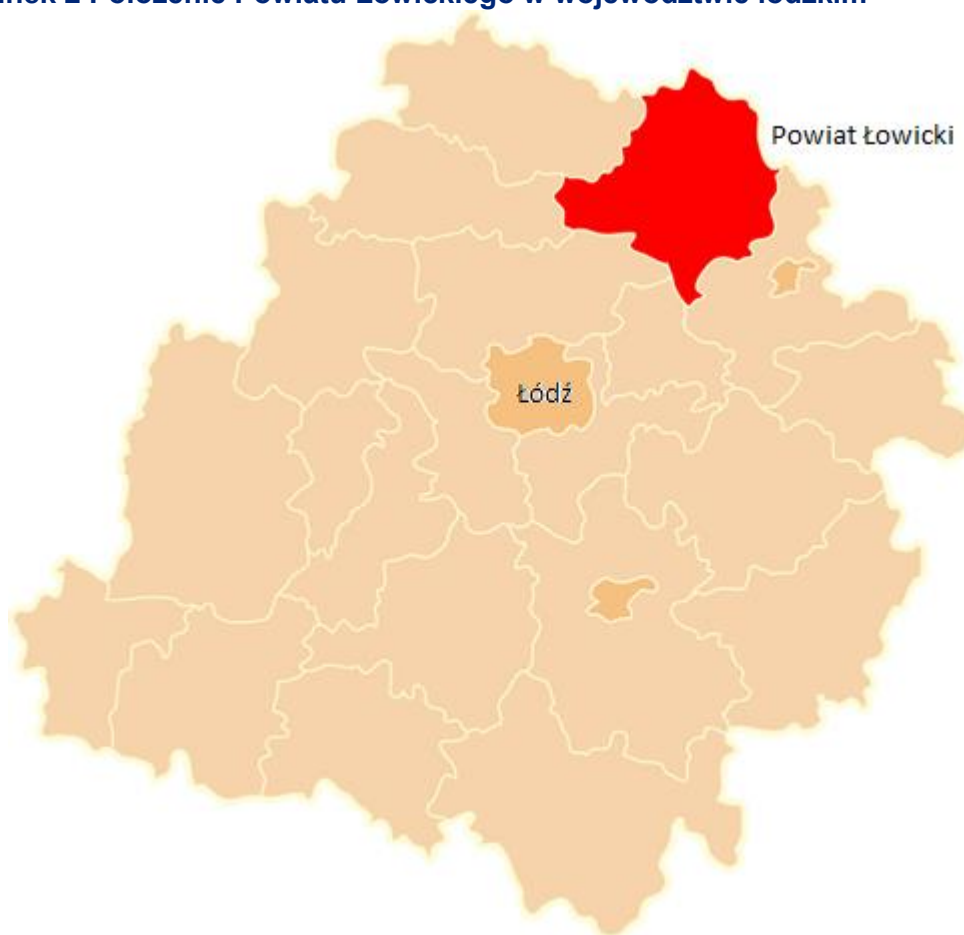
Powiat Łowicki położony jest w północno – wschodniej części województwa łódzkiego. Obecne granice Powiatu ustalone zostały na podstawie reformy administracyjnej, która weszła w życie 1 stycznia 1999 r. Całkowita powierzchnia Powiatu to 988,17 km², co stanowi ponad 5% całkowitej powierzchni województwa łódzkiego.

Na koniec 2014 roku Powiat zamieszkiwało 79 951 osób z czego 48% populacji (38 790 osób) stanowili mężczyźni, a 52% (41 161 osób) kobiety.

Powiat znajduje się pomiędzy dwoma dużymi aglomeracjami - łódzką i warszawską. Jest bardzo dobrze skomunikowany – zlokalizowany jest w rejonie skrzyżowania dróg krajowych oraz autostrad wschód – zachód A2 (Terespol – Świecko) i północ- południe A1 (Gdańsk – Gorzyce). Ponadto przez jego teren przebiega magistrala kolejowa prowadząca ze wschodu na zachód Polski (połączenie linii kolejowej nr 2 Terespol - Warszawa oraz linii kolejowej nr 3 Warszawa – Kunowice).

Na kolejnej stronie zamieszczono rysunek ilustrujący położenie Powiatu Łowickiego w województwie łódzkim.

Rysunek 2 Położenie Powiatu Łowickiego w województwie łódzkim

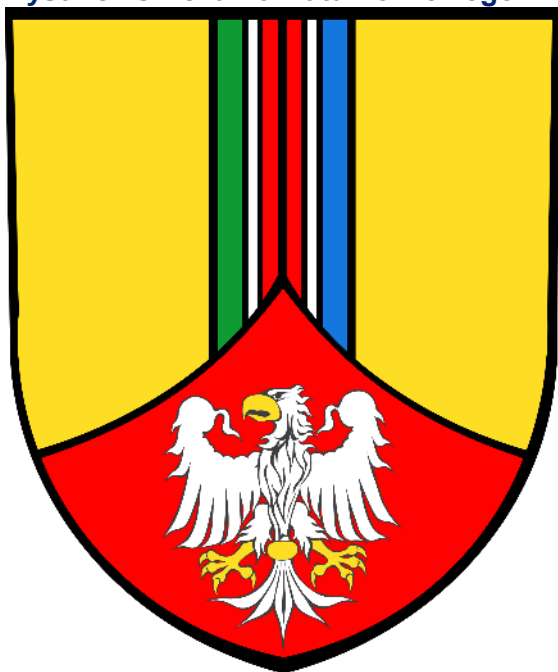
Źródło: <https://bip.lodzkie.pl/powiat-lowicki>

9 października 2002 r. Uchwałą Nr XLV/274/2002 Rady Powiatu Łowickiego ustanowiono m.in. herb oraz flagi (urzędową oraz terytorialną) Powiatu Łowickiego.

Podobrazie herbu Powiatu Łowickiego stanowi podzielona na trzy pola tarcza o kroju późnogotyckim. Pierwsze z pól - dolne- jest czerwone i od dołu tarczy szersze by z lekka ku górze kończato zachodzić. Na czerwonym polu znajduje się orzeł biały o złotym dziobie, o złotych łapach ze złotymi pazurami oraz o złotym pierścieniu na ogonie. Na polu drugim (górne – żółte po prawej stronie) blisko środka tarczy znajdują się pasy w barwach zielonej, białej i czerwonej. Również na polu trzecim (górne – żółte po lewej stronie) blisko środka tarczy znajdują się pasy w barwach błękitnej, białej i czerwonej. Autorem herbu jest plastyk mgr Michał Marciniak – Kożuchowski.² Rysunek poniżej przedstawia herb Powiatu Łowickiego.

² za: <http://www.bip.powiat.lowicz.pl/427,herb-Powiatu-lowickiego.html>

Rysunek 3 Herb Powiatu Łowickiego

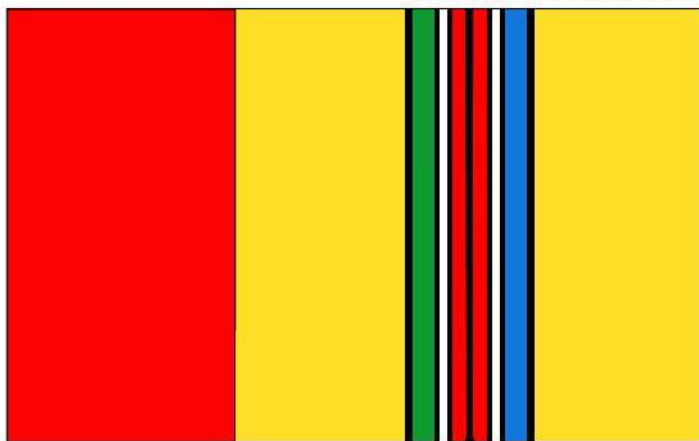

Źródło: <http://www.bip.powiat.łowicz.pl/427,herb-Powiatu-łowickiego.html>

Zarówno flaga urzędowa jak i terytorialna utrzymane są w tej samej tonacji kolorystycznej, co herb Powiatu. Poniżej zaprezentowano obie flagi.

Rysunek 4 Flaga terytorialna oraz urzędowa Powiatu Łowickiego

FLAGA TERYTORIALNA
POWIATU ŁOWICKIEGO

FLAGA URZĘDOWA
POWIATU ŁOWICKIEGO

Źródło: <http://www.bip.powiat.lowicz.pl/428,flaga-terytorialna-Powiatu-lowickiego.html> oraz <http://www.bip.powiat.lowicz.pl/429,flaga-urzedowa-Powiatu-lowickiego.html>

Krótki rys historyczny³

Historia istnienia Powiatu Łowickiego jako jednostki polityczno- administracyjnej sięga połowy XIX wieku. Do czasów pierwszych rozbiorów większość obszaru dzisiejszego Powiatu Łowickiego należała do powiatów: rawskiego, gąbińskiego i sochaczewskiego w województwie rawskim, natomiast tylko niewielki jego skrawek wchodził w skład powiatu orłowskiego w ziemi łęczyckiej. Po III rozbiórze Polski ziemie obecnego Powiatu Łowickiego znalazły się w departamencie warszawskim, rozdzielone między powiaty: orłowski, sochaczewski i gostyniński. W czasach Królestwa Polskiego obszar dzisiejszego Powiatu wszedł w całości w skład województwa mazowieckiego. Do 1845 r. Łowicz był stolicą powiatu sochaczewskiego. Znaczące zmiany terytorialne nastąpiły w 1849 roku, wytyczony wówczas kształt granic Powiatu wydaje się być najbardziej zbliżony do dziś istniejącego. Od 1867 r. na obszarze Powiatu istniało dziewięć gmin wiejskich: Bielawy, Bąków z siedzibą w Zdunach, Bolimów, Dąbkowice z siedzibą w Jamnie, Jeziorko z siedzibą w Chąśnie, Kompina, Lubianków z siedzibą w Antoniewie, Łyszkowice i Nieborów. Osada Kiernożnia wraz z otaczającą ją gminą włączona została do powiatu gostynińskiego, a Iłów do sochaczewskiego. Podział ten nie zmienił się praktycznie do wybuchu I wojny światowej. W 1908 roku Powiat liczył ok 346 tys. ha powierzchni i 112.628 mieszkańców.

Po wybuchu I wojny światowej w 1916 roku Powiat Łowicki połączony został z sochaczewskim w jeden obwód, na czele którego stał niemiecki szef obwodu (kreischef). Obszar Powiatu Łowickiego po 1922 r. nie zmienił się aż do czasów II wojny światowej.

W 1933 roku powstała gmina Domaniewice, którą wydzielono z części terytorium gminy Dąbkowice. Tuż przed wybuchem wojny nastąpiła zmiana przynależności administracyjnej Powiatu Łowickiego- znalazł się on w granicach województwa łódzkiego. W czasie II wojny światowej Powiat Łowicki wcielony został do dystryktu warszawskiego w Generalnym Gubernatorstwie. Obok niemieckiego aparatu administracyjnego na terenie Powiatu

³ za: <http://www.powiat.lowicz.pl/483,historia-Powiatu.html>

Łowickiego funkcjonowały konspiracyjne struktury polskiego państwa w postaci Delegatury Rządu na Kraj i armii podziemnej. W kwietniu 1944 roku powstała w Łowiczu pierwsza konspiracyjna Powiatowa Rada Narodowa. Od wiosny 1945 roku Powiatowa Rada Narodowa rozpoczęła tworzenie swoich komórek organizacyjnych we wszystkich gminach. Reaktywowano stanowisko starosty i wydziału powiatowego jako organów administracji rządowej pierwszej instancji.

Ustawa z 20 marca 1950 r. wprowadziła nowy system administracyjny, który zlikwidował organy urzędowej administracji ogólnej - stanowiska wojewodów i starostów wraz z ich aparatem pomocniczym oraz terenowe organy administracji niezespólonej I i II instancji.

Na podstawie ustawy o reformie administracyjnej kraju w 1954 r. w Powiecie Łowickim powołano 49 gromadzkich rad narodowych. Do 1973 r., to jest kolejnej reformy podziału administracyjnego kraju, przetrwało ich zaledwie 24.

W grudniu 1972 roku WRN w Łodzi podjęła uchwałę w sprawie utworzenia gmin w województwie łódzkim. W Powiecie Łowickim powstało ich ogółem 11: Bielawy, Bolimów, Chąšno, Domaniewice, Głowno, Kiernoza, Kocierzew Południowy, Łowicz, Łyszkowice, Nieborów i Zduny. W 1975 r. znalazły się one (już bez Głowna i Kiernozi) w granicach nowoutworzonego województwa skierniewickiego. Po jego likwidacji weszły one ponownie w 1999 r. do Powiatu Łowickiego w województwie łódzkim.

Położenie i uwarunkowania geograficzne

Powiat Łowicki położony jest na granicy województwa łódzkiego oraz mazowieckiego. Powiat Łowicki graniczy z pięcioma powiatami województwa łódzkiego: skierniewickim, brzezińskim, zgierskim, łęczyckim i kutnowskim oraz z dwoma powiatami z województwa mazowieckiego: gostynińskim oraz sochaczewskim. Pod względem administracyjnym w skład Powiatu Łowickiego wchodzi następujące gminy:

Bielawy

Chąšno

Domaniewice

Kiernoza

Kocierzew Południowy

Gmina Łowicz

Łyszkowice

Nieborów

Zduny

Gmina Miasto Łowicz

Rysunek zamieszczony poniżej przedstawia mapę Powiatu Łowickiego z zaznaczonymi wchodzącymi w jego skład gminami.

Rysunek 5 Gminy wchodzące w skład Powiatu Łowickiego

Źródło: https://www.osp.org.pl/hosting/katalog.php?id_w=6&id_p=118&id_g=944

W tabeli poniżej zaprezentowano również powierzchnię poszczególnych gmin wchodzących w skład Powiatu.

Tabela 1 Całkowita powierzchnia gmin wchodzących w skład Powiatu Łowickiego

gmina	powierzchnia (ha)
Gmina Miasto Łowicz	2 342
Bielawy	16 390
Chąśno	7 183
Domaniewice	8 617
Kiernozia	7 623
Kocierzew Południowy	9 370
Gmina Łowicz	13 315
Łyszkowice	10 730
Nieborów	10 390

gmina	powierzchnia (ha)
Zduny	12 857
Powiat Łowicki	98 817

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS

Geograficznie Powiat Łowicki położony jest na dwóch równinach:

- Kutnowskiej
- Łowicko- Błońskiej.

Równina Kutnowska – to obszar położony na północ od doliny Bzury. Ma charakter płaskiej, wyrównanej powierzchni o wysokościach od 90 do 110 m n.p.m., przeciętej dolinami lewobrzeżnych dopływów Bzury: Ochni i Słudwi. Teren ten jest prawie pozbawiony lasów i ma charakter typowo rolniczy. Gleby tej części Powiatu są zróżnicowane; miejscami na piaskach naglinowych i na ciężkich glinach morenowych występują gleby brunatne, natomiast na podłożu pyłów powstały czarne ziemie.

Równina Łowicko- Błońska – to obszar zajmujący środkowo-południową część Powiatu, na południe od doliny Bzury. Jest to płaski, lekko pochylony na północ obszar o wysokościach od 85 do 100 m n.p.m., przecięty płytkimi dolinami prawobrzeżnych dopływów Bzury (Mroga, Bobrówka, Uchanka, Zwierzyniec (Zwierzynka) i Skierniewka. Ta część Powiatu jest nieco bogatsza w lasy niż część północna. Główne skupiska leśne to: Las Stanisławów (okolice Bielaw) oraz kompleksy leśne na południowy wschód od Łowicza, wchodzące w skład Puszczy Bolimowskiej. Znajdują się tutaj również najżyźniejsze gleby (brunatnoziemy i czarne ziemie na pylastej lub piaszczystej pokrywie glin morenowych), które są podstawą dobrze rozwiniętego na tym terenie rolnictwa.⁴

⁴ Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

Zasoby Powiatu Łowickiego

W niniejszym podrozdziale przedstawione zostaną zasoby Powiatu Łowickiego w podziale na zasoby ludzkie, zasoby przyrodnicze oraz zasoby kulturowe.

Zasoby ludzkie

Na koniec 2014 roku Powiat Łowicki zamieszkiwało 79 951 osób. Poniższa tabela wskazuje ogólną tendencję demograficzną w Powiecie Łowickim. Liczba ludności w analizowanym okresie sukcesywnie maleje.

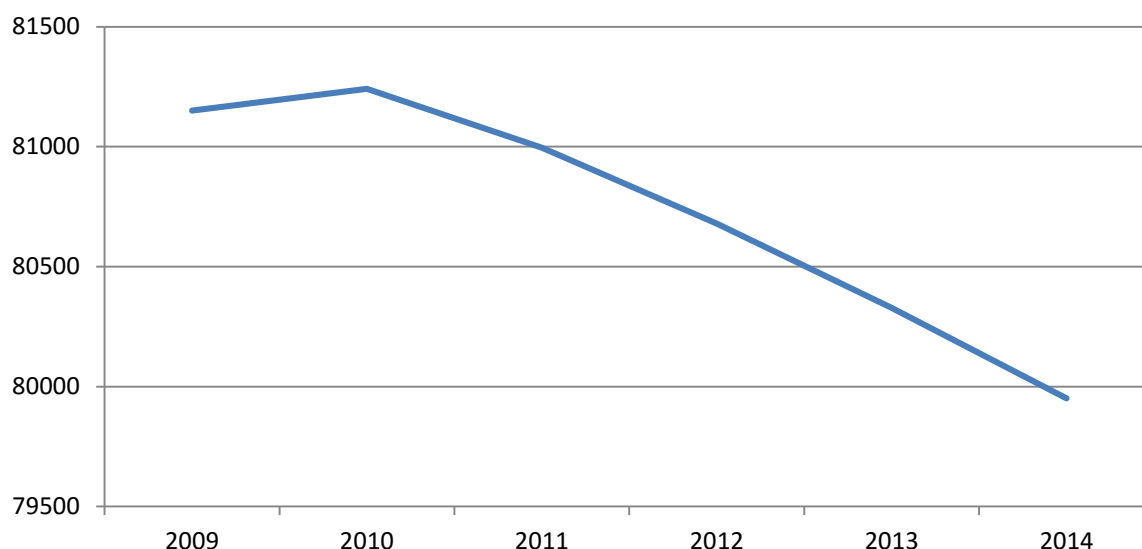
Tabela 2 Liczba ludności w Powiecie Łowickim w latach 2009 - 2014.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	81 151	81 241	80 996	80 679	80 329	79 951
mężczyźni	39 230	39 436	39 332	39 150	38 970	38 790
kobiety	41 921	41 805	41 664	41 529	41 359	41 161

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Poniższy wykres wskazuje w jak dynamiczny sposób maleje liczba ludności Powiatu Łowickiego na przestrzeni ostatnich 5 – 6 lat.

Wykres 1 Liczba ludności ogółem w Powiecie Łowickim w latach 2009 – 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W analizowanym okresie, z roku na rok liczba ludności spadała średnio o 0,3% - w przypadku mężczyzn średnio o 0,23%, a kobiet o 0,37%. W stosunku do roku 2009 nastąpił spadek liczby ludności ogółem o 1,5% (1 200 osób) - o 1,1% w przypadku mężczyzn oraz o 1,8% w przypadku kobiet.

Tabela poniżej wskazuje natomiast ile osób zamieszkiwało poszczególne gminy Powiatu Łowickiego oraz jak wyglądała dynamika zmian liczby ludności na przestrzeni lat 2009-2014. Tylko dwie gminy charakteryzują się dodatnim tempem zmian w liczbie ludności. W Gminie Łowicz liczba ludności średnio z roku na rok wzrastała o 0,54%, a w gminie Domaniewice

o 0,03%. Na przestrzeni ostatnich 6 lat dało to wzrost o 202 osoby w Gminie Łowicz oraz o 7 osób w gminie Domaniewice.

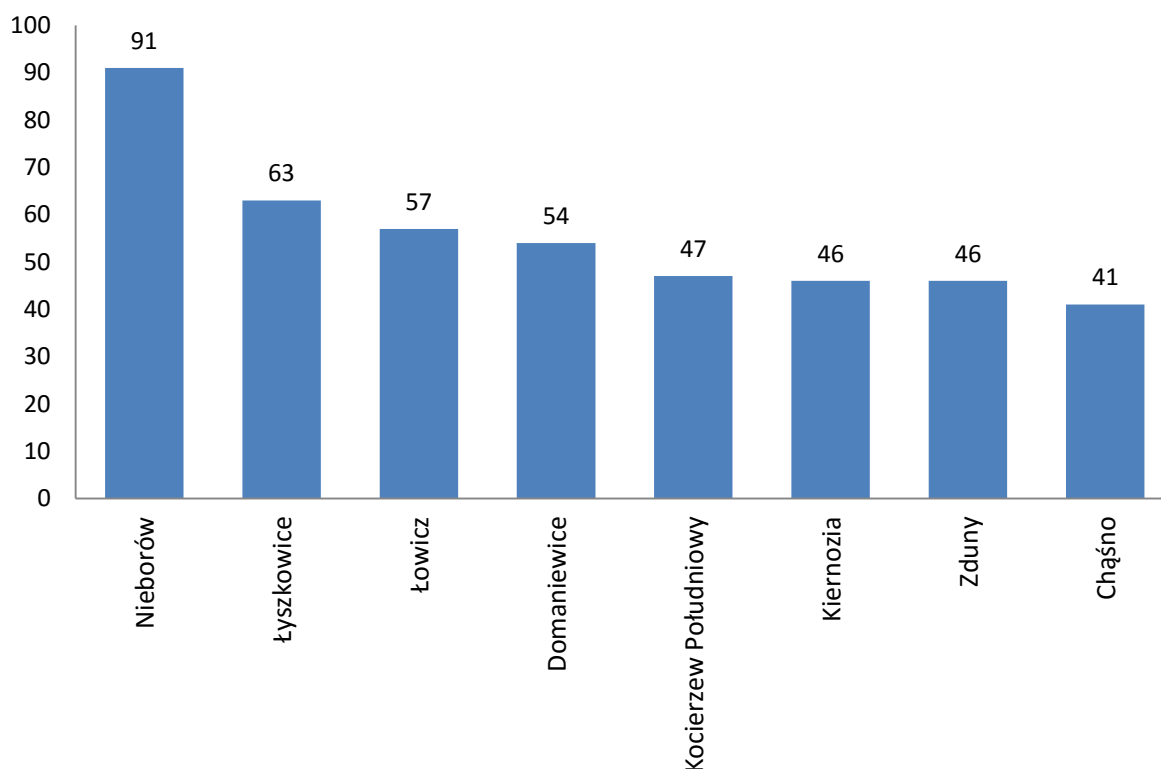
Tabela 3 Liczba ludności w gminach Powiatu Łowickiego w latach 2009 – 2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Średniookresowe tempo zmian
Gmina Miasto Łowicz	29 672	29 922	29 770	29 640	29 420	29 169	-0,34%
Bielawy	5 893	5 793	5 753	5 706	5 649	5 617	-0,95%
Chąšno	3 090	3 087	3 060	3 022	2 996	2 977	-0,74%
Domaniewice	4 645	4 651	4 654	4 646	4 644	4 652	0,03%
Kiernożia	3 537	3 596	3 591	3 570	3 524	3 483	-0,31%
Kocierzew Płd.	4 570	4 434	4 432	4 400	4 399	4 361	-0,93%
Gmina Łowicz	7 432	7 514	7 547	7 529	7 577	7 634	0,54%
Łyszkowice	6 834	6 807	6 803	6 791	6 767	6 751	-0,24%
Nieborów	9 540	9 415	9 373	9 389	9 398	9 418	-0,26%
Zduny	5 938	6 022	6 013	5 986	5 955	5 889	-0,17%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Gminą o największej gęstości zaludnienia na koniec 2014 roku był Nieborów – 91 os/km². Najmniejszą liczbą ludności na km² charakteryzuje się gmina Chąšno – 41 os/km².

Wykres 2 Ludność na 1 km² w gminach wiejskich Powiatu Łowickiego w 2014r.

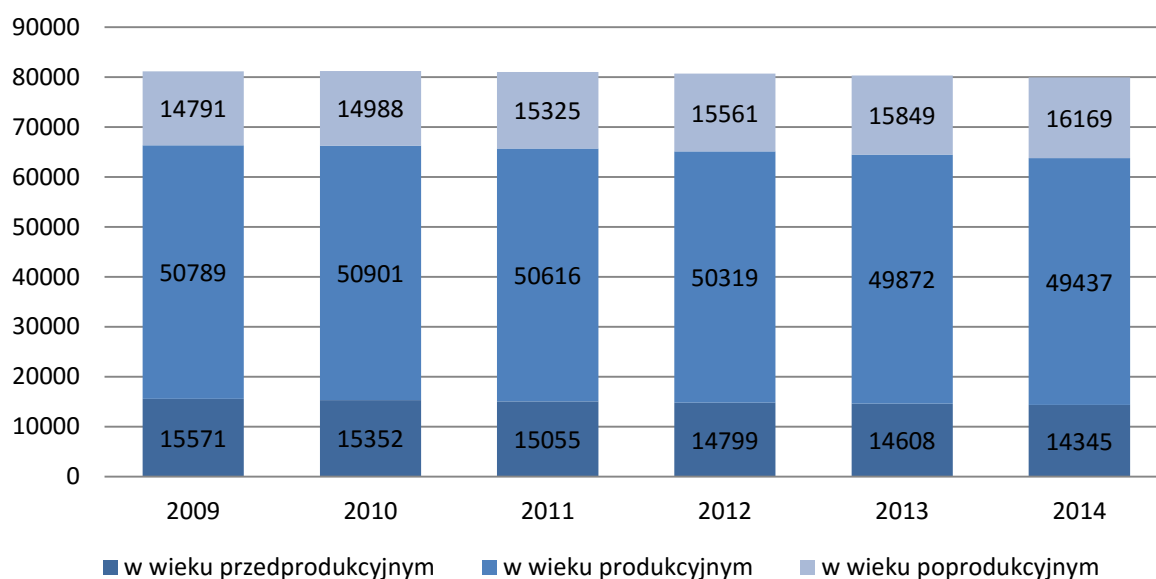

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Strukturę demograficzną mieszkańców Powiatu pod względem liczby osób w wieku przedprodukcyjnym (kobiety i mężczyźni poniżej 18 roku życia), produkcyjnym (kobiety

w wieku 18 – 59 lat i mężczyźni w wieku 18 – 64 lat) oraz poprodukcyjnym (kobiety od 60 roku życia i powyżej oraz mężczyźni od 65 roku życia i powyżej) przedstawiają wykresy poniżej.

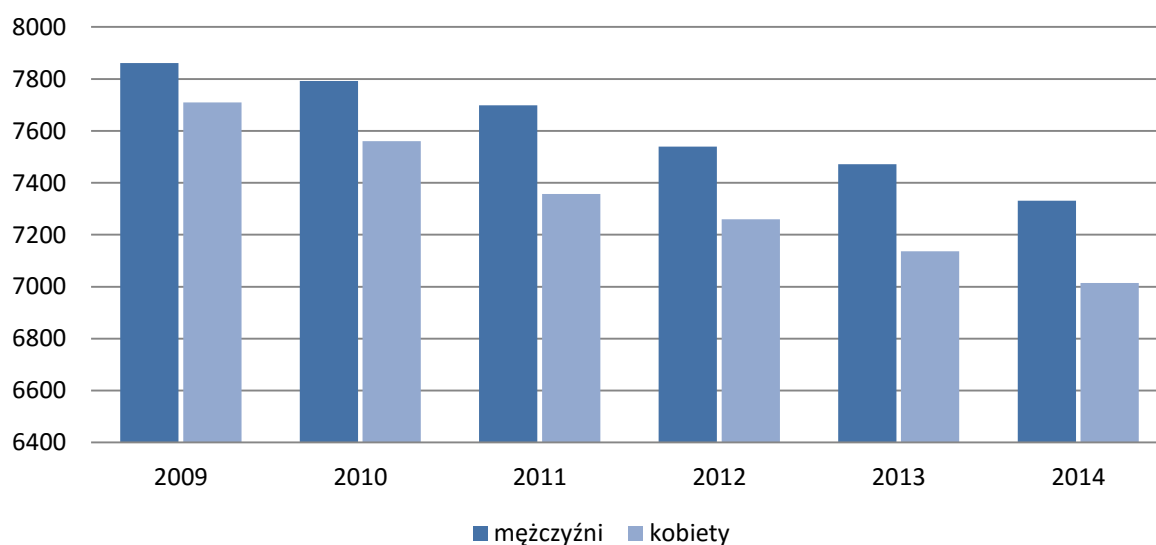
Wykres 3 Liczba ludności w podziale na grupy ekonomiczne w latach 2009 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W Powiecie Łowickim wzrasta udział osób w wieku poprodukcyjnym w ogólnej liczbie mieszkańców, niewątpliwie sytuacja ta odpowiada ogólnopolskiej tendencji demograficznej – starzeniu się społeczeństwa. Na podstawie analizowanych danych odmienną tendencję można dostrzec w grupie osób w wieku przedprodukcyjnym oraz produkcyjnym, których udział w ogólnej liczbie ludności zmniejsza się.

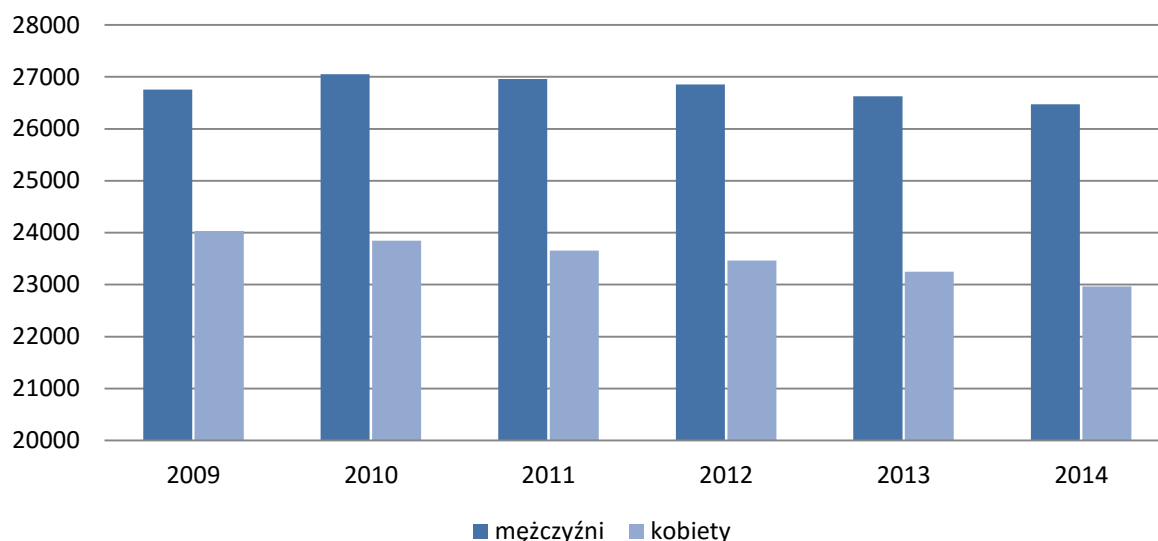
Wykres 4 Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w podziale na płeć w latach 2009 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na przestrzeni lat 2009 - 2014 dostrzec można znaczny spadek liczby osób w wieku przedprodukcyjnym. Na koniec 2014 roku Powiat zamieszkiwało 14 345 osób w wieku przedprodukcyjnym. Liczba mężczyzn zmalała o 530 osób, natomiast w grupie kobiet nastąpił spadek o 696 osób.

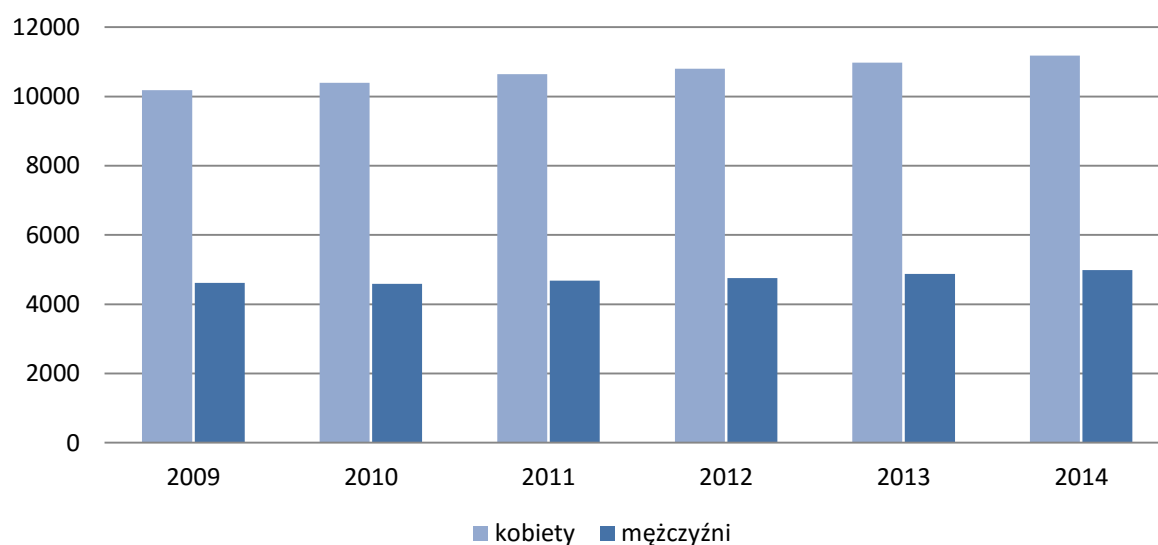
Wykres 5 Liczba ludności w wieku produkcyjnym w podziale na płeć w latach 2009 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na koniec 2014 roku w Powiecie zamieszkiwało 49 437 osób w wieku produkcyjnym. W analizowanym okresie (2009 – 2014) można zauważyć tendencję spadkową zarówno w grupie mężczyzn – o 284 osoby (do roku bazowego – 2009) jak i w grupie kobiet - o 1 168.

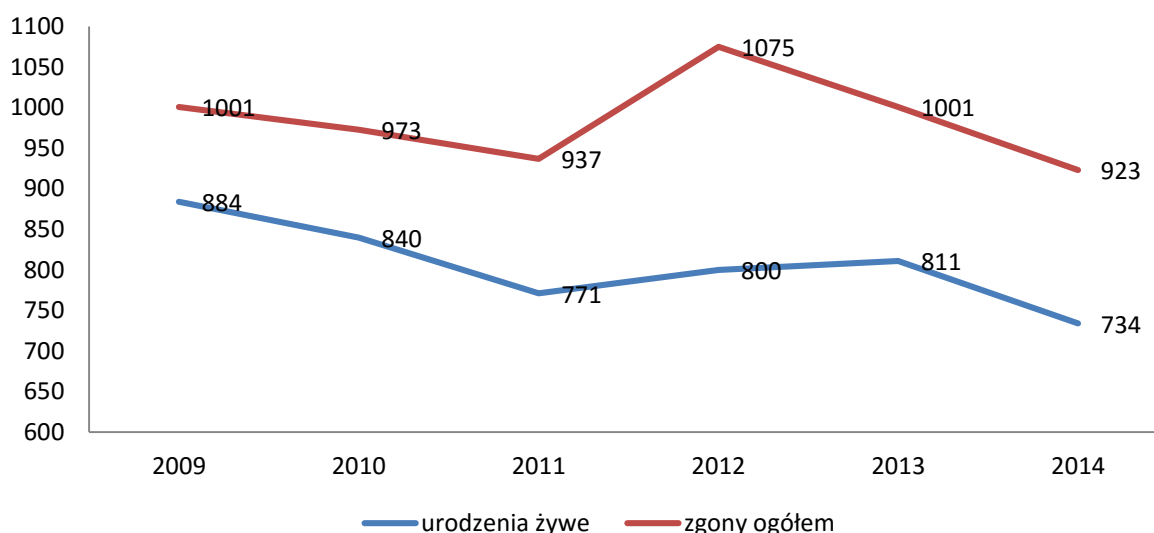
Wykres 6 Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w podziale na płeć w latach 2009 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W związku z ogólnopolską tendencją starzenia się społeczeństwa, systematycznie wzrasta udział osób w wieku poprodukcyjnym w liczbie ludności ogółem. Powiat Łowicki nie stanowi wyjątku od ogólnopolskich negatywnych tendencji demograficznych. Na koniec roku 2014 liczba osób w wieku poprodukcyjnym wyniosła 16 169 osób – nastąpił wzrost o 1 378 osób w stosunku do roku 2009. W grupie kobiet liczba osób starszych zwiększyła się o 1 011, a w grupie mężczyzn o 374 osoby.

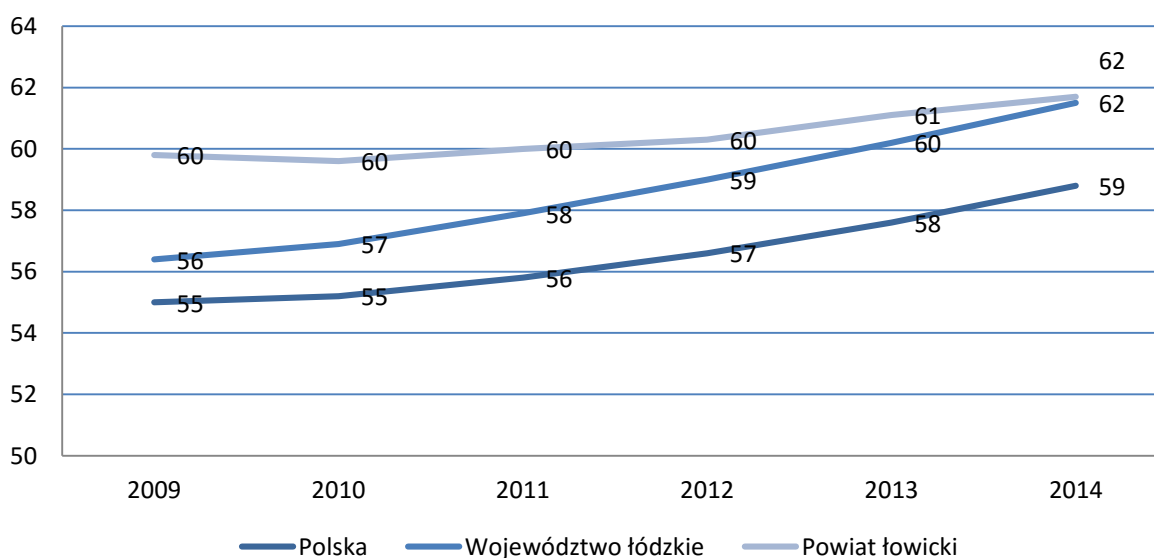
Wykres 7 Urodzenia żywe i zgony w Powiecie Łowickim w latach 2009 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W całym analizowanym okresie w Powiecie Łowickim liczba zgonów przewyższała liczbę urodzeń żywych. Na koniec 2014 liczba urodzeń żywych wyniosła 734 osoby, a liczba zgonów - 923. Przyrost naturalny liczony na 1000 mieszkańców wyniósł -2,4.

Wykres 8 Wskaźnik obciążenia demograficznego - Powiat Łowicki na tle Polski i województwa łódzkiego w latach 2009 - 2014.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Powyższy wykres wskazuje na poziom obciążenia demograficznego. Opisuje on ile osób w wieku nieprodukcyjnym (przedprodukcyjnym oraz poprodukcyjnym) przypada na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik obciążenia demograficznego w Powiecie Łowickim od 2010 roku wzrasta – wzrost ten jest wolniejszy od wzrostu w województwie łódzkim, jednak wykazuje wyższe wartości bezwzględne. Na koniec 2014 roku wskaźnik ten wynosił 61,7, dla porównania, w roku 2009 na 100 osób w wieku produkcyjnym przypadało 59,8 osoby w wieku nieprodukcyjnym.

Liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych w Powiatowym Urzędzie Pracy w Łowiczu na koniec 2014 roku wyniosła 3 123 osoby. Od roku 2012 dostrzec można spadek liczby osób bezrobotnych. Analizując sytuację osób bezrobotnych z poziomu poszczególnych gmin Powiatu można zauważyć wzrost liczby zarejestrowanych bezrobotnych jedynie w 3 gminach Powiatu: Bielawy, Chąśno oraz Kiernozia.

Tabela 4 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminach Powiatu Łowickiego w latach 2009 - 2014.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Wzrost/ spadek
Powiat Łowicki	3 174	3 294	3 048	3 594	3 589	3 123	S
Gmina Miasto Łowicz	1 436	1 1480	1 416	1 532	1 557	1 363	S
Bielawy	182	204	196	204	228	236	W
Chąśno	88	93	101	104	111	108	W
Domaniewice	173	158	151	208	181	153	S
Kiernozia	94	94	107	123	122	120	W
Kocierzew Południowy	114	115	84	124	132	102	S
Gmina Łowicz	268	305	236	306	305	249	S
Łyszkowice	266	267	257	336	322	254	S
Nieborów	348	348	321	443	412	337	S
Zduny	205	230	179	214	219	201	S

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na koniec roku 2014 stopa bezrobocia dla Powiatu Łowickiego wyniosła 9,5%. Jak wskazują dane Powiatowego Urzędu Pracy w Łowiczu wartość ta od 2009 wahała się od 9,4% do 10,8%. Najwyższą wartość odnotowano w roku 2012 oraz 2013 – 11%.

Zasoby przyrodnicze

Obszary prawnie chronione na terenie Powiatu⁵

Gmina Bielawy

W dolinie rzeki Bzury utworzono Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury. Obejmuje on dolinę rzeki Bzury wraz z doliną dolnej Mrogi (pow. 10 690 ha na terenie Gminy Bielawy, na terenie Powiatu ok. 16 890 ha). Dodatkowo obejmuje on zbudowane w dolinach tych rzek

⁵ Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

kompleksy stawów hodowlanych w Psarach, Borowie i Walewicach, które uznane są za ostoję Corine⁶, czyli obszary, które są szczególnie cenne dla ochrony przyrody w skali europejskiej. Na terenie gminy znajduje się również dwanaście pomników przyrody. Są to głównie pojedyncze drzewa, które występują w zabytkowych parkach dworskich oraz w pobliżu kościołów i cmentarzy. Zabytkowe parki, w których występują pomniki przyrody znajdują się m.in. w Piaskach Bankowych, Borowie, Łazinie, Psarach, Walewicach, Mrodze i Sobocie. W miejscowości Borówek znajduje się park gminny, który objęty jest ochroną na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Gmina Chaśno – nie występują tu obszary objęte ochroną w trybie przepisów ustawy z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody.

Gmina Domaniewice

Dużym walorem krajobrazu są dość rozległe kompleksy leśne w dolinie rzeki Bobrówki oraz akweny – dwa jeziora – Rydwan (64,5 ha) oraz Okręt (172,5 ha), które uznane są za ostoje Corine⁷ i wykorzystywane są jako stawy hodowlane. Objęte są również ochroną jako Obszar Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury zajmujący na terenie gminy obszar o powierzchni ok. 2 500 ha. Ponadto projektuje się utworzenie zespołu przyrodniczo-krajobrazowego Stawy – Rydwan.

Gmina Kiernozia

Na terenie gminy Kiernozia ustanowiono obszar chronionego krajobrazu obejmujący dolinę Przysowy. Na terenie byłego województwa płockiego przebadano awifaunę obszaru starorzeczy i tofianek w dolinie Przysowy, gdzie planuje się utworzenie rezerwatu przyrody. Ochroną konserwatorską objęto jeden pomnik przyrody - dąb szypułkowy w zabytkowym parku w Kiernozi. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Kiernozia wskazuje do objęcia ochroną w postaci zespołu przyrodniczo – krajobrazowego terenów położonych w dolinie Przysowy przyległych do projektowanego rezerwatu przyrody oraz terenów kompleksu leśnego "Kiernozia" wraz z przyległymi terenami rolnymi zadrzewionymi oraz zespołem parkowo - pałacowym w Kiernozi.

Gmina Kocierzew Południowy

W gminie istnieją trzy pomniki przyrody – 3 stare drzewa na cmentarzu Parafii Rzymsko-Katolickiej w Kocierzewie.

⁶ – jeden z działów tematycznych systemu CORINE (*Coordination of Information on the Environment* - system informacji na temat przyrody nadzorowany przez Europejską Agencję Środowiskową) obejmujący typowanie ostoi przyrodniczych o znaczeniu europejskim, sporządzenie opisu bogactwa przyrodniczego kraju, inicjowanie prac nad krajowym systemem informacyjnym ochrony przyrody.

⁷ j.w.

Gmina Łowicz

W dolinie Bzury na wschód od Łowicza znajduje się kompleks stawów otoczonych przez łąki. Około 10% powierzchni stawów porośniętych jest szuwarem trzcinowym, który jest miejscem lęgowym dla wielu rzadkich i zagrożonych gatunków ptaków. Stawy Łowicz-Mysłaków uznane są za Ostoję Corine - obszar szczególnie cenny dla ochrony przyrody - o znaczeniu europejskim. Na terenie gminy położony jest niewielki fragment – 2 500 ha Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury. Jeden pomnik przyrody znajduje się we wsi Niedźwiada - jest to wiąz szypułkowy o obwodzie 335 cm.

Gmina Miasto Łowicz

Zachodnia część miasta Łowicz objęta jest programem Natura 2000. Są to dwa obszary:

- Specjalny Obszar Ochrony wchodzący w skład Pradoliny Bzury i Neru,
- Obszar Specjalnej Ochrony, który wchodzi w skład Pradoliny Warszawsko – Berlińskiej.

Na terenie gminy miejskiej Łowicz występują następujące pomniki przyrody:

Tabela 5 Pomniki przyrody zlokalizowane w mieście Łowicz

I.p.	Obiekt	Miejsce	opis
1.	Wiąz szypułkowy	ul. Mostowa 1	obwód 305 cm
2.	Dąb szypułkowy	ul. Mostowa 9	obwód 340 cm
3.	Dąb szypułkowy	cmentarz przy ul. Blich	obwód 355 cm
4.	Dąb szypułkowy	przy ul. Blich 10 a	obwód 430 cm
5.	Wiąz szypułkowy	cmentarz przy ul. Topolowej	obwód 290 cm
6.	Wiąz szypułkowy	cmentarz przy ul. Topolowej	obwód 325 cm
7.	Wiąz szypułkowy	cmentarz przy ul. Topolowej	obwód 240 cm
8.	Wiąz szypułkowy	cmentarz przy ul. Topolowej	obwód 290 cm
9.	Wiąz szypułkowy	cmentarz przy ul. Topolowej	obwód 295 cm
10.	Dąb szypułkowy	ul. Starzyńskiego	obwód 340 cm

Źródło: opracowanie własne za: Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

Gmina Łyszkowice

Na terenie gminy występują następujące rezerваты przyrody:

- „Kwaśna Buczyzna” to las mieszany bukowo-dębowy o cechach naturalnych - powierzchni 14,19 ha (na terenie gminy),
- „Bukowiec” o całkowitej powierzchni. 6,58 ha z czego na terenie gminy znajduje się ok. 1 ha. Rezerwat to głównie buczyna karpacka z bukiem (*Fagus silvatica*) poza granicą jego zasięgu oraz owocującymi okazami bluszczu pospolitego (*Hedera helix*).

Ponadto na obszarze gminy występują pomniki przyrody – jest to 5 lip na terenie leśnictwa Pszczonów.

Gmina Nieborów

Walory gminy w znacznej części objęte są ochroną. Południowo – wschodnia część to obszar Bolimowskiego Parku Krajobrazowego, w którego granicach znajduje się rezerwat przyrody „Polana Siwica” o powierzchni 68,55 ha. Na tym obszarze znajdują się podmokłe, niedostępne łąki, bagniska wypełnione wodą oraz stare wyrobiska po torfie, które stanowią ostoję zwierzyny oraz wielu gatunków ptaków. Wokół granicy Parku ustanowiono strefę ochronną o szerokości 200 m.

Na terenie Gminy znajduje się również ok. 2 000 ha Bolimowsko – Radziejowickiego Obszaru Chronionego Krajobrazu. Obejmuje on m.in. założenia parkowo – pałacowe Arkadii i Nieborowa, które uznane są za zabytki architektury najwyższej klasy, a także inne cenne przyrodniczo i kulturowo obszary położone wokół Bolimowskiego Parku Krajobrazowego. Obiekty te chronione są ponadto jako:

- Zespół przyrodniczo-krajobrazowy Nieborów o powierzchni 46,35 ha. To fragment zespołu parkowo-pałacowego w Nieborowie wkomponowany w otaczające drzewostany leśne;
- Parki zabytkowe: zespół pałacowo-parkowy w Nieborowie ze stałą ekspozycją wnętrz z XVIII i XIX w. oraz manufakturą majoliki nieborowskiej, romantyczny ogród w Arkadii pełen sztucznych ruin wg projektu m.in. Sz. B. Zuga i H. Ittara: Świątynia Diany, Akwedukt Rzymski, Dom Murgrabiego, Przybytek Arcykapłana, Domek Gotycki z Jaskinią Sybilli, Łuk Kamienny;
- Pomniki przyrody: 4 pojedyncze drzewa – 2 dęby szypułkowe i 2 lipy drobnolistne, grupa 6 drzew – wiązów szypułkowych na cmentarzu Parafii Rzym.-Kat. w Bednarach, 3 odcinki alei z 863 szt. drzew (lipy, dęby, wierzby, sosny, wiązy, topole);
- Na terenie gminy ustanowiono również dwa użytki ekologiczne.

Gmina Zduny

Na terenie gminy znajduje się fragment Obszaru Chronionego Krajobrazu Doliny Bzury – ok. 1 300 ha. Ponadto ustanowiono tam również formy ochrony w postaci następujących pomników przyrody:

- wiąz szypułkowy w Zdunach – wiek ok. 200 lat,
- jesion wyniosły w Nowych Zdunach,
- wiąz szypułkowy – 3 szt. na cmentarzu w Bąkowie Górnym.

W miejscowości Zduny Dąbrowa znajduje się park wiejski chroniony również na podstawie ustawy o ochronie przyrody.

Lasy

Lesistość Powiatu Łowickiego w stosunku do poziomu zalesienia całego województwa łódzkiego jest znacznie niższa. W 2014 wyniosła 10,2%, czyli o ponad połowę mniej niż średnia wojewódzka (21,28%) oraz niemal trzy razy mniej niż średnia krajowa (29,4%). Całkowita powierzchnia lasów w 2014 wyniosła 10 083,45 ha. Blisko połowę stanowiły lasy prywatne (49%). Powierzchnie lasów w poszczególnych gminach przedstawia poniższa tabela.

Tabela 6 Powierzchnia lasów ogółem (ha) wg wszystkich form własności w latach 2009 - 2014

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Powiat Łowicki	9 871,5	9 902,1	9 938,9	9 962,8	10 020,88	10 083,45
Gmina Miasto Łowicz	137,7	142,9	142,9	149,6	149,60	150,38
Bielawy	2 455,6	2 457,5	2 463,5	2 468,6	2 475,27	2 484,87
Chąsno	90,5	85,7	85,7	85,7	85,70	87,15
Domaniewice	1 281,4	1 278,6	1 285,9	1 291,0	1 291,15	1 297,47
Kiernozia	274,8	273,3	273,3	273,3	273,14	273,14
Kocierzew Południowy	185,1	185,2	185,2	186,5	186,46	187,45
Gmina Łowicz	1 340,0	1 339,0	1 348,6	1 350,6	1 364,24	1 379,87
Łyszkowice	2 054,0	2 055,3	2 066,8	2 066,2	2 098,90	2 123,84
Nieborów	1 899,9	1 921,9	1 924,4	1 928,7	1 933,66	1 935,21
Zduny	152,6	162,8	162,8	162,8	162,76	164,07

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Najbardziej zalesioną gminą Powiatu jest gmina Bielawy, powierzchnia lasów na jej terenie stanowi 25% ogólnej powierzchni lasów Powiatu Łowickiego. Zawarte w powyższej tabeli dane liczbowe wyraźnie wskazują na wzrastający poziom zalesienia niemal we wszystkich gminach Powiatu. Jedynie w gminie Chąsno na przestrzeni lat 2009- 2014 odnotowano spadek powierzchni terenów zalesianych.

Budowa geologiczna oraz ukształtowanie terenu⁸

Pod względem geologicznym Powiat leży w strefie przejściowej między Niecką Warszawską (brzezną) i Antyklinorium Kutnowskim. Osady czwartorzędowe występują na całej jego powierzchni. Ich miąższość wynosi od kilku do kilkunastu metrów i zwiększa się w północno-zachodniej części Powiatu, gdzie w obniżeniach podłoża podczwartorzędowego dochodzi do 100 m. Wyróżnia się tu utwory zlodowacenia południowopolskiego, środkowopolskiego oraz przedzielające je mady interglacjalne. Osady trzeciorzędowe nie stanowią ciągłej pokrywy mezozoiku. Ich miąższość wynosi z reguły kilkadziesiąt metrów. Pod względem litograficznym wykształcone są przeważnie z frakcji ilasto-piaszczystej z domieszką pyłu węglowego. Pod poziomem utworów trzeciorzędowych w kierunku północno-wschodnim pojawiają się poziomy kredy, a głębiej występują osady jury.

⁸ Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

Północna część Powiatu Łowickiego położona jest na Równinie Kutnowskiej – na północ od doliny Bzury. Jest to płaski teren o wyrównanej powierzchni o wysokości 90 – 110 m n.p.m. Teren pozbawiony jest lasów i posiada typowo rolniczy charakter. Gleby są bardzo zróżnicowane.

Rysunek 6 Równina Kutnowska na mapie Polski

Źródło: J. Kondracki: *Geografia regionalna Polski*. Warszawa: PWN, 2002

Środkową i południową część Powiatu Łowickiego zajmuje Równina Łowicko – Błońska. Jest to teren płaski, lekko pochylony na północ o wysokościach oscylujących w granicach 85 – 100 m n.p.m. Ta część Powiatu charakteryzuje się występowaniem żyznych gleb brunatnych i czarnych ziem.

Rysunek 7 Równina Łowicko – Błońska na mapie Polski

Źródło: J. Kondracki: *Geografia regionalna Polski*. Warszawa: PWN, 2002

Zasoby mineralne⁹

Na terenie Powiatu występują złoża surowców mineralnych- są to głównie kruszywa naturalne, takie jak żwiry i piaski oraz kopaliny ilaste – gliny i ły. Złoża kruszyw naturalnych eksploatowane są głównie w gminie Łyszkowice oraz gminach Łowicz i Nieborów. Zgodnie z Planem Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego na terenie Powiatu znajdują się dwa udokumentowane złoża kruszyw (Dąbkowice, Czatolin). Poniżej zamieszczono tabelaryczne zestawienie dotyczące lokalizacji oraz wielkości złóż na terenie Powiatu Łowickiego. Koncesjonowana eksploatacja prowadzona jest tylko na części wymienionych niżej złóż.

Tabela 7 Złoża surowców na terenie Powiatu Łowickiego

Lokalizacja	Rodzaj surowca	Zasoby bilansowe [w tys. ton]
Czatolin I (E)	żwiry i piaski	70 457
Czatolin II (E)	żwiry i piaski	143
Czatolin III (R)	żwiry i piaski	251
Dąbkowice	żwiry i piaski	193
Guźnia I (T)	żwiry i piaski	6 557
Kalenice (P)	żwiry i piaski	15 707
Kalenice 5 (T)	żwiry i piaski	1 856
Kalenice 6 (T)	żwiry i piaski	103
Kalenice II (T)	żwiry i piaski	3 223
Kalenice IV(T)	żwiry i piaski	1 136
Maurzyce (E)	żwiry i piaski	3 079
Pszczonówka (Z)	żwiry i piaski	18
Ręczyce III (R)	żwiry i piaski	136
Ręczyce IV (R)	żwiry i piaski	744
Ręczyce II (Z)	żwiry i piaski	19
Rydwon (Z)	żwiry i piaski	487
Seroki (R)	żwiry i piaski	2 643
Uchań (T)	żwiry i piaski	484
Lokalizacja	Rodzaj surowca	Zasoby bilansowe [w tys. m ³]
Kalenice (Z)	surowce ilaste	22
Klewków I (Z)	surowce ilaste	1
Klewków II (R)	surowce ilaste	1 344
Kręta- Niedźwiada (R)	surowce ilaste	283
Małszyce (Z)	surowce ilaste	0
Nieborów (R)	surowce ilaste	3

⁹ Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

Popów I (Z)	surowce ilaste	0
Popów II (Z)	surowce ilaste	6
Popów III (Z)	surowce ilaste	6
Popów IV (Z)	surowce ilaste	8

Źródło: Bilans zasobów złóż i kopalin w Polsce stan na 31.12.2014 r: wykaz złóż piasków i żwirów oraz wykaz złóż surowców ilastych. Legenda: B - kopalnia w budowie, E - złoża eksploatowane, M - złoża skreślone z bilansu zasobów w roku sprawozdawczym, P - złoża o zasobach rozpoznanych wstępnie, R - złoża o zasobach rozpoznanych szczegółowo, Z - złoża, z którego wydobywanie zostało zaniechane, T - złoża zagospodarowane, eksploatowane okresowo

Wody podziemne i powierzchniowe¹⁰

Wody podziemne

W Powiecie Łowickim wody podziemne poziomów użytkowych występują w obszarze osadów czwartorzędowych oraz trzeciorzędowych. Warstwy wodonośne utworów czwartorzędowych są silnie zróżnicowane w układzie poziomym oraz w profilu pionowym. Ich miąższość waha się od kilku do kilkunastu metrów, lokalnie nawet 20 – 40 m. Warstwy trzeciorzędowe nie tworzą poziomu o charakterze ciągłym. Ich strop występuje na głębokości 100 – 250 m w części północnej Powiatu, na pozostałym obszarze płycej – 50 – 100 m. Miąższość tej warstwy wynosi 10 – 40 m.

W części południowo – zachodniej Powiatu zlokalizowane są fragmenty jurajskich zbiorników wód podziemnych, a dodatkowo na terenie prawie całego Powiatu rozciąga się obszar trzeciorzędowego zbiornika wód podziemnych. Część czwartorzędowego głównego zbiornika wód podziemnych znajduje się w południowo – zachodniej części Powiatu. Wody z poziomów czwartorzędowych najczęściej ujmowane są w postaci studni wierconych i kopanych. Wszystkie gminy oraz miasto Łowicz czerpią wodę z czterech podstawowych poziomów wodonośnych: czwartorzędowego, trzeciorzędowego, kredowego oraz jurajskiego z blisko 155 ujęć. W ich skład wchodzi ponad 200 studni głębinowych.

Wody powierzchniowe

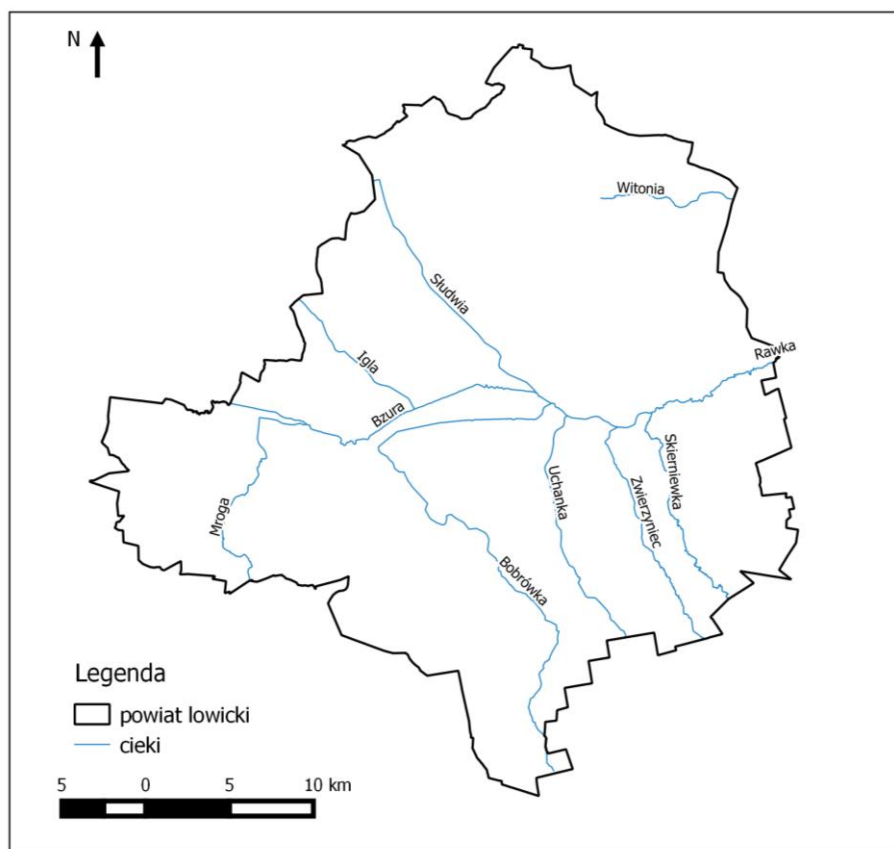
Wody powierzchniowe Powiatu Łowickiego należą do zlewni rzeki Bzury, lewobrzeżnego dopływu Wisły. Wody te tworzą gęstą sieć rzeczna – 26 cieków wodnych oraz kanały melioracyjne o łącznej długości ok 300 km.

Cały obszar Powiatu położony jest w środkowej części zlewni rzeki Bzury. Granice, ze względu na płaskie położenie terenu, zwłaszcza w ujściowych odcinkach, są słabo ukształtowane. Sieć hydrologiczna obejmuje rzeki, kanały, rowy melioracyjne oraz zbiorniki wodne i stawy rybne zlokalizowane w najbliższym sąsiedztwie. Rzeka Bzura stanowi oś układu hydrologicznego w Powiecie Łowickim. Całkowita długość rzeki Bzury wynosi 166 km. Na terenie Powiatu Łowickiego znajduje się 38,9 km – wraz z odcinkami, gdzie rzeka stanowi również granicę Powiatu. Powierzchnia jej zlewni to 7 788 km².

¹⁰ Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

W skład sieci rzecznej wchodzi rzeka Bzura z dopływami prawobrzeżnymi – Mrogą, Bobrówką oraz Uchanką, Zwierzyńcem i Skierniewką oraz dopływami lewobrzeżnymi: Ochnią, Słudwią z Przysową i Nidą. Do zasobów wodnych Powiatu Łowickiego należą również zbiorniki, stawy oraz wyrobiska. Wykorzystywane są w celach hodowlanych, a dodatkowo stwarzają dodatkowy walor krajobrazowy. Większe zbiorniki wód powierzchniowych (w tym również kompleksy stawów rybnych) zlokalizowane są w dolinie Bzury w okolicach Łazina, Walewic, Łowicza oraz w dolinie Bobrówki i Mrogi. Drobniejsze zbiorniki znajdują się między innymi w dolinie Zimnej Wody. Zbiorniki wodne o charakterze krajobrazowym znajduje się m.in. w Nieborowie przy zabytkowym zespole pałacowo – parkowym. Ponadto drobniejsze zbiorniki zlokalizowane są na terenach poszczególnych wsi, przy domostwach i mają one charakter gospodarczy. Sieć rzeczna na terenie Powiatu Łowickiego przedstawia poniższy rysunek.

Rysunek 8 Sieć rzeczna Powiatu Łowickiego

Źródło: Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015, str. 145

Klimat¹¹

Cały obszar Powiatu Łowickiego położony jest w dzielnicy rolniczo – klimatycznej środkowej (VII) Powiat leży w strefie ścierania się morskiego klimatu zachodnio – europejskiego oraz kontynentalnego wschodnio – europejskiego. Charakterystyczne są wahania pogody – mała ilość opadów zimą oraz maksimum latem. Klimat lokalny jest cieplejszy niż na sąsiadujących wysoczyznach. Średnia roczna temperatura waha się w granicach 7,6-8,0 °C. Opady atmosferyczne kształtują się w granicach 500 – 550 mm. Jest to wartość poniżej średnich obserwowanych dla Polski. Okres wegetacyjny wynosi 210 – 220 dni.

Dziedzictwo kulturowe Ziemi Łowickiej

Analizując obszar Powiatu Łowickiego pod względem zasobów dziedzictwa kulturowego jak również historycznego nie sposób pominąć następujących zabytków znajdujących się na tym terenie¹²:

Bazylika Katedralna p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Mikołaja, której początki sięgają XII stulecia, w początkach XV wieku kościół został podniesiony do rangi kolegiaty. W roku 1992 papież Jan Paweł II podniósł kolegiatę do rangi katedry, natomiast podczas wizyty papieskiej w roku 1999 kościół otrzymał tytuł Bazyliki Mniejszej. Wnętrze świątyni o charakterze renesansowo-barokowym. W podziemiach kościoła pochowanych jest dwunastu prymasów Polski. Przy świątyni znajduje się pięć kaplic prymasowskich: Lipskiego, Komorowskiego, Uchańskiego, Wężyka, Tarnowskiego.

Rysunek 9 Bazylika Katedralna p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Mikołaja

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

¹¹ Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015

¹² za: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Nowy Rynek , na którym zachował się średniowieczny układ urbanistyczny. Rynek założono na rzadko spotykanym, nawet w skali europejskiej, planie trójkąta. Do 1443 roku na środku rynku znajdowała się ratusz, który został rozebrany w latach 20. XIX w. Do czasów współczesnych zachowały się datowane na XVI-XIX w. kamienice, które otaczają rynek.

Rysunek 10 Nowy Rynek

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Muzeum w Łowiczu, siedzibą muzeum jest gmach pomisjonarski, którego fundatorem był arcybiskup Michał Radziejowski (1645 - 1705). Budowę seminarium duchownego, prowadzonego przez misjonarzy, rozpoczęto w 1689 r. Autorem projektu był architekt królewski -Tylman z Gameren (1632 - 1706). W 1700 r. fundator erygował seminarium, prace architektoniczne trwały jednak do 1730 r. Funkcje klasztoru i uczelni gmach pełnił do 1820 r., kiedy to seminarium zostało przeniesione do Warszawy, a budynek zajęła Szkoła Wydziałowa, prowadzona przez księży pijarów, oraz Szkoła Nauczycieli Elementarnych. W późniejszym okresie budynek pełnił różne funkcje (więzienie dla powstańców polskich, cerkiew prawosławna, Szkoła Realna). W czasie II wojny światowej gmach został zniszczony, ocalało jedynie skrzydło południowe, mieszczące kaplicę. W l. 1950 - 1952 odbudowano trzy skrzydła budynku (bez wschodniego, którego piwnice dopiero w 2002 r. po dokonaniu rekonstrukcji i konserwacji zaadaptowano na kawiarnię). Od poł. lat 50. znajduje się tu muzeum, do 1995 r. oddział Muzeum Narodowego w Warszawie, obecnie podporządkowane Starostwu Powiatowemu w Łowiczu. Jest to budynek dwu- i trzykondygnacyjny, na planie nieregularnego czworoboku. Każde skrzydło kryte jest czterospadowym dachem. Fasada zachodnia (od strony Starego Rynku) została ujęta w ryzality utworzone przez wysunięte do przodu zakończenia skrzydeł bocznych. Umieszczone w jej środkowej części wejście stanowi przedsionek zwieńczony frontonem. W elewację tę wmurowano tablice upamiętniające m. in.

Józefa Chelmońskiego, który uczęszczał do tutejszej szkoły w l. 1862 - 1865, Stanisława Noakowskiego, który kształcił się tu w l. 1884 - 1886.

Rysunek 11 Muzeum

Źródło: <http://www.lowiczturystyczny.eu/O-miescie,6>

Ruiny zamku arcybiskupów, prymasów Polski, który został zbudowany w 1355 roku ze środków abp. Jarosława Bogorii ze Skotnik. Wybudowany w stylu gotyckim zamek w ciągu wieków był wielokrotnie przebudowywany i modernizowany. Zamek uległ częściowemu zniszczeniu podczas „potopu” oraz kolejnych najazdów prusaków.

Rysunek 12 Ruiny zamku arcybiskupów, prymasów Polski,

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Arkadia to park romantyczno-sentymentalny założony w roku 1778 przez księżną Helenę Radziwiłłową z Przeździeckich. Na jej polecenie wzniesiono budowle zaprojektowane m. in. przez Szymona Bogumiła Zuga i Henryka Ittara: Świątynię Diany, Akwedukt, Przybytek Arcykapłana, Domek Gotycki z Grotą Sybilli, Łuk Kamienny i Dom Murgrabiego.

Rysunek 13 Arkadia

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Zespół pałacowo-parkowy w Nieborowie z końca XVII w. wzniesiony przez arcybiskupa Michała Radziejowskiego. Od roku 1774 właścicielami zespołu pałacowo- parkowego był ród Radziwiłłów. Znajduje się tam kolekcja obrazów mistrzów europejskich, sztuki użytkowej i zdobniczej, biblioteka starodruków z ponad 10 tys. woluminów dzieł polskich i obcych. Za pałacem zlokalizowany jest ogród francuski z lapidariami i rzeźbami kamiennymi, za kanałem ogród w stylu angielskim. Do kompleksu pałacowego należą także; oranżeria, browar i spichlerz z końca XVIII w. W budynku dawnego browaru znajduje się obecnie wystawa majoliki nieborowskiej.

Rysunek 14 Pałac w Nieborowie

Źródło: <http://www.nieborow.art.pl/o-muzeum/>

Sromów - Muzeum Ludowe Rodziny Brzozowskich założone przez artystę ludowego Juliana Brzozowskiego. Zgromadzono tam kolekcję ponad 400 ruchomych rzeźb ludowych przedstawiających sceny z życia wsi łowickiej. Rzeźby wykonane zostały przez członków rodziny Brzozowskich.

Rysunek 15 Rzeźby ludowe

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Skansen w Maurzycach, który prezentuje zabudowę charakterystyczną dla wsi łowickiej. Podzielono go na dwie części, które ukazywać mają dwa układy przestrzenne:

- wieś pańszczyźnianą z przełomu XVIII/XIX w. w kształcie zbliżonym do owalnicy z centralnym placem wioskowym,
- wieś pokomasacyjną z przełomu XIX/XX w. w kształcie tzw. „ulicówki”.

Nieopodal skansenu, na rzece Słudwii znajduje się jeden z najslynniejszych mostów w Polsce - zabytek klasy "0", pierwszy na świecie most drogowy, spawany wg projektu inż. Stefana Bryły.

Rysunek 16 Skansen w Maurzycach

Źródło: <http://www.muzeumlowicz.pl/galeria>

Walewice - klasycystyczny kompleks zabudowań fundacji szambelana króla Stanisława Augusta - Anastazego Walewskiego z roku 1783, zaprojektowany przez Hilarego Szpilowskiego. W Walewicach mieszkała Maria z Łączyńskich Walewska, tu na świat przyszedł syn cesarza Napoleona Bonaparte - Aleksander Colonna-Walewski.

Rysunek 17 Pałac w Walewicach

Źródło: Starostwo Powiatowe w Łowiczu

Gotycki kościół w Bielawach wzniesiony w 1403 r. z fundacji Wojciecha Bielawskiego, należy do cenniejszych zabytków sakralnych o cechach tzw. gotyku mazowieckiego. Wewnątrz znajdują się barokowe ołtarze z XVIII w., oprócz tego kościół zdobią rzeźby i obrazy głównie z XVII i XVIII w. Płyta nagrobna (z piaskowca) poświęcona jest Maciejowi z Bielaw - kasztelanowi łęczyckiemu, uznawana za najstarszą na Mazowszu. Obok znajduje się drewniana dzwonnica z XVIII w. i dzwon z 1531 r.

Rysunek 18 Kościół w Bielawach

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Sobota - gotycko-renesansowy kościół z ciekawym sklepieniem kryształowym, z renesansowymi nagrobkami dworzan Tomasza i Jakuba Sobockich oraz klasycystyczny nagrobek Artura Zawiszy Czarnego uczestnika powstania listopadowego urodzonego w Sobocie, straconego w Warszawie w 1833 r. Na wzgórzu nad Bzurą usytuowany jest neogotycki zamek z XIX w. zbudowany na miejscu starszego z XVI w. otoczony parkiem krajobrazowym.

Rysunek 19 Kościół w miejscowości Sobota

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Chruślin - kościół parafialny pod wezwaniem św. Michała zbudowany w stylu gotycko-renesansowym na planie prostokąta, jednonawowy, zakończony półkolistą absydą. Wewnątrz znajduje się:

- renesansowy portal z 1558 r.,
- polichromie Zofii Baudoine de Courtenay z 1930 r.,
- ołtarz główny z 1631 r.
- kamienna chrzcielnica z herbami z 1615 r.

Rysunek 20 Kościół w miejscowości Chruślin

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

W miejscowości **Domaniewice** znajduje się **barokowa kaplica** z l.1631-33 ufundowana przez mieszczan krakowskich - Jakuba i Wojciecha Celestów. W jej wnętrzu znajduje się oryginalny prospekt organowy z roku 1759 w kształcie orła w koronie, z rozpostartymi skrzydłami, uważany za jeden z najciekawszych prospektów organowych na świecie.

Rysunek 20 Kaplica w miejscowości Domaniewice

Źródło: <http://www.powiat.lowicz.pl/474,zabytki-w-powiecie.html>

Powiat Łowicki obfituje w wiele miejsc oraz budowli, które warto zobaczyć ze względu na ich wartość historyczną i kulturową. Oprócz wyżej są to również m.in.:

- Brama Prymasowska,
- Gmach pomisjonarski,
- Kościół oo. Pijarów,
- Kościół p.w. św. Leonarda,
- Zespół romantyczny gen. Klickiego,
- Kościół p.w. św. Ducha,
- Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP i św. Elżbiety (SS. Bernardynki),
- dworek rodziny Bacciarelli w Osieku,
- wieś Boczki – miejsce urodzenia Józefa Chełmońskiego,
- klasycystyczny pałac Łączyńskich w miejscowości Kiernozia.

O dziedzictwie kulturowym Powiatu Łowickiego świadczą również znani artyści, którzy tworzyli na jego terenie m.in.:

- H.Canavesi,
- J.Michałowicz,
- W. van den Block,
- T. Poncino,
- Tylman z Gameren,
- M. Palloni,
- E. Schreger,
- J. J. Plersch.
- J. Chełmoński

Zagospodarowanie przestrzenne

Ta część diagnozy Powiatu Łowickiego została poświęcona ładowi przestrzennemu, obejmującemu w szczególności analizę infrastruktury technicznej, uwarunkowań ochrony środowiska oraz infrastruktury społecznej.

Infrastruktura techniczna

Infrastruktura transportowa i transport publiczny

Powiat Łowicki położony jest w centralnej części Polski, stanowi ważny i znaczący węzeł komunikacyjny kraju. Jest jednym z najważniejszych kanałów tranzytowych między wschodnią i zachodnią Europą.

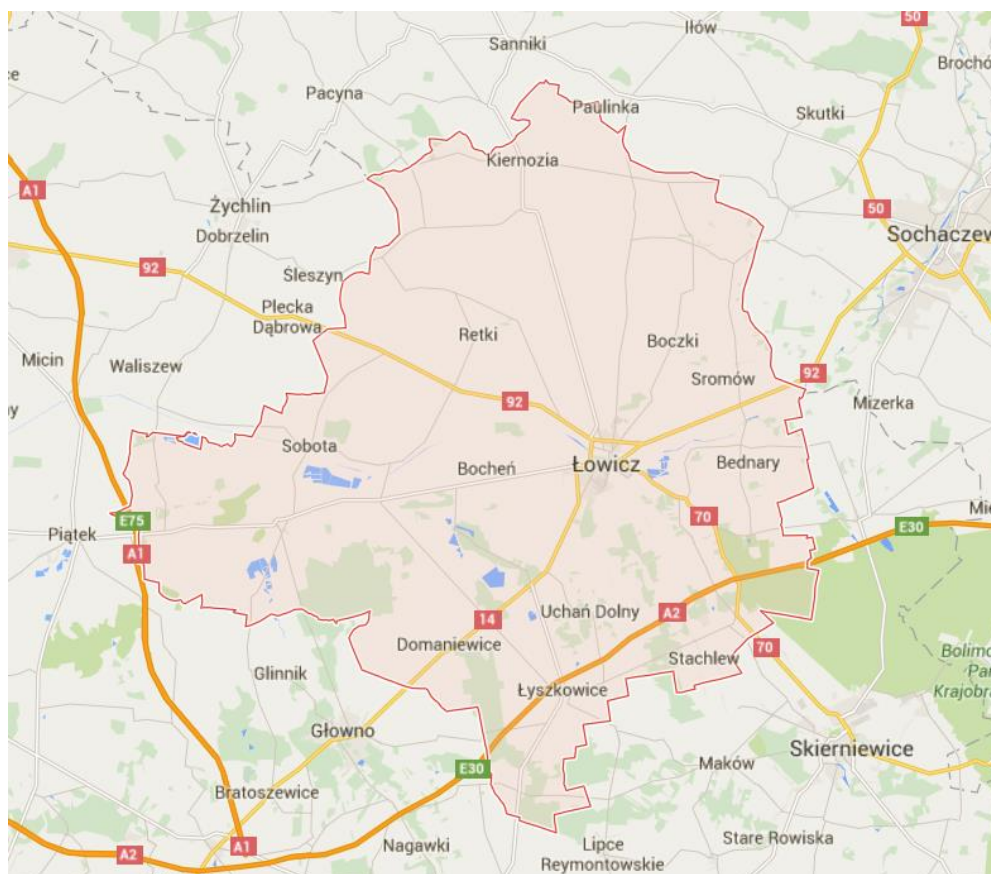
Przez Powiat Łowicki przebiega odcinek jednej z najważniejszych tras w Polsce autostrady A2 wschód – zachód, który łączy dwie znaczące aglomeracje Łódź i Warszawę. Ponadto

przez część zachodniej granicy Powiatu przebiega autostrada A1 łącząca północ i południe Polski.

Przez teren Powiatu przebiegają również inne znaczące szlaki komunikacyjne takie jak:

- droga krajowa Nr 14 relacji Łowicz – Łódź - Pabianice, o znaczeniu międzyregionalnym,
- droga krajowa Nr 70 relacji Łowicz - Skierniewice - Huta Zawadzka, stanowiąca połączenie z drogą ekspresowa S8,
- droga krajowa Nr 92 relacji Rzepin (węzeł autostrady A2) – Poznań - Kutno – Łowicz - Mińsk Mazowiecki - Kałuszyn (węzeł autostrady A2),
- droga wojewódzka Nr 584, relacji Łowicz - Sanniki (Płock),
- droga wojewódzka Nr 703 relacji Porczyny (473 Koło – Łask) – Poddębice – Wartkowice (węzeł autostrady A2), - Łęczyca - Łowicz,
- droga wojewódzka Nr 704 relacji Jamno – Łyszkowice (węzeł autostrady A2), - Brzeziny.

Rysunek 21 Sieć drogowa Powiatu Łowickiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie <https://www.google.pl/maps>

Sieć autostrad, dróg krajowych oraz wojewódzkich w Powiecie Łowickim uzupełniają:

- drogi powiatowe, których łączna długość wynosi 558,106 km. Długość dróg miejskich (bitumicznych) wynosi 8,600 km, pozostałe to tzw. drogi zamiejskie (550,106 km- w tym 498,9 km dróg bitumicznych i 51,2 km dróg gruntowych).
- drogi gminne, których długość w poszczególnych gminach Powiatu przedstawiono w tabeli poniżej.

Tabela 8. Drogi gminne w Powiecie Łowickim

Gmina	Długość dróg [km]	Drogi twarde [km]	Drogi gruntowe [km]	% dróg twardych do ogółu
Gmina Miasto Łowicz	94,00	74,10	19,9	78,83
Gmina Łowicz	27,25	10,49	16,76	37,00
Zduny	46,00	39,00	7,00	85,00
Łyszkowice	33,30	19,00	14,30	58,00
Nieborów	35,20	20,60	14,60	60,00
Kiernoza	58,80	6,45	52,35	10,20
Chąsno	34,00	31,00	3,00	91,00
Domaniewice	32,30	25,00	7,30	78,00
Kocierzew Południowy	30,00	23,00	7,00	77,00
Bielawy	149,40	99,40	50,00	66,00
Razem	540,25	348,04	192,21	64,42

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Na koniec 2013r. całkowita długość sieci drogowej w Powiecie Łowickim wynosiła 1 167,014 km. Poniższa tabela prezentuje drogi publiczne przebiegające przez Powiat w rozbiu szczegółowym.

Tabela 9 Drogi publiczne powiatowe w 2013 r.

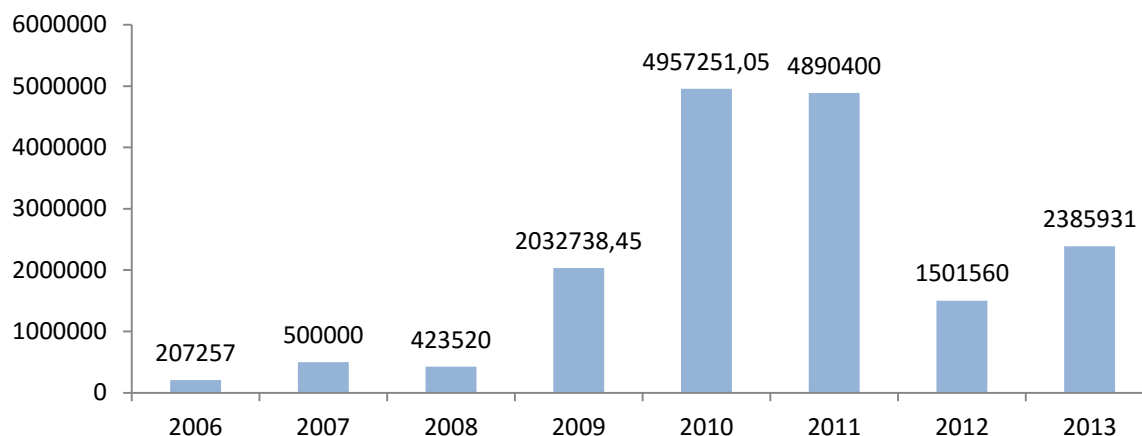
Wyszczególnienie	Udział (w %)	Długość (w km)
Autostrady	1,84	22,92
Drogi krajowe	5,25	65,57
Drogi wojewódzkie	4,90	61,16
Drogi powiatowe	44,72	558,11
Drogi gminne	43,29	540,25
RAZEM	100,0	1 248,01

Źródło: Powiatowy Zarząd Dróg i Transportu w Łowiczu - na podstawie danych z GUS

Z analiz przeprowadzonych na koniec 2013 r. przez PZDiT w Łowiczu wynika, że 33% ogólnej liczby dróg powiatowych wymaga przebudowy, nakładek i remontów. W stosunku do obliczeń i szacowań przeprowadzonych na koniec roku 2005, gdzie wartość oscylowała na poziomie 67% odnotowuje się poprawę jakości infrastruktury drogowej o 30%. Tabela poniżej przedstawia dynamikę pozyskiwania przez władze powiatowe środków zewnętrznych na inwestycje drogowe na przestrzeni lat 2006-2013. Najwięcej środków udało się pozyskać

w roku 2010 oraz 2011. Za pozyskane w tych latach środki finansowe zrealizowano inwestycje o łącznej wartości niemal 10 mln złotych.

Wykres 9. Łączna wartość dotacji, dofinansowań i pomocy finansowej pozyskanych na inwestycje drogowe w latach 2006 -2013 [zł]

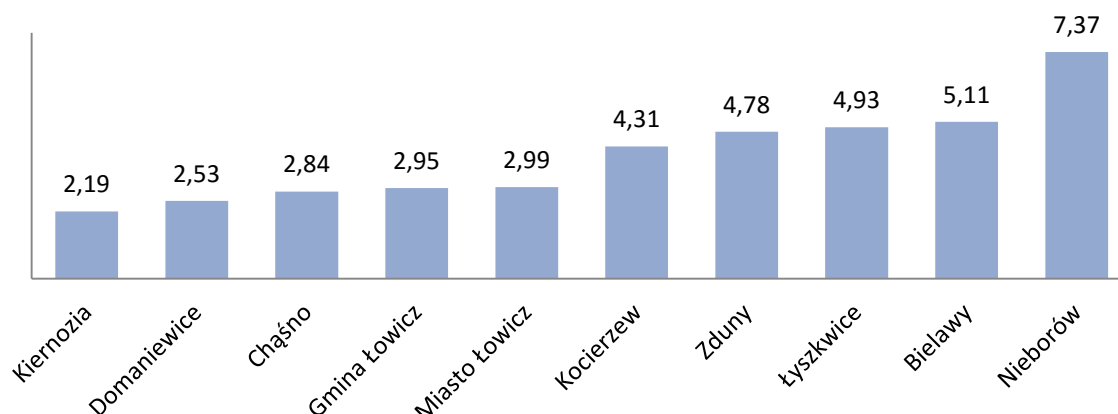
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zarządu Dróg i Transportu w Łowiczu

Ogólny stan dróg na terenie Powiatu oceniany jest jako zadowalający, ze względu na wypracowanie dostatecznych parametrów jakości nawierzchni, które sukcesywnie ulegają poprawie, dzięki wielu przeprowadzonym inwestycjom drogowym. Wykonanie wielu inwestycji możliwe było dzięki pozyskiwanym środkom zewnętrznym w postaci dotacji z Unii Europejskiej, dofinansowań w ramach Narodowego Programu Przebudowy Dróg Lokalnych oraz współpracy z gminami Powiatu Łowickiego.

Bardzo istotnym elementem jest podział oraz wielkość inwestycji realizowanych na przełomie lat 2006 – 2013 na terenie poszczególnych gmin Powiatu Łowickiego. Poniższe wykresy przedstawiają jaka była wartość inwestycji transportowych w poszczególnych latach oraz dla poszczególnych gmin Powiatu Łowickiego. W wartościach inwestycji uwzględniono następujące zadania i prace:

- nakładki,
- przebudowy,
- powierzchniowe utrwalenia nawierzchni,
- chodniki,
- pozostałe.

Wykres 10. Wartość inwestycji w zakresie infrastruktury transportowej w poszczególnych gminach Powiatu Łowickiego w 2006-2013 [mln zł]

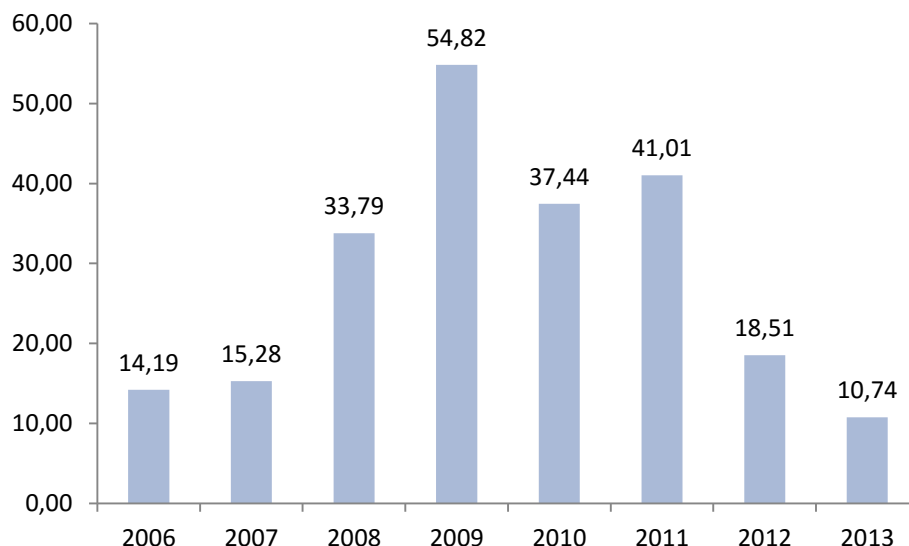

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zarządu Dróg i Transportu w Łowiczu

Biorąc pod uwagę wartość inwestycji w zakresie infrastruktury transportowej w poszczególnych gminach Powiatu Łowickiego zauważyć można, iż najwięcej nakładów inwestycyjnych w zakresie dróg poniosła gmina Nieborów- ponad 7 mln zł. Na kolejnych miejscach uplasowały się gminy: Bielawy, Łyszkowice, Zduny - gdzie wartości inwestycji oscylowała w granicach 5 mln zł. Najmniejsze nakłady inwestycyjne w zakresie infrastruktury drogowej poniosły w latach 2006 - 2013 gmina Kiernozia - 2,18 mln zł i Gmina Domaniewice 2,53 mln zł.

W okresie od 2000 do 2005 roku, PZDiT w Łowiczu zrealizował inwestycje w zakresie modernizacji dróg o nakładach finansowych w wysokości 16 852 554 zł natomiast przez kolejne osiem lat tj. od 2006 do 2013 wartość inwestycji drogowych wyniosła 39 995 845,13 zł. Prace dotyczyły głównie wykonania nakładek, przebudów, powierzchniowych utrwaleń. W efekcie na przestrzeni lat 2000-2005 dokonano napraw 96,13 km dróg, natomiast w latach 2006-2013 zmodernizowano łącznie 225,79 km. Długość zmodernizowanych odcinków dróg w poszczególnych latach przedstawia wykres poniżej.

Wykres 11. Długość zmodernizowanych odcinków dróg w latach 2006-2013 [km]

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Zarządu Dróg i Transportu w Łowiczu

Jak wskazuje wykres powyżej w latach 2009 – 2011 zmodernizowano znaczącą część dróg znajdujących się na terenie Powiatu Łowickiego- blisko 150 km. W związku z kończącym się okresem programowania 2007-2013 oraz ograniczonymi środkami zewnętrznymi możliwymi do pozyskania na finansowanie inwestycji drogowych najmniej inwestycji w tym zakresie podjęto w 2013 roku. Zmodernizowano wtedy niespełna 11 km dróg.

Przez teren Powiatu Łowickiego oprócz ważnych szlaków komunikacji drogowej przebiega również ważna magistrala kolejowa prowadząca ze wschodu na zachód Polski (połączenie linii kolejowej nr 2 Terespol - Warszawa oraz linii kolejowej nr 3 Warszawa – Kunowice).

Zaopatrzenie w zakresie drogowego transportu publicznego zaspokaja w zasadzie rozwinięta sieć autobusowa PKS. Większość osiedli i wsi Powiatu Łowickiego posiada co najmniej 1 przystanek autobusowy. Od kilku lat na terenie Powiatu funkcjonują prywatne linie autobusowe, dodatkowo zabezpieczające potrzeby mieszkańców w tym zakresie. W Łowiczu istnieją także linie autobusowej komunikacji miejskiej.

W roku 2013 w Powiecie Łowickim istniały 53 aktywne trasy autobusowe, które zostały podzielone na:

- lokalne przewozy regularne - 38 linii;
- lokalne przewozy regularne obsługujące przewozy szkolne - 15 linii.

Gospodarka mieszkaniowa

Na przestrzeni lat 2006 – 2014 w Powiecie Łowickim liczba oddanych do użytku mieszkań systematycznie wzrastała. W 2006 roku ogółem liczba mieszkań wynosiła 26,5 tys., natomiast w 2013 roku ich liczba sięgnęła 27,3 tys. Przeciętna powierzchnia użytkowa jednego mieszkania w m² w analizowanym okresie nieznacznie się zwiększała i w 2014 roku wyniosła 85,3 m². Analizując powierzchnię mieszkania przypadającą na 1 osobę, również odnotować można tendencję rosnącą.

Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe w Powiecie Łowickim w latach 2006-2014

Zasoby mieszkaniowe	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Liczba mieszkań	26 594	26 681	26 805	26 868	26 995	27 090	27 201	27 293	27 399
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania [m²]	81,6	81,8	82,1	82,2	84,3	84,5	84,8	85	85,3
Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę [m²]	26,4	26,7	27	27,2	28	28,3	28,6	28,9	29,2

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Analizując sytuację mieszkaniową poszczególnych gmin w Powiecie Łowickim, najniższą przeciętną powierzchnię użytkową jednego mieszkania odnotowano w mieście Łowicz- 67 m², z kolei największą w Gminie Bielawy - 86,1 m². Jednocześnie najmniejsza liczba m², przypadająca na jednego mieszkańca odnotowana została w mieście Łowicz i wynosi ona 26,4 m²/os. Natomiast największą przeciętną powierzchnię użytkową mieszkania na jedną osobę odnotowano w Gminie Zduny - 34,0 m²/os. Na kolejnych miejscach uplasowały się gminy Chąśno oraz Kiernozia. Poniżej w zestawieniu tabelarycznym przedstawiono wartości dotyczące mieszkalnictwa dla poszczególnych gmin Powiatu Łowickiego.

Tabela 11. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania

Gmina	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania	Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę
Gmina Miasto Łowicz	67,0	26,4
Bielawy	86,1	30,8
Chąśno	112,4	33,1
Domaniewice	104,0	31,4
Kiernožia	88,6	31,6
Kocierzew Południowy	105,2	29,1
Gmina Łowicz	107,6	31,4
Łyszkowice	93,4	29,0
Nieborów	92,3	29,3
Zduny	108,1	34,0

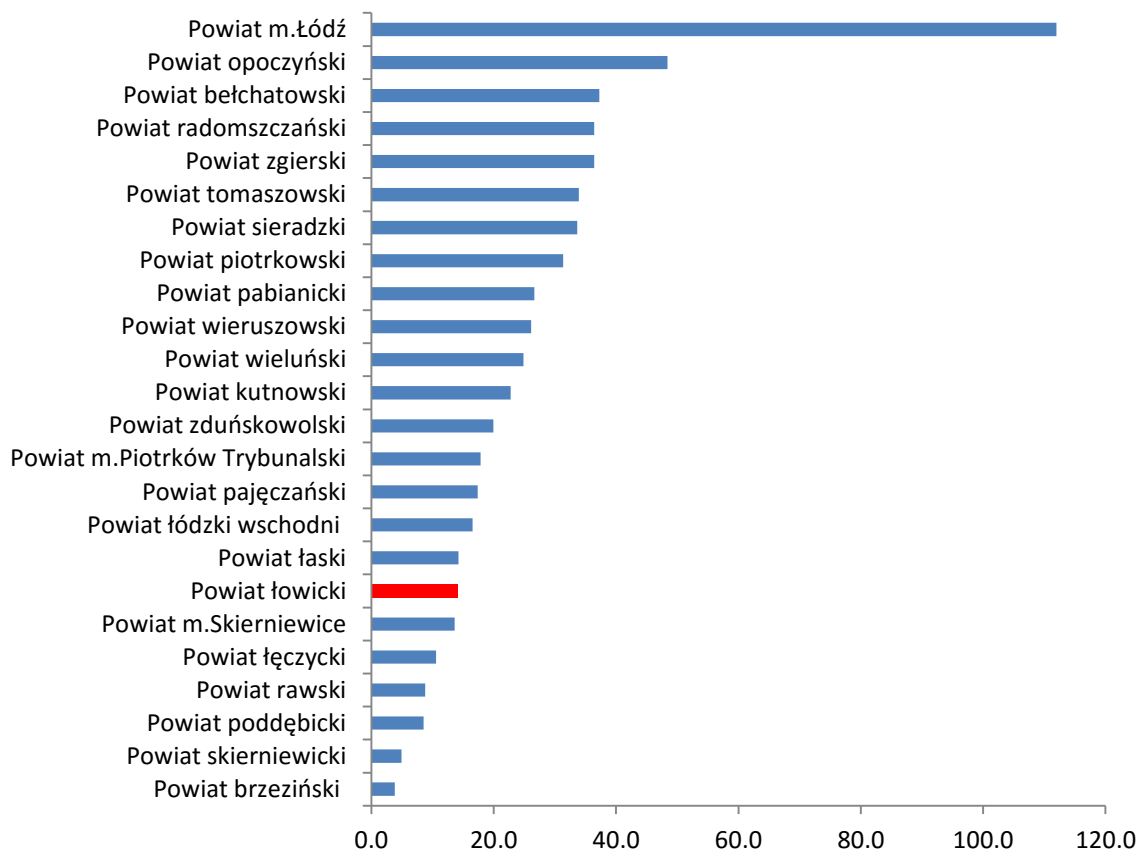
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Gospodarka wodna i ściekowa

W Planie Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego (Aktualizacja) zaznaczono, iż od 2002 r. znacznie zmniejszyła się ilość nieoczyszczonych ścieków między innymi dzięki budowie oczyszczalni ścieków w Łowiczu. Jednocześnie w wielu jednostkach samorządowych na terenie województwa łódzkiego widoczne są wciąż dysproporcje pomiędzy długością funkcjonującej sieci wodociągowej a długością kanałów sanitarnych. Jednym z powiatów, na którego terenach wiejskich sieci doprowadzające wodę do mieszkańców są ponad 20 razy dłuższe od sieci odprowadzających ścieki jest Powiat Łowicki.

Poniższy zaprezentowany wykres przedstawia długość czynnej sieci kanalizacyjnej w Powiecie Łowickim na tle pozostałych Powiatów w województwie łódzkim. Powiat plasuje się na 18. miejscu w rankingu wszystkich Powiatów województwa łódzkiego. Według GUS Powiat Łowicki w 2014 roku posiadał 145,16 km sieci kanalizacyjnej.

Tabela 12. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Banku Danych Lokalnych GUS

Na kolejnej stronie zaprezentowano zestawienie tabelaryczne, z którego wynika, iż:

- łączna długość sieci kanalizacji sanitarnej na terenie Powiatu wynosi 145,16 km;
- liczba istniejących oczyszczalni ścieków komunalnych wynosi 5;
- planowana do realizacji długość sieć kanalizacji sanitarnej w latach 2014-2020 wynosi 85,7 km;
- planowane do realizacji w latach 2014-2020 oczyszczalnie ścieków komunalnych – 2 oraz modernizacja jednej oczyszczalni na terenie Gminy Miasto Łowicz.

Tabela 13. Długość kanalizacji sanitarnej oraz liczba oczyszczalni ścieków komunalnych

Jednostka samorządu	Długość istniejącej kanalizacji sanitarnej w km*	Liczba istniejących oczyszczalni ścieków komunalnych	Długość sieci kanalizacji sanitarnej przewidziana do realizacji w latach 2014-2020 [km]	Liczba oczyszczalni ścieków komunalnych przewidziana do realizacji w latach 2014-2020
Gmina Miasto Łowicz	83	1	2	1 (modernizacja)
Gmina Bielawy	0	0	12,0	1
Gmina Chąśno	5,4	0	0	0
Gmina Domaniewice	9,20	1	13,0	0
Gmina Kiernozia	7,7	1	1,7	0
Gmina Kocierzew Południowy	0	0	0	0
Gmina Łowicz	20,16	0	5	0
Gmina Łyszkowice	19,70	1	15,0	0
Gmina Nieborów	0	0	17,0	1
Gmina Zduny	0	1	20,0	0
Powiat Łowicki (ogółem)	145,16	5	85,70	2

Źródło: Opracowanie na podstawie informacji uzyskanych z gmin Powiatu Łowickiego (wg stanu na styczeń 2014 r.);

W poniższym zestawieniu tabelarycznym przedstawiono dane dotyczące sieci wodociągowej z terenu Powiatu Łowickiego.

Tabela 14. Sieć wodociągowa na terenie Powiatu Łowickiego

Wodociągi	jedn. miary	2010	2011	2012	2013	2014
długość czynnej sieci rozdzielczej	km	1 084,9	1 088,5	1 095,5	1 097,5	1 101,4
przyłacza prowadzące do budynków mieszkalnych i zbiorowego zamieszkania	szt.	15 757	15 930	16 064	16 218	15 874

Wodociągi	jedn. miary	2010	2011	2012	2013	2014
woda dostarczona gospodarstwom domowym	dam ³	3 577,4	3 654,9	4 034,1	3 698,2	3 608,1
ludność korzystająca z sieci wodociągowej w miastach	osoba	28 381	28 290	28 198	28 010	b.d.:
ludność korzystająca z sieci wodociągowej	osoba	72 484	72 365	72 143	71 900	b.d.:
zużycie wody w gospodarstwach domowych ogółem na 1 mieszkańca	m ³	44,0	45,1	50,0	46,0	45,0
zużycie wody w gospodarstwach domowych w miastach na 1 mieszkańca	m ³	29,6	29,6	29,8	29,7	29,9
zużycie wody w gospodarstwach domowych na wsi na 1 mieszkańca	m ³	52,3	54,0	61,7	55,4	53,7

Źródło: Opracowanie na podstawie informacji z GUS

W tabeli poniżej zamieszczono szczegółowe dane dotyczące długości sieci wodociągowej w poszczególnych gminach wchodzących w skład Powiatu wg stanu na koniec 2014 roku. Najdłuższą siecią wodociągowa dysponuje gmina Bielawy, najkrótszą zaś gmina Chąšno.

Tabela 15. Długość sieci wodociągowej na terenie Powiatu Łowickiego z podziałem na poszczególne gminy

Gmina	Długość sieci [w km]
Gmina Miasto Łowicz	91,2
Bielawy	170,5
Chąšno	76,4
Domaniewice	76,0
Kiernozia	125,2
Kocierzew Południowy	112,4
Gmina Łowicz	100,0
Łyszkowice	94,1
Nieborów	132,0
Zduny	123,6
Powiat Łowicki (ogółem)	1 101,4

Źródło: Opracowanie na podstawie informacji z GUS

Porównując długość sieci wodociągowej na terenie Powiatu z długością sieci kanalizacji sanitarnej należy stwierdzić, iż istnieje znaczna dysproporcja w długościach tych sieci. Świadczy to o pilnych potrzebach budowy i rozbudowy systemów kanalizacyjnych i oczyszczalni ścieków w gminach Powiatu Łowickiego. W 5 gminach Powiatu – Bielawy, Chąšno, Kocierzew Południowy, Nieborów, Zduny - brak jest sieci kanalizacyjnych. Jedynie 4 gminy – miasto Łowicz, Łyszkowice, Domaniewice i Kiernozia – posiadają oczyszczalnie

ścieków komunalnych. Istniejące oczyszczalnie ścieków na terenie Powiatu Łowickiego (oprócz wyżej wymienionych) to oczyszczalnie ścieków przemysłowych (zakładowe) oraz niewielkie oczyszczalnie ścieków obsługujących pojedyncze obiekty – szkoły, placówki kulturalne itp.

Gospodarka odpadami¹³

Odpady powstające na terenie Powiatu Łowickiego możemy podzielić na dwa strumienie: odpady komunalne i odpady z sektora gospodarczego. Ilość odpadów komunalnych, wytworzonych w kolejnych latach przez mieszkańców, zamieszczona w poniższej tabeli została obliczona na podstawie, uaktualnionych wskaźników zawartych w Planie Gospodarki Województwa Łódzkiego.

Tabela 16. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych w powiecie w latach 2008-2013

Rok	Ilość wytworzonych odpadów komunalnych [Mg/rok]	Ilość zebranych odpadów komunalnych [Mg/rok]	% ilości odpadów zebranych w stosunku do ilości odpadów wytworzonych
2008	19 928	14 278	71,6 %
2009	20 301	14 558	71,8 %
2010	23 045	16 937	73,5 %
2011	23 072	18 432	79,9 %
2012	23 089	18 723	81,0 %
2013	22 979	19 442	84,6 %

Źródło: Opracowanie własne; Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa - na podstawie danych zawartych w Planie Gospodarki Województwa Łódzkiego.

Na ilość oraz skład morfologiczny odpadów komunalnych, powstających w kolejnych latach ma wpływ szereg czynników m.in. liczba mieszkańców, ich zamożność, poziom konsumpcji itd. Analiza danych wykazała, że pomimo wzrostu wskaźnika nagromadzenia odpadów w przeliczeniu na jednego mieszkańca, ilość wytworzonych odpadów sukcesywnie wzrasta pomimo zmniejszającej się liczby ludności zamieszkującej teren Powiatu. Zdecydowana większość odpadów komunalnych zebranych z terenu jest unieszkodliwiana poprzez składowanie na składowiskach: w Jastrzębi (gmina Łowicz) oraz na składowiskach położonych poza terenem Powiatu Łowickiego tj. w Krzyżanówku (powiat kutnowski), Słubicach (powiat płocki) oraz Julkowie (powiat skierniewicki).

Drugim istotnym strumieniem odpadów powstających na terenie Powiatu są odpady z sektora gospodarczego, które są charakteryzowane jako niebezpieczne bądź inne niż niebezpieczne. Na podstawie informacji Wydziału Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa określono ilość

¹³ Za: Plan gospodarki odpadami dla powiatu łowickiego

odpadów z sektora gospodarczego powstających jako:

Tabela 17. Odpady niebezpieczne

Rok	Ilość wytworzonych odpadów z sektora gospodarczego [Mg/rok]
2008	50,15
2009	200,00
2010	314,50
2011	364,26
2012	72,85
2013	73,55

Źródło: Opracowanie własne; Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa. Na podstawie danych zawartych w Planie Gospodarki Odpadami dla Powiatu Łowickiego.

Tabela 18. Odpady inne niż niebezpieczne

Rok	Ilość wytworzonych odpadów z sektora gospodarczego [Mg/rok]
2008	186 173
2009	79 452
2010	92 484
2011	110 122
2012	52 481
2013	60 563

Źródło: Opracowanie własne; Wydział Ochrony Środowiska, Rolnictwa i Leśnictwa. Na podstawie danych zawartych w Planie Gospodarki Odpadami dla Powiatu Łowickiego.

Dane liczbowe zawarte w tabelach pokazują, że w latach 2008-2011 podmioty gospodarcze wytworzyły znaczną ilość odpadów niebezpiecznych. Główną przyczyną był remont torowisk kolejowych na terenie Powiatu Łowickiego, w wyniku czego powstała duża ilość odpadów w postaci: podkładów kolejowych, kwalifikowanych jako odpad niebezpieczny.

W ostatnich latach obserwujemy znaczący wzrost ilości odpadów z remontów i demontażu infrastruktury drogowej na terenie Powiatu Łowickiego. Tendencja ta jest wynikiem pozyskiwania środków finansowych na budowę i remonty dróg z funduszy Unii Europejskiej.

O sposobie zagospodarowania odpadów z sektora gospodarczego decydują ich wytwórcy tzn. podmioty gospodarcze. Pewna ilość odpadów z przemysłu rolno-spożywczego jest poddawana odzyskowi w gospodarstwach rolnych – głównie dla zwierząt. Odzyskowi poddaje się również odpady z energetycznego spalania paliw oraz odpady w postaci opakowań. Odzysk oraz unieszkodliwianie odpadów niebezpiecznych odbywa się poza terenem Powiatu.

Prognoza dotycząca ilości wytwarzanych odpadów niebezpiecznych w latach 2013-2020 w gospodarstwach domowych utrzyma się na poziomie od 223,6 Mg/rok do 230,3 Mg/rok natomiast prognoza ilości odpadów niebezpiecznych w strumieniu odpadów komunalnych przewiduje niewielki wzrost - o ok. 5%. Odpady niebezpieczne stanowią szczególne zagrożenie dla zdrowia ludzi i środowiska, dlatego gospodarka nimi wymaga szczególnej kontroli. W najbliższej przyszłości zakłada się utrzymanie obecnego poziomu wytwarzania odpadów lub ich nieznaczny wzrost. Natomiast w dalszej przyszłości przewiduje się relatywne zmniejszenie (w stosunku do wzrostu produkcji) ilości wytwarzanych odpadów, związane z wprowadzaniem technologii mało i bezodpadowych oraz zwiększenie poziomu odzysku odpadów przez ich wytwórców.

Energetyka

Miasto i gminy z terenu Powiatu Łowickiego obsługiwane są przez Rejon Energetyczny Łowicz (RE 4). Swoim zasięgiem rejon energetyczny Łowicz obejmuje miasta i gminy z terenu województwa łódzkiego jak również spoza województwa, a są to :Bielawy, Bolimów, Brzeziny, Chąšno, Dmosin, Domaniewice, Kocierzew Południowy, Koluszki, Łowicz, Łyszkowice, Młodzieszyn, Nieborów, Nowa Sucha, Rogów, Rybno, Sochaczew, Teresin, Zduny.

Zasilanie odbiorców w energię elektryczną realizowane jest poprzez równomiernie rozłożoną sieć średnich napięć – głównie 15 kV, stacje transformatorowe oraz sieci niskiego napięcia. Dostawa energii odbywa się poprzez linie napowietrzne i kablowe oraz słupowe i wewnętrzne stacje trafo. Rejon posiada 4 966 km linii energetycznych oraz 1 425 stacji transformatorowych. Zajmuje teren o powierzchni 1 805 km² oraz obsługuje 72 469 klientów, Według danych GUS zużycie energii elektrycznej o niskim napięciu na 1 mieszkańca w Powiecie Łowickim w 2013 roku wyniosło 809,8 kWh. Zużycie to nieznacznie zmniejszyło się w porównaniu do roku bazowego (2009). Wówczas mieszkańiec Powiatu zużywał średnio 813 kWh. Poniżej w zestawieniu tabelarycznym przedstawiono dynamikę zmian zużycia energii elektrycznej na 1 mieszkańca Powiatu na przestrzeni lat 2009- 2013.

Tabela 19. Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca

	2009	2010	2011	2012	2013
Zużycie energii elektrycznej na 1 mieszkańca (kWh)	813	833,9	824,2	832,7	809,8

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS.

W Powiecie Łowickim z roku na rok zwiększa się wykorzystanie odnawialnych źródeł energii. Na terenie Powiatu funkcjonują elektrownie wiatrowe, kolektory słoneczne do ogrzewania wody oraz kotłownie na biomasę. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa

Łódzkiego (Aktualizacja) zaznacza, iż ze względu na swój rolniczy charakter województwo łódzkie posiada duże możliwości produkcji biomasy roślinnej. Duży potencjał w tym zakresie mają obszary, które w Strategii województwa Łódzkiego zakwalifikowano jako Obszary Funkcjonalny Intensywnego Rozwoju Rolnictwa. Wśród powiatów, które charakteryzują się najbardziej korzystnymi warunkami do rozwoju energii z biomasy znalazł się Powiat Łowicki. Na terenie Powiatu Łowickiego występuje 20 turbin wiatrowych o łącznej mocy maksymalnej 43,8 MW. Lokalizacje farm na terenie Powiatu Łowickiego przedstawia poniższa mapa. Najwięcej turbin funkcjonuje w Gminie Łyszkowice – połowa działających turbin na terenie Powiatu Łowickiego, następnie w Gminie Kocierzew i Gminie Bielawy po 4 turbiny. Szczegółowy wykaz istniejących turbin przedstawia tabela poniżej.

Mapa 1. Elektrownie wiatrowe w Powiecie Łowickim

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi, stan na dzień 18.08.2015

Tabela 20. Wykaz farm wiatrowych w Powiecie Łowickim

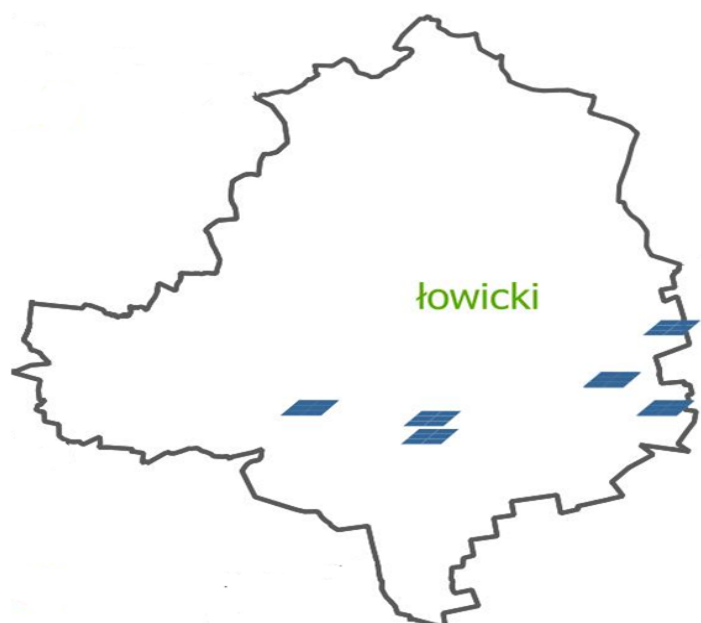
Gmina	Miejscowość	Wysokość max. n.p.t. [m]	Moc max. jednej turbiny [MW]	Ilość turbin
Kocierzew Południowy	Jeziorko	108	2	1
Łyszkowice	Kuczków, Łągów, Zakulin	164	3	9
Kocierzew Południowy	Lenartów	105	2	1
Nieborów	Sypień	140	2	1

Gmina	Miejscowość	Wysokość max. n.p.t. [m]	Moc max. jednej turbiny [MW]	Ilość turbiny
Kocierzew Południowy	Lenatów	155	2	1
Bielawy	Trzaskowice	105	2	3
Kocierzew Południowy	Wicie	155	2	1
Bielawy	Piaski Bankowe	73	0,8	1
Zduny	Niedźwiada	30	0,25	2

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi, stan na dzień 18.08.2015

Powiat Łowicki dysponuje również dogodnymi warunkami do pozyskiwania energii przy wykorzystaniu farm fotowoltaicznych. Instalacje do pozyskiwania energii słonecznej nie są jednak jeszcze zbyt rozpowszechnione w związku z czym gminy nie dysponują dokładnymi informacjami w zakresie funkcjonowania paneli słonecznych na budynkach prywatnych. Można zakładać, że wykorzystywanie energii słonecznej do ogrzewania stanie się coraz bardziej popularne przy odpowiedniej polityce państwa gwarantującej wsparcie dla rozwoju mikro- i małych instalacji OZE zawartej w ustawie o odnawialnych źródłach energii. Poniższy rysunek przedstawia dane Regionalnej Dyrekcji Ochrony Środowiska w Łodzi odnośnie lokalizacji farm fotowoltaicznych na terenie Powiatu Łowickiego. Farmy fotowoltaiczne są zlokalizowane głównie w gminach: Nieborów, Domaniewice oraz Łyszkowice.

Mapa 2. Ogniwa fotowoltaiczne w Powiecie Łowickim

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi, stan na dzień 18.08.2015

Na terenie Powiatu Łowickiego zlokalizowane są dwie biogazownie w Nowych Zdunach i Wiciu. W oparciu o kiszonki kukurydzy i innych roślin oraz gnojowicę i obornik produkowany jest biogaz, który zostaje przetworzony na energię elektryczną oraz ciepłą. Biogazownia w Nowych Zdunach ma charakter rolniczy jej moc wynosi 1,45 MW. Głównym inwestorem biogazowi jest Bio-Power Masovia Sp. z o.o. Biogazownia w Wiciu zajmująca powierzchnię prawie 3 ha, ma moc 1 MW, głównym inwestorem została Polska Grupa Biogazowa Sp. z o.o. Lokalizacje biogazowni na terenie Powiatu Łowickiego prezentuje mapa poniżej.

Mapa 3. Biogazownie w Powiecie Łowickim

Źródło: Regionalna Dyrekcja Ochrony Środowiska w Łodzi, stan na dzień 18.08.2015

Ciepłownictwo

Na obszarze Powiatu Łowickiego zaopatrzenie w ciepło pochodzi głównie z lokalnych kotłowni lub pieców. Większość stanowią węglowe źródła ciepła o niskiej sprawności wytwarzania, ich eksploatacja wiąże się z poważnymi konsekwencjami dla środowiska przyrodniczego. Oprócz lokalnych kotłowni czy też pieców na terenie Powiatu zlokalizowane się również większe źródła sieciowe zapatrujące w energię ciepłą miasto oraz nieliczne budynki i obiekty na wsiach. Zgodnie z poniższymi zestawieniami można stwierdzić, iż nastąpił wzrost długości ogólnej sieci przesyłowej z 15,8 km istniejącej w 2003 roku do 29,8 km w 2013. W 2013 roku istniały 22 kotłownie ciepłownicze, zaś sieć przyłączona do budynków wyniosła 9,4 km. Długość sieci ciepłowniczej w mieście stanowiła 99% sieci istniejącej na terenie całego Powiatu Łowickiego.

Tabela 21. Ciepłownictwo Powiat Łowicki w latach 2003-2013

	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
kotłownie ogółem	21	16	19	19	23	30	29	24	24	23	22
długość sieci ogólnej przesyłowej [km]	15,8	15,0	23,5	23,1	23,7	25,8	29,0	29,0	29,0	29,4	29,8
długość sieci przyłączy do budynków [km]	8,1	7,9	8,4	7,6	7,2	10,9	9,3	10,1	10,1	9,4	9,4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych BDL, GUS

Gazownictwo

Według Raportu z wykonania Programu Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego¹⁴ w latach 2004 – 2006 dokonano budowy kolektora gazowego dostarczającego gaz ziemny do Miasta Łowicza, a na terenie miasta Łowicza wybudowano 6,85 km sieci gazowej. W roku 2010 wybudowano kolejne 1,984 km sieci gazowej na terenie miasta Łowicz.¹⁵ W latach 2012- 2013 długość sieci gazowej wynosiła odpowiednio 25,51 km oraz 28,66 km. W 2013 roku z sieci gazowej na terenie miasta Łowicz korzystały 382 gospodarstwa domowe. Zgodnie z danymi GUS za rok 2013 z sieci gazowej korzystało 982 mieszkańców Powiatu Łowickiego. Ze względu na krótki okres eksploatacji oraz zastosowanej technologii (wykonana z polietylenu) stan sieci gazowej określany jest jako bardzo dobry. Zapotrzebowanie pozostałych mieszkańców Powiatu na gaz do celów grzewczych i na potrzeby gospodarstw domowych pokrywane jest gazem bezprzewodowym, dostarczany w butlach.

Ochrona środowiska

Ochrona wód

Stan środowiska i jego poprawa uzależniony jest w głównej mierze od istniejących zasobów przyrody ożywionej i nieożywionej, obecnej infrastruktury komunalnej i związanej z produkcją rolną, a także od przyszłych inwestycji wspierających rozwiązania proekologiczne. Wody

¹⁴ za: Raport z wykonania Programu Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego, Łowicz 2008

¹⁵ za: Raport z wykonania „Programu ochrony Środowiska dla miasta Łowicza w latach 2009-2016” za lata 2010-2011

podziemne poziomów użytkowych na terenie Powiatu występują w obrębie utworów czwartorzędowych, trzeciorzędowych, kredowych i jurajskich. Z uwagi na skalę ich wykorzystania największe znaczenie mają wody utworów czwartorzędowych. Jakość wód podziemnych jest zadowalająca i wymaga prostych metod uzdatniania przed użyciem do celów bytowo-gospodarczych. Wszystkie wodociągi komunalne miejskie i wiejskie oraz zakłady przemysłowe zaopatrywane są w wodę ze źródeł podziemnych.

Jakość wód powierzchniowych w rzekach jest niezadowalająca (większość wód mieści się w IV i V klasie czystości). Do podstawowych punktowych źródeł antropogenicznego zanieczyszczenia wód powierzchniowych, które odprowadzają ścieki do odbiorników kanalizacyjnych na terenie Powiatu zalicza się:

- większe skupiska ludności;
- zakłady przemysłowe.

Niekorzystny wpływ na jakość wód mają również spływy powierzchniowe pochodzenia rolniczego, które zawierają związki biogenne, środki ochrony roślin, a także wypłukiwane frakcje gleby oraz wody opadowe pochodzące z terenów przemysłowych, ciągów komunikacyjnych oraz z obszarów miejskich.

Do głównych zadań zmierzających do poprawy stanu środowiska w obszarze wodnym Powiatu Łowickiego należy przede wszystkim zaliczyć:

1. w zakresie ochrony wód:

- budowę i rozbudowę sieci kanalizacyjnej, a także wyrównywanie dysproporcji między długością sieci wodociągowej i kanalizacyjnej;
- budowę oczyszczalni ścieków komunalnych oraz modernizację oczyszczalni ścieków istniejących;
- likwidację nieorganizowanych zrzutów ścieków.

2. w zakresie gospodarki wodnej:

- rozbudowę istniejącej sieci wodociągowej oraz wymianę starej sieci;
- modernizację stacji wodociągowych (stacji uzdatniania wody).

Jakość powietrza

Na terenie Powiatu Łowickiego głównymi źródłami zanieczyszczenia atmosfery są:

- kotłownie zakładowe,
- lokalne kotłownie grzewcze,
- paleniska domowe,
- transport samochodowy.

Jakość powietrza w Powiecie jest dobra, dotyczy to zarówno stężenia SO_2 , CO_2 jak i NO_2 . Większe zanieczyszczenia powietrza występują lokalnie i dotyczą głównie:

- wysokiej emisji zanieczyszczeń z palenisk domowych, osiedli, budownictwa jednorodzinnego głównie w okresie grzewczym co jest spowodowane

znaczącym wzrostem liczby domów jednorodzinnych (około 1 000) na przestrzeni lat 2008-2013 oraz

- emisją pochodzącą z pojazdów samochodowych zwłaszcza w mieście Łowicz i na głównych trasach przebiegających przez ośrodki wiejskie. Związane jest to ze zwiększeniem liczby pojazdów samochodowych dopuszczonych do ruchu.

Według danych z Wydziału Komunikacji Starostwa na koniec w 2013 r. na terenie Powiatu zarejestrowanych było: 61 tys. pojazdów osobowych, 12,4 tys. samochodów ciężarowych i autobusów oraz 4,7 tys. motocykli.

Efektom wzrostu ilości pojazdów zwłaszcza na terenie miasta Łowicz jest ponadnormatywny hałas motoryzacyjny, kwalifikujący klimat akustyczny miasta jako uciążliwy dla mieszkańców. Prognozowany rozwój gospodarczy kraju na następne lata zakłada tendencję wzrostową w budownictwie oraz wzrost liczby pojazdów samochodowych co poważnie wpłynie na wzrost zagrożenia dla środowiska. Środkami zaradczymi, mogą być między innymi działania typu: gazyfikacja miasta, skierowanie ruchu kołowego z centrum na obrzeża oraz ekrany akustyczne przy głównych trasach drogowych.

Infrastruktura społeczna

Edukacja

Powiat Łowicki zapewnia szeroką ofertę edukacyjną dla dzieci, młodzieży i dorosłych z regionu. Według danych Głównego Urzędu Statystycznego z 2014 roku na jego terenie działało 38 szkół podstawowych (skupiających 4 731 uczniów), 2 specjalne szkoły podstawowe (95 uczniów) oraz 19 gimnazjów, w tym jedno specjalne (łącznie skupiające 2 465 uczniów). W przeważającej większości szkoły prowadzone są przez jednostki samorządu terytorialnego, na terenie której są zlokalizowane.

W ramach szkół ponadgimnazjalnych na terenie Powiatu funkcjonuje 5 zasadniczych szkół zawodowych (w tym jedna specjalna), w których naukę pobiera łącznie 278 uczniów, 5 liceów ogólnokształcących (1 169 uczniów), 3 licea dla dorosłych (170 uczniów) oraz 5 szkół policealnych, w których łącznie w 2014 r. uczyło się 296 uczniów. W Łowiczu funkcjonuje również średnia szkoła zawodowa prowadzona przez Samorząd Województwa Łódzkiego - Łowickie Centrum Kształcenia Ustawicznego.

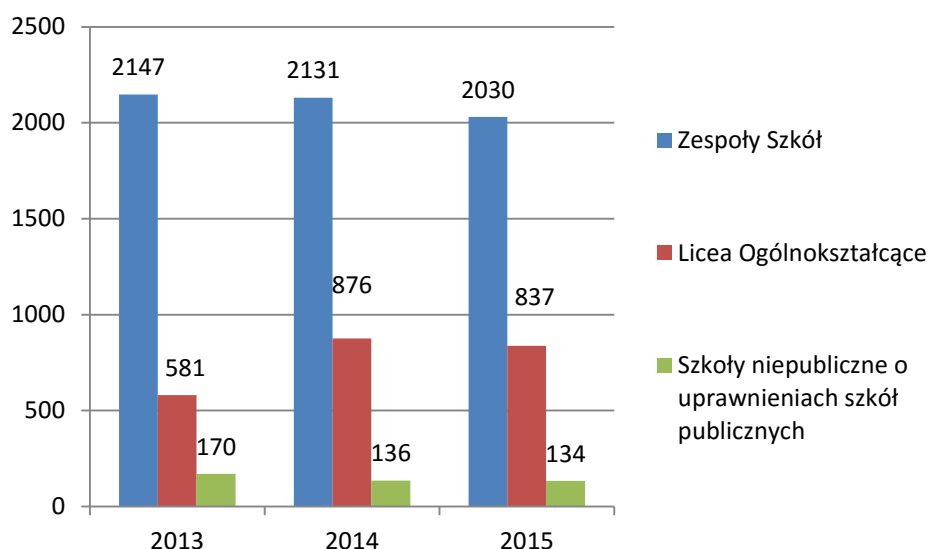
Na terenie Powiatu rozwija się również szkolnictwo wyższe – wśród uczelni wymienić należy oddział Wyższej Staropolskiej Szkoły w Kielcach, Wyższe Seminarium Duchowne w Łowiczu p.w. Najświętszej Maryi Panny Niepokalanej (filia Papieskiego Wydziału Teologicznego w Warszawie).

Zaplecze edukacyjno – oświatowe uzupełnia Młodzieżowy Ośrodek Socjoterapii w Kiernozi oraz Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Łowiczu.

Co roku Powiat przekazuje dotację podmiotową dla Pijarskiego Liceum Ogólnokształcącego Królowej Pokoju w Łowiczu prowadzonego przez Zakon Ojców Pijarów oraz dla szkół niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych oraz dla Bursy dla Dziewcząt przy Klasztorze Sióstr Bernardynek

Szkoły ponadgimnazjalne oferują bogatą ofertę kształcenia, dostosowywaną każdego roku do potrzeb i zainteresowań uczniów poprzez wprowadzanie nowych kierunków kształcenia. Pomimo tego w wyniku negatywnych tendencji demograficznych od lat zmniejsza się liczba rekrutowanych uczniów, co zobrazowano na poniższym wykresie.

Wykres 12 Liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w latach 2013 - 2015

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Łowiczu

Jak wskazuje powyższy wykres liczba uczniów w zespołach szkół zlokalizowanych na terenie Powiatu Łowickiego zmniejszyła się na przestrzeni lat 2013- 2015 o ponad 100 osób. W przypadku liceów ogólnokształcących w roku 2014 odnotowano wzrost liczby uczniów o prawie 300 osób w stosunku do roku 2013. W 2015 roku liczba uczniów liceów ogólnokształcących spadła o prawie 40 osób, co jest związane z likwidacją LO im. Krystyny Idzikowskiej w Zdunach. Liczba uczniów w szkołach niepublicznych o uprawnieniach szkół publicznych z roku na rok spada.

Stopień komputeryzacji szkół ponadgimnazjalnych z terenu Powiatu Łowickiego przedstawia poniższa tabela.

Tabela 22 Stan komputeryzacji w szkołach ponadgimnazjalnych w Powiecie Łowickim w latach 2013-2015

Powiat Łowicki	2013	2014	2015
komputery z dostępem do Internetu w szkołach ponadgimnazjalnych	665	690	678
liczba uczniów przypadających na jeden komputer z dostępem do Internetu	4	5	4

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Łowiczu

W 2015 roku na terenie Powiatu Łowickiego funkcjonowało 10 szkół ponadgimnazjalnych, w których łącznie uczyło się ponad 3 000 uczniów. W porównaniu do roku 2013 liczba komputerów z dostępem do Internetu wzrosła w 2015 roku o ponad 10 sztuk. Stan komputeryzacji szkół w Powiecie Łowickim można ocenić jako bardzo dobry. Szkoły ponadgimnazjalne osiągają zakładany przez Ministerstwo Edukacji Narodowej wskaźnik poniżej 10 uczniów przypadających na 1 komputer.

Jednym ze wskaźników obrazujących poziom edukacji na terenie Powiatu Łowickiego stanowią wyniki przeprowadzanych corocznie sprawdzianów i egzaminów na poszczególnych szczeblach kształcenia.

Poniższa tabela prezentuje zdawalność egzaminu maturalnego z języka polskiego i matematyki na poziomie podstawowym przeprowadzonego w roku 2015.

Tabela 23. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach publicznych w 2015 r.

	język polski podstawowy	matematyka podstawowa
I LO im. J. Chęłmońskiego w Łowiczu	100%	99%
II LO im. Mikołaja Kopernika w Łowiczu	98%	97%
Pijarskie LO w Łowiczu	100%	100%
ZSP Nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu	97,30%	72,90%
ZSP Nr 2 RCKUiP im. Tadeusza Kościuszki w Łowiczu	100%	71%
ZSP Nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Łowiczu	100%	71,05%
ZSP Nr 4 im. Władysława Grabskiego w Łowiczu	100%	95,08%
Zespół Szkół CKR w Zduńskiej Dąbrowie	100%	53,33%
średnia	99%	82%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Starostwa Powiatowego w Łowiczu

Analizując zamieszczone powyżej dane liczbowe można zauważyć, iż zdawalność egzaminów maturalnych w Powiecie Łowickim jest porównywalna do średniej województwa łódzkiego, która wyniosła: język polski- 98%, matematyka- 81%¹⁶. Świadczy to o bardzo dobrym poziomie

¹⁶ Raport ogólny z egzaminu maturalnego 2015 dla województwa łódzkiego

nauczania w lokalnych placówkach edukacyjnych. Najlepszą zdawalność osiągają uczniowie Pijarskiego LO w Łowiczu (język polski- 100%, matematyka- 100%) oraz I LO im. J. Chełmońskiego w Łowiczu (język polski- 100%, matematyka- 99%).

Zdawalność egzaminów zawodowych w szkołach publicznych w Powiecie Łowickim w 2015 r. przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Zdawalność egzaminów zawodowych w szkołach publicznych w 2015 r.

Szkoła	Technikum wg starych zasad	Technikum wg nowych zasad	Zasadnicza szkoła zawodowa
ZSP Nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu	65,52%	66,67%	100%
ZSP Nr 2 RCKUiP im. Tadeusza Kościuszki w Łowiczu	74,40%	74,69%	79,59%
ZSP Nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Łowiczu	63,24%	85,88%	54,55%
ZSP Nr 4 im. Władysława Grabskiego w Łowiczu	84,93%	85,19%	-
Zespół Szkół CKR w Zduńskiej Dąbrowie	65,79%	83,87%	-

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze Starostwa Powiatowego w Łowiczu

Jak wskazują powyższe dane z egzaminem zawodowym przeprowadzonym według starych zasad najlepiej poradzili sobie uczniowie ZSP Nr 4 im. Władysława Grabskiego w Łowiczu (84,93%), natomiast z tym, przeprowadzonym według nowych zasad uczniowie ZSP Nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Łowiczu (85,88%).

Największy procent zdawalności egzaminów zawodowych odnotowano w ZSP Nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu (100%). Najmniej uczniów zdało egzamin zawodowy w zasadniczej szkole zawodowej znajdujące się przy ZSP Nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Łowiczu (54,55%).

Opieka zdrowotna

Wg danych GUS na terenie Powiatu Łowickiego ochronę zdrowia zapewnia 40 przychodni (NZOZ) oraz 26 działających aptek, co przy ogólnej liczbie mieszkańców oznacza ponad 3 tys. przypadających na jedną placówkę.

W 2014 roku w ramach podstawowej opieki lekarskiej udzielono łącznie 336 477 porad, co stanowiło o ok. 6% porad mniej w stosunku do roku 2009.

Tabela 25. Liczba porad lekarskich

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
porady	357 459	364 135	339 601	342 978	338 790	336 477

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Z dniem 1 stycznia 1999 r. Powiat Łowicki objął nadzór nad Zespołem Opieki Zdrowotnej w Łowiczu. Zgodnie z zapisami w ustawie o działalności leczniczej (Dz. U. z 2013r. poz. 217) jest dla ZOZ-u podmiotem tworzącym, który utworzył podmiot leczniczy w formie samodzielnego publicznego zakładu opieki zdrowotnej. Zespół Opieki Zdrowotnej w Łowiczu w ramach umów z Narodowym Funduszem Zdrowia świadczy kompleksowo podstawową, specjalistyczną, szpitalną, diagnostyczną oraz nocną i świąteczną opiekę medyczną.

Wykaz podmiotów funkcjonujących na terenie Powiatu Łowickiego oraz zakres świadczonych przez nie usług medycznych w ramach umów z NFZ przedstawiono poniżej w zestawieniu tabelarycznym.

Tabela 26 Wykaz podmiotów z terenu Powiatu Łowickiego udzielających świadczeń zdrowotnych w ramach umowy z NFZ oraz zakres świadczonych usług

Lp.	Nazwa	Adres	Zakres udzielanych świadczeń
1	Zespół Opieki Zdrowotnej w Łowiczu	99-400 Łowicz ul. Ułańska 28	1)W ramach podstawowej opieki zdrowotnej: a) nocna i świąteczna opieka zdrowotna, - b)transport sanitarny dla potrzeb POZ, - c)świadczenia pielęgniarstwa szkolnego w środowisku nauczania i wychowania; 2)W ramach ambulatoryjnej opieki specjalistycznej: - a)chirurgia ogólna, - b)chirurgia urazowo- ortopedyczna, - c)położnictwo i ginekologia, d) kardiologia, e) geriatra, - f)leczenie uzależnień. 3)W ramach ambulatoryjnych świadczeń diagnostycznych : a) endoskopia- gastroscopia, - b)endoskopia – kolonoskopia, - c)tomografia komputerowa. 4) W ramach rehabilitacji leczniczej: - a)porady rehabilitacyjne, b) rehabilitacja dzienna, - c)fizjoterapia ambulatoryjna, - d)rehabilitacja stacjonarna. 5)W ramach leczenia szpitalnego: a) choroby wewnętrzne -hospitalizacja, b) pediatria – hospitalizacja, c) anestezjologia i intensywna opieka - hospitalizacja d) chirurgia ogólna – hospitalizacja, e) neonatologia- hospitalizacja, f) położnictwo i ginekologia -hospitalizacja g) izba przyjęć -pomoc doraźna .
2	NZOZ „KALISKA” Sp. z o.o.	99-440 Łowicz Stary Rynek 16	Podstawowa opieka zdrowotna Dział (Pracownia) Fizjoterapii

Lp.	Nazwa	Adres	Zakres udzielanych świadczeń
3	Centrum Pediatriczne Sp.z o.o. NZOZ „Świętojańska”	99-400 Łowicz ul. Świętojańska 1/3b	Podstawowa opieka zdrowotna
4	NZOZ Przychodnia Lekarska Barbara Morawska s.c.	99-400 Łowicz ul. Świętojańska 1/3b	Podstawowa opieka zdrowotna
5	NZOZ „Wigor” Sylwester Tworek Poradnia Lekarza POZ	99-400 Łowicz ul. Batalionów Chłopskich 2B	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - okulistyka
6	NZOZ „Lekarz” sp. z o.o.	99-400 Łowicz ul. Podrzeczna 7A	Podstawowa opieka zdrowotna
7	NZOZ Przychodnia Lekarska „Medyk” w Łowiczu	99-400 Łowicz ul. Ułańska 2	Podstawowa opieka zdrowotna
8	Stowarzyszenie Mazowiecki Ośrodek Badań Naukowych im. Stanisława Herbsta Centrum Zdrowia „ACADEMOS”	99-400 Łowicz ul. Iłowska 1/3	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - ginekologia i położnictwo - chirurgia ogólna - chirurgia urazowo-ortopedyczna - okulistyka
9	NZOZ Łowicka Przychodnia Zdrowia Jan Wróblewski	99-400 Łowicz ul. Mostowa 4	Podstawowa opieka zdrowotna
10	NZOZ „Vita Med.” 99-400 Łowicz ul. Armii Krajowej 51	99-400 Łowicz ul. Armii Krajowej 51	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - alergologia - dermatologia - endokrynologia - neurologia - psychiatria
11	NZOZ Praktyki Lekarza Rodzinnego Andrzej Florczak	99-416 Nieborów 1	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - ginekologia i położnictwo
12	NZOZ Praktyka Lekarza Rodzinnego Wanda Romańska- Demczuk	99-434 Domaniewice ul. Główna 9	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - ginekologia i położnictwo - fizjoterapia ambulatoryjna
13	NZOZ „Partner” Zbigniew Deka, Małgorzata Kukiela- Deka Poradnia Lekarza POZ	99-414 Kocierzew Kocierzew 86	Podstawowa opieka zdrowotna
14	NZOZ w Zdunach Poradnia Zdrowia Jadwiga Zawadzka- Krajewska	99-440 Zduny Zduny 34	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - okulistyka
15	NZOZ w Sobocie Bolesław Sawicki	99-423 Sobota ul. Warszawska 2	Podstawowa opieka zdrowotna
16	NZOZ w Chaśnie Poradnia Lekarza POZ Paweł Plesiński	99-413 Chaśno Chaśno 54c	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - ginekologia i położnictwo
17	NZOZ „Beter –Med.” Józwiak Sp.j. Łyszkowice	99-420 Łyszkowice ul. Wolności 6A i 6B	Podstawowa opieka zdrowotna Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - ginekologia i położnictwo

Lp.	Nazwa	Adres	Zakres udzielanych świadczeń
18	NZOZ „Medicus” s.j. Marcin Gudaj, Danuta Gudaj Lucyna Gudaj Poradnia Lekarza POZ	99-412 Kiernoż ul. Kościuszki 9	Podstawowa opieka zdrowotna AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - ginekologia i położnictwo
19	NZOZ „Sanitas” Mariusz Pawłowski	99-423 Bielawy ul. Garbarska 10	Podstawowa opieka zdrowotna AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - ginekologia i położnictwo Stomatologia
20	NZOZ „Anna” Medycyna Rodzinna Anna i Andrzej Smalc s.j.	99-418 Bełchatów Ul. Piaskowa 1/1	Podstawowa opieka zdrowotna
21	NZOZ Poradnia Specjalistyczna Poradnia Zdrowia Psychicznego	99-400 Łowicz ul. 3 Maja 6	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - psychiatria
22	Medical MC Sp. Z.o.o. MEDICENTER	99-400 Łowicz ul.3 Maja 15	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - chirurgia ogólna - chirurgia urazowo-ortopedyczna - diabetologia - gastroenterologia - neurologia - onkologia - otolaryngologia - rehabilitacja - reumatologia - urologia
23	NZOZ Stacja Opieki Centrum Pielęgniarstwa Środowiskowego i Rehabilitacji Caritas Diecezji Łowickiej	99-400 Łowicz ul. Długa 3	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - rehabilitacja - opieka paliatywna
24	ZOZ Centrum Optyczno- Okulistyczne Szeliga	99-400 Łowicz Os. Dąbrowskiego 24	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA - okulistyka
25	Gabinet Okulistyczny Małgorzata Mazurkiewicz- Kazimierek „Optimum”	99-400 Łowicz ul. Plac Koński Targ 7	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - okulistyka
26	Prywatny Gabinet Lekarski Jarosław Czaplą	99-400 Łowicz Os. Kostka 1	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - otolaryngologia
27	Specjalistyczny Gabinet Neurologiczny Witold Wypych	99-400 Łowicz ul. Krakowska 4	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - neurologia
28	Centrum Medyczne Ogrodowa Poradnia Kardiologiczna	99-400 Łowicz Ul. Batalionów Chłopskich 2b	AmbulATORYJNA OPIEKA SPECJALISTYCZNA: - kardiologia
29	Niepubliczny Specjalistyczny ZOZ „Pul-Med.” Centrum Leczenia Chorób Płuc Poradnia Gruźlicy i Chorób Płuc	99-400 Łowicz Ul. Iłowska 1/3	
30	NZOZ Przychodnia Stomatologiczna Denta –Med.	99-400 Łowicz ul. Zduńska 48	Stomatologia

Lp.	Nazwa	Adres	Zakres udzielanych świadczeń
31	NZOO Przychodnia Stomatologiczna Lekarz Stomatolog Hanna Plichta	99-414Kocierzew Południowy Kocierzew Południowy 86	Stomatologia
32	NZOO Stomed	99-400 Łowicz ul. Długa 18B	Stomatologia
33	NZOO Stomed Stomatologia Poradnia Ginekologiczno- Położnicza	99-400 Łowicz Stary Rynek 14	Stomatologia Ambulatoryjna opieka specjalistyczna: - ginekologia i położnictwo
34	NZOO Przychodnia Stomatologiczna Lekarz Stomatolog Hanna Plichta	99-400 Łowicz Stary Rynek 16	Stomatologia
35	NZOO Przychodnia Lekarzy Specjalistów „Ars Medica” Poradnia Stomatologii Zachowawczej	99-400 Łowicz ul. Nowa 8	Stomatologia
36	NZOO Poradnia Stomatologiczna Poradnia Ortodontyczna	99-400 Łowicz ul. Krakowska 36	Stomatologia Ortodoncja
37	Gabinet Stomatologiczny Mirosława Pawłowska	99-423 Bielawy ul. Garbarska 10	Stomatologia
38	Prywatny Gabinet Stomatologiczny	99-413 Chąsno Chąsno 78	Stomatologia
39	Gabinet Stomatologiczny Wiesława Grabowicz	99-434 Domaniewice ul. Główna 9	Stomatologia
40	Gabinet Stomatologiczny Indywidualna Praktyka Lekarska Urszula Kapusta- Tymoshchuk	99-412 Kiernożia ul. Kościuszki 6	Stomatologia
41	Poradnia Stomatologiczna Spółka Jawna	99-416 Nieborów Nieborów 1	Stomatologia
42	Gabinet Stomatologiczny Renata Cichańska	99-440 Zduny Zduny 34	Stomatologia
43	NZOO Przychodnia Stomatologiczna Lekarz Stomatolog Hanna Plichta	99-420 Łyszkowice ul. Wolności 6A	Stomatologia
44	Gabinet Stomatologiczny Leszek Roliński	99-400 Łowicz Os. K.K.Baczyńskiego 2/60	Stomatologia
45	Gabinet Stomatologiczny Maria Ziółkowska- Foks	99-400 Łowicz Stary Rynek 16	Stomatologia
46	Gabinet Stomatologiczny z rtg. s.c. Katarzyna Kuncewicz Bogusław Kuncewicz	99-400 Łowicz ul. Ułańska 2	Stomatologia Protetyka Rtg

Lp.	Nazwa	Adres	Zakres udzielanych świadczeń
47	Prywatny Gabinet Stomatologiczny	99-400 Łowicz ul. Zduńska 13	Stomatologia
48	Specjalistyczna Praktyka Stomatologiczna Zbigniew Rogowski	99-400 Łowicz Stary Rynek 16	Stomatologia
49	Gabinet Ortodontyczny Jadwiga Pękała-Śliziuk 99-400 Łowicz ul. Ułańska 2/217	99-400 Łowicz ul. Ułańska 2/217	Stomatologia Ortodoncja

Źródło: Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Powiatu Łowickiego

Szpital Zespołu Opieki Zdrowotnej w Łowiczu zlokalizowany jest w pobliżu krzyżowania się węzłów komunikacyjnych Warszawa - Poznań i Warszawa - Łódź, a więc w miejscach nasilonego ruchu i wzmożonego zagrożenia wypadkami komunikacyjnymi. W szpitalu powiatowym funkcjonuje 7 oddziałów:

- oddział anestezjologii i intensywnej terapii,
- oddział fizjoterapii i rehabilitacji,
- oddział chirurgiczny,
- oddział chorób wewnętrznych,
- oddział neonatologiczny,
- oddział pediatryczny,
- oddział położniczo- ginekologiczny.

Łącznie szpital dysponuje 215 łózkami. Szpital posiada całodobową dostępność do udzielania świadczeń w zakresie funkcjonujących pracowni rentgenodiagnostyki, ultrasonografii, endoskopii, elektrokardiografii, tomografii komputerowej i laboratorium centralnego. W całodobowej gotowości do udzielania świadczeń z zakresu pomocy doraźnej pozostaje izba przyjęć szpitala, zaś po godzinach funkcjonowania na terenie Powiatu Łowickiego innych podmiotów leczniczych POZ zapewnia mieszkańcom nocną i świąteczną opiekę zdrowotną (świadczenia z zakresu kompetencji lekarza POZ oraz pielęgniarki POZ).

Ponadto wszystkie szkoły podstawowe, gimnazjalne, średnie oraz ośrodki szkolne, funkcjonujące na terenie Powiatu Łowickiego mają zapewnioną opiekę pielęgniarki szkolnej.

Najczęstszą przyczyną zgonów w ich ogólnej liczbie na przestrzeni lat 2010 – 2014 stanowiły na terenie Powiatu Łowickiego choroby układu krążenia - ponad 48%, co stanowiło wartość wyższą od średniej krajowej (45,8%). Wyższa jest również w powiecie liczba osób, które umierają przed osiągnięciem 65 r.ż. – wskaźnik zgonów osób do 65 r.ż. w przeliczeniu na 1000 mieszkańców wyniósł w 2013 r. – 4,0 wobec wartości 3,3 dla kraju oraz w 2014 r. – 3,6 wobec wartości 3,2 dla kraju.

Tabela 27 Udział zgonów według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów

choroby	2010	2011	2012	2013	2014
układu krążenia	54,7 %	55,7 %	50,4 %	48,1 %	Bd
nowotwory	21,7 %	21,1 %	22,5 %	23,0 %	Bd
układu oddechowego	4,8 %	2,8 %	4,5 %	6,7 %	Bd

Źródło: Wydziału Edukacji i Spraw Społecznych Powiatu Łowickiego

Pomoc społeczna

Na terenie Powiatu Łowickiego działa Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łowiczu. Centrum realizuje zadania powiatu wynikające m.in. z ustawy o pomocy społecznej, ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie.

W ramach prowadzonej przez powiat polityki społecznej funkcjonuje również Powiatowy Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w Łowiczu, który wydaje orzeczenia o niepełnosprawności, stopniu niepełnosprawności oraz wskazaniach do ulg i uprawnień. Powiatowy zespół w Łowiczu został powołany Zarządzeniem Starosty Łowickiego w 1999 r. i orzeka na wniosek osoby zainteresowanej lub jej przedstawiciela ustawowego albo, za ich zgodą, na wniosek ośrodka pomocy społecznej. Wnioski najczęściej składane są dla następujących celów: uzyskania przez rodziców dzieci niepełnosprawnych świadczeń rodzinnych, w tym zasiłków pielęgnacyjnych i świadczeń pielęgnacyjnych, możliwość zatrudnienia osób niepełnosprawnych w zakładach pracy, głównie w zakładach pracy chronionej i na stanowiskach dostosowanych do potrzeb i możliwości, dla celów szkolenia w związku z niemożnością wykonywania zawodu wyuczonego z powodu niepełnosprawności, pobierania świadczeń z pomocy społecznej, kierowania do warsztatów terapii zajęciowej, korzystania ze środków finansowych PFRON (m.in. możliwość dofinansowania do uczestnictwa w turnusach rehabilitacyjnych, dofinansowania do przedmiotów ortopedycznych i środków pomocniczych, dofinansowania do likwidacji barier architektonicznych i innych), możliwość ubiegania się o kartę parkingową, wskazania zamieszkiwania w oddzielnym pokoju, a także możliwość korzystania z innych ulg i uprawnień, przysługujących osobom niepełnosprawnym (ulgi komunikacyjne i telekomunikacyjne, zwolnienia od opłat abonamentowych za radio i telewizję, możliwość odliczenia niektórych wydatków od dochodu).

Na terenie Powiatu Łowickiego działają 2 Warsztaty Terapii Zajęciowej

- Warsztat Terapii Zajęciowej w Parmie 37, gm. Łowicz;
- Warsztat Terapii Zajęciowej w Urzeczu gm. Zduny

Liczba osób, którym przyznano dofinansowanie ze środków PFRON uzależniona jest od otrzymanych środków danym roku.

Na terenie Powiatu Łowickiego nieprzerwanie od 1945 roku funkcjonuje tylko jeden dom pomocy społecznej o zasięgu powiatowym. Aktualnie funkcjonuje na podstawie Decyzji

Wojewody Łódzkiego Nr 7/1 z dnia 29 maja 2008 roku, zmienionej decyzją z dnia 27 lipca 2012 roku, oznaczoną: PS-III.9423.10.2012. Wojewoda zezwala na czas nieokreślony prowadzić DPS „Borówek” dla 130 osób przewlekle psychicznie chorych, kobiet i mężczyzn. W Statucie DPS „Borówek” jest zapisane 135 miejscach zakwaterowania, w tym 130 miejsc stałego zakwaterowania – zgodnie z Decyzją Wojewody Łódzkiego, oraz 5 miejsc czasowego zakwaterowania na okoliczność nagłych, nieprzewidzianych zdarzeń losowych – zakwaterowanie czasowe.

Poniższe zestawienia tabelaryczne przedstawiają wskaźniki dotyczące pomocy społecznej w Powiecie Łowickim. W 2014 roku ze środowiskowej pomocy społecznej korzystało 1 755 gospodarstw domowych, co oznacza zatrzymanie się tendencji wzrostowej charakterystycznej dla lat 2009 – 2013. Równocześnie jak można zauważyć w kolejnej tabeli następuje wzrost nakładów finansowych w dziale pomocy społecznej. Zmniejszyła się natomiast nieznacznie przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym korzystającym z pomocy społecznej.

Tabela 28. Pomoc społeczna w Powiecie Łowickim

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gospodarstwa domowe korzystające z pomocy społecznej	1605	1659	1678	1719	1861	1755
Przeciętna liczba osób w gospodarstwie domowym korzystającym z pomocy społecznej	2,87	2,82	2,72	2,69	2,67	2,63

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tabela 29. Wydatki z budżetu Powiatu na pomoc społeczną [w zł]

w zł	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Wydatki na pomoc społeczną	6 270 381,54	7 249 288,48	7 416 880,30	7 840 638,21	7 737 243,72	7 862 361,85

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Zgodnie z danymi GUS ze stacjonarnej pomocy społecznej świadczonej przez 2 placówki (w tym 1 dom pomocy społecznej podlegający samorządowi powiatowemu oraz 1 jednostka podlegająca samorządowi gminnemu) dysponujące łącznie 175 miejscami skorzystało w 2014 r. w Powiecie Łowickim 147 mieszkańców.

Tabela 30. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
dostępne miejsca	141	139	147	147	174	175
mieszkańcy	141	139	143	147	174	147

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Porządek publiczny i ochrona przeciwpożarowa

Za zapewnienie porządku i bezpieczeństwa na terenie Powiatu Łowickiego odpowiadają przede wszystkim funkcjonariusze Komendy Powiatowej Policji w Łowiczu oraz Komenda Państwowej Straży Pożarnej w Łowiczu.

Dane statystyczne, dotyczące ilości przestępstw oraz liczby rannych i ofiar śmiertelnych, zostały zamieszczone w tabeli poniżej:

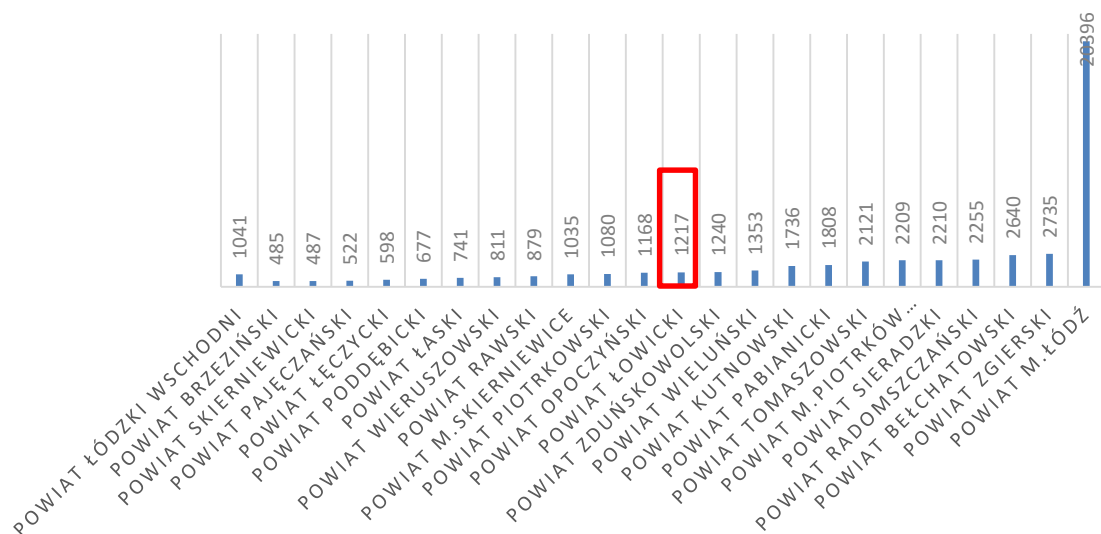
Tabela 31. Przestępstwa stwierdzone ogółem na 1000 mieszkańców oraz ofiary wypadków drogowych na 100 tys. pojazdów zarejestrowanych

	2012	2013	2014
przestępstwa ogółem:	27,85	24,50	15,19
kryminalne	17,37	13,45	10,43
gospodarcze	4,27	4,65	2,42
drogowe	5,28	4,40	1,66
przeciwko życiu i zdrowiu	0,63	0,46	0,50
przeciwko mieniu	11,34	9,47	7,66
ranni	150,49	135,40	115,12
wypadki śmiertelne	18,06	13,25	15,83

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Kolejny wykres przedstawia zestawienie dotyczące województwa łódzkiego odnośnie wskaźnika przestępstw stwierdzonych w poszczególnych powiatach w 2014 r. Powiat Łowicki znajduje się na 13 miejscu pod względem liczby przestępstw stwierdzonych wśród wszystkich powiatów województwa łódzkiego. Wskaźnik wykrywalności sprawców wyniósł w 2014 r. 72% i niestety zdecydowanie zmniejszył się w stosunku do roku 2012 (81,4%).

Rysunek 22. Wskaźnik przestępstw stwierdzonych w postępowaniach przygotowawczych wg powiatów w roku 2014

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Pozostałe instytucje zapewniające bezpieczeństwo obywateli w inny zakres niż KPP na terenie Powiatu Łowickiego to:

1. Starostwo Powiatowe w Łowiczu - Powiatowe Centrum Zarządzania Kryzysowego,
2. Komenda Powiatowa Państwowej Straży Pożarnej w Łowiczu,
3. Powiatowa Stacja Sanitarno- Epidemiologiczna w Łowiczu,
4. Powiatowy Inspektorat Nadzoru Budowlanego w Łowiczu,
5. Powiatowy Inspektorat Weterynarii w Łowiczu,
6. Powiatowy Zarząd Dróg i transportu w Łowiczu.

Wszystkie wyżej wymienione instytucje, we współpracy z jednostkami Ochotniczych Straży Pożarnych zlokalizowanych w poszczególnych gminach Powiatu, zapewniają kompleksowe zabezpieczenie we wszystkich sferach życia dla mieszkańców Powiatu Łowickiego.

Sport i rekreacja

Podstawowymi jednostkami organizacyjnymi realizującymi cele i zadania Powiatu w zakresie kultury fizycznej są kluby sportowe, tworzone m.in. w formie stowarzyszeń kultury fizycznej oraz uczniowskich klubów sportowych. Zgodnie z ustawą o kulturze fizycznej Starosta sprawuje nadzór nad działalnością stowarzyszeń kultury fizycznej, a także prowadzi ewidencję uczniowskich klubów sportowych oraz stowarzyszeń kultury fizycznej, których statuty nie przewidują prowadzenia działalności gospodarczej.

Podstawową bazę sportową Powiatu Łowickiego stanowią sale gimnastyczne, boiska przyszkolne, siłownie i sprzęt sportowy podległych szkół ponadgimnazjalnych, które przedstawiono w wersji tabelarycznej poniżej.

Tabela 32. Baza sportowa w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Łowicki.

Nazwa szkoły	Baza sportowa
I Liceum Ogólnokształcące im. Chełmońskiego w Łowiczu	sala gimnastyczna, siłownia boisko boisko asfaltowe - unihokej boisko do siatki plażowej boisko do siatkówki ceglaste kort tenisowy bieżnia rzutnia do pchnięcia kulą skocznia do skoku w dal tablica do tenisa ziemnego
II Liceum Ogólnokształcące w Łowiczu	sala gimnastyczna siłownia boisko trawiaste
ZSP Nr 1 w Łowiczu	2 sale gimnastyczne boisko asfaltowe siłownia
ZSP Nr 2 CKU w Łowiczu	sale gimnastyczne boisko trawiaste siłownia
ZSP Nr 3 w Łowiczu	sala gimnastyczna
ZSP Nr 4 w Łowiczu	aula zaadoptowana na potrzeby sali gimnastycznej, korzysta z obiektów OSiR i ZSP Nr 3 w Łowiczu
SOSW w Łowiczu	Sala kinezyterapii, sal gimnastyczna
MOS w Kiernozi	Boisko trawiaste, korzysta z obiektów szkoły podstawowej i boska gminnego wielofunkcyjnego

Źródło: Wydział Edukacji i Spraw Społecznych

Nie wszystkie szkoły i placówki oświatowe prowadzone przez powiat posiadają własną bazę sportową. Aby zapewnić prawidłową realizację zadań z zakresu kultury fizycznej i sportu sukcesywnie podejmowane są działania mające na celu jej rozbudowę i modernizację.

Kluby sportowe z poszczególnych gmin Powiatu Łowickiego działają w oparciu o własną bazę, którą na szczeblu lokalnym stanowi zazwyczaj baza szkolna, gminne boiska sportowe do gry w piłkę nożną oraz inne obiekty dzierżawione lub wynajmowane.

W mieście Łowicz funkcjonuje również Ośrodek Sportu i Rekreacji dysponujący rozwiniętą infrastrukturą w postaci hali sportowych, wielofunkcyjnego stadionu lekkoatletycznego, krytej pływalni, pełnowymiarowego stadionu piłkarskiego i orlika.

Kultura

Powiat Łowicki jest organizatorem trzech samorządowych instytucji kultury:

- Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej,
- Muzeum w Łowiczu
- Powiatowej Biblioteki Publicznej w Łowiczu.

Podstawą ich utrzymania są dotacje podmiotowe z budżetu Powiatu.

Do zadań **Centrum** należy m.in. prowadzenie wielokierunkowej działalności uwzględniającej indywidualne i zbiorowe formy udziału w kulturze, organizacja imprez kulturalnych, promocyjnych, produkcja produktu turystycznego, regionalnego i kulturowego Powiatu Łowickiego. Centrum jest głównym koordynatorem wydarzeń kulturalnych organizowanych przez Powiat Łowicki. Koordynuje również działania związane ze współpracą z powiatami: kartuskim, tatrzańskim oraz świdnickim.

Rysunek 23 Ekspozycja stała Muzeum w Łowiczu

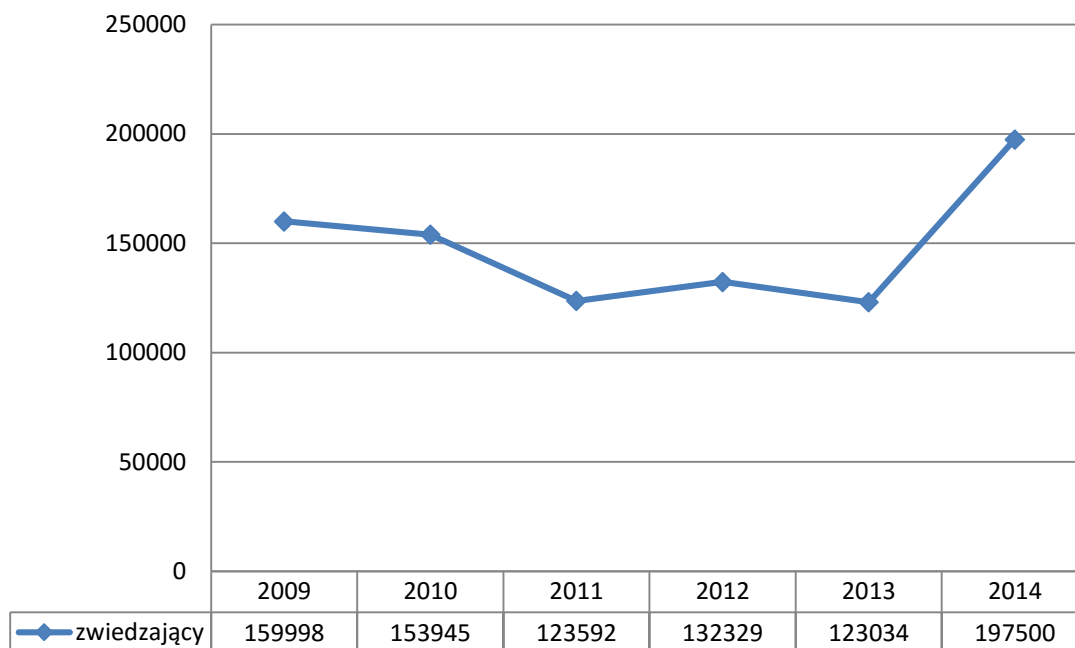

Źródło: <http://www.muzeumlowicz.pl>

Głównym celem **Muzeum w Łowiczu** - instytucji o charakterze naukowo-badawczym jest trwała ochrona dóbr kultury. Realizując to zadanie gromadzi, przechowuje, opracowuje, konserwuje i udostępnia pamiątki ruchome w zakresie archeologii, etnografii, sztuki i historii miasta oraz regionu. Oprócz siedziby głównej Muzeum posiada dwa ośrodki plenerowe: Miniskansen przy siedzibie Muzeum oraz Skansen w Maurzycach. W skansenie przy muzeum w weekendy od czerwca do końca sierpnia odbywają się warsztaty sztuki i rękodzieła ludowego, podczas których można się nauczyć m.in. wycinankarstwa, garncarstwa, hafciarstwa, rzeźbiarstwa, plastyki obrzędowej, bibułkarstwa.

Oprócz ww. Muzeum na terenie Powiatu funkcjonuje także Muzeum w Nieborowie i Arkadii, będące oddziałem Muzeum Narodowego w Warszawie.

Wykres 13 Zwiedzający muzea i oddziały

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych GUS-u

W porównaniu do 2009 roku w 2014 roku liczba odwiedzających muzea i ich oddziały wzrosła o ponad 37 tys. osób. W latach 2011 i 2013 zaobserwowano spadek liczby zwiedzających w porównaniu do lat poprzednich (o ponad 36 tys.). Powodem takiej sytuacji było wyłączenie części wystaw w związku z remontem Muzeum w ramach programu: "Ochrona i propagowanie dziedzictwa materialnej i duchowej kultury Księżaków Łowickich, jako istotnego elementu tradycji, kultury i turystyki woj. łódzkiego poprzez podniesienie standardu infrastruktury i usług Muzeum w Łowiczu". Już w roku kolejnym odnotowano znaczący wzrost liczby osób zwiedzających o ponad 60%.

W 2014 roku na terenie Powiatu Łowickiego funkcjonowało **19 samorządowych placówek bibliotecznych**, w tym:

- 11 bibliotek (Powiatowa Biblioteka Publiczna w Łowiczu, Miejska Biblioteka w Łowiczu, 9 bibliotek gminnych, Gminna Biblioteka Publiczna w Chańsku, Biblioteka Publiczna i Dom Kultury Gminy Zduny, Gminna Biblioteka Publiczna w Kocierzewie Południowym, Gminna Biblioteka Publiczna w Bielawach, Gminna Biblioteka Publiczna w Kiernozi, Gminna Biblioteka Publiczna w Nieborowie, Gminna Biblioteka Publiczna w Bocheniu, Gminna Biblioteka Publiczna w Łyszkowicach, Gminna Biblioteka Publiczna w Domaniewicach)
- 8 filii bibliotecznych.

Sieć tę uzupełnia 6 punktów bibliotecznych (stan na 2015 r.).

Powiatowa Biblioteka Publiczna w Łowiczu została utworzona z dniem 01 marca 2002 r. jako samodzielna instytucja kultury, która ma za zadanie zapewnić obsługę biblioteczną mieszkańcom Powiatu, służyć rozwijaniu i zaspokajaniu potrzeb informacyjnych,

upowszechnianiu wiedzy i nauki, rozwojowi kultury, a także dbać o sprawne funkcjonowanie systemu informacyjnego na terenie Powiatu Łowickiego.

Informacje dotyczące ilości bibliotek, wielkości księgozbiorów, liczby czytelników ilości wypożyczeń w bibliotekach i filiach Powiatu Łowickiego przedstawiono w wersji tabelarycznej. Księgozbiór w 2014 roku wynosił 270 637 woluminów i był większy w stosunku do roku poprzedniego o ponad 3 tys. woluminów. Wzrosła również w porównaniu do 2009 liczba czytelników w ciągu roku (9 273 czytelników w 2014 roku) oraz liczba wypożyczeń księgozbioru w przeliczeniu na jednego czytelnika (19,2 wolumina w roku 2009 i 20,7 wolumina – w 2014 roku).

Tabela 33. Biblioteki i filie w Powiecie Łowickim

	J. m.	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Biblioteki i filie	ob.	19	19	19	19	19	19
Pracownicy bibliotek	osoba	36	36	37	38	38	38
Księgozbiór	wol.	256 949	258 489	261 488	265 067	267 287	270 637
Czytelnicy w ciągu roku	osoba	9 135	8 945	8 876	9 461	9 299	9 273
Wypożyczenia księgozbioru na 1 czytelnika	wol.	19,2	20,3	19,9	20,3	20,2	20,7

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

W celu wzbogacenia i odnowienia księgozbiorów Powiatowa Biblioteka Publiczna aktywnie pozyskuje środki zewnętrzne (od roku 2004). Od 2014 roku, podobnie jak biblioteki w powiecie, otrzymuje dotację na zakup nowości wydawniczych w ramach Programu Biblioteki Narodowej, będącego elementem polityki bibliotecznej Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego realizowanego w ramach Narodowego Programu Rozwoju Czytelnictwa na lata 2014-2020. Oprócz ww. instytucji kultury na terenie Powiatu Łowickiego funkcjonują również galerie oraz lokalne ośrodki kultury:

- Galeria Malarstwa Współczesnego w Łowiczu,
- Galeria Browarna w Łowiczu,
- Łowicki Ośrodek Kultury w Łowiczu,
- Gminny Ośrodek Kultury w Domaniewicach,
- Gminny Ośrodek Kultury w Łyszkowicach,
- Gminny Ośrodek Kultury w Kiernozi,
- Gminny Ośrodek Kultury w Nieborowie.

Pod opieką merytoryczną lokalnych ośrodków kultury oraz bibliotek działają m.in.:

- koła plastyczne,
- zespoły teatralne,
- zespoły muzyczne,
- kluby fotograficzne, filmowe i inne.

Powiat Łowicki, jako jednostka samorządu terytorialnego wspiera rozwój kultury na swoim terenie zarówno poprzez współpracę z gminnymi ośrodkami kultury oraz bibliotekami, jak również wspierając zwłaszcza finansowo i organizacyjnie różnorodne imprezy organizowane przez te placówki. Są to najczęściej konkursy, pokazy i warsztaty o charakterze folklorystycznym. Co roku przyjmowany jest i zatwierdzany „Harmonogram imprez współorganizowanych przez Powiat Łowicki wspólnie z instytucjami kultury i innymi instytucjami z terenu Powiatu”. Harmonogram zawiera przedsięwzięcia najcenniejsze pod względem artystycznym i organizacyjnym. Do imprez organizowanych cyklicznie zaliczyć można m.in.:

- Regionalny Przegląd Kolęd w Domaniewicach,
- Powiatowy Konkurs Mitologiczny „Śladami Starożytnych Greków” w Popowie,
- Powiatowy Konkurs „Ozdoby Wielkanocne” w Chąśnie
- Powiatowy Konkurs Folklorystyczny „Sobótkowy wianek” w Kiernozi,
- Powiatowy Przegląd Dziecięcej Twórczości Plastycznej w Chąśnie,
- Powiatowy Festiwal Piosenki w Zdunach.

Oprócz harmonogramu również każdego roku w powiecie tworzony jest „Kalendarz imprez kulturalnych” zawierający zbiór przedsięwzięć organizowanych wspólnie z powiatowymi instytucjami Kultury. Sztandarową imprezą Powiatu Łowickiego organizowaną corocznie od lat jest Biesiada Łowicka oraz Dożynki Powiatowe.

Jednym z priorytetów Samorządu Powiatu Łowickiego pozostaje również współpraca z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami prowadzącymi działalność pożytku publicznego w celu zaspakajania potrzeb i rozwiązywania problemów mieszkańców. W 2010 roku Rada Powiatu Łowickiego uchwaliła Wieloletni program współpracy na lata 2011-2015 Samorządu Powiatu Łowickiego z organizacjami pozarządowymi oraz podmiotami, o których mowa w art.3 ust.3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie. W myśl ww. programu ogłaszane są konkursy na realizację zadań publicznych przez organizacje pozarządowe oraz podmioty prowadzące działalność pożytku publicznego (w formie wsparcia) m.in. z zakresu kultury, sztuki, ochrony dóbr kultury i tradycji.

Poniżej w zestawieniu tabelarycznym zaprezentowano aktywność instytucji kulturalnych działających na terenie Powiatu Łowickiego.

Tabela 34. Domy i ośrodki kultury w latach 2011 - 2014

jm.		2007	2009	2011	2012	2013	2014
Domy i ośrodki kultury, kluby, świetlice							
Instytucje	ob.	6	6	6	6	5	5
Imprezy	szt.	843	825	378	286	291	309
Uczestnicy imprez	os.	57 660	54 713	62 452	57 978	60 272	82 128

	jm.	2007	2009	2011	2012	2013	2014
Zespoły artystyczne	szt.	21	24	31	27	20	20
Członkowie zespołów artystycznych	os.	427	457	561	589	504	502
Koła (kluby)	szt.	11	7	33	28	9	8
Członkowie kół (klubów)	os.	346	252	925	833	396	358

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Najbardziej bogaty w inicjatywy kulturalne był rok 2011. W porównaniu do pozostałych lat zdecydowanie większa była liczba uczestników imprez kulturalnych oraz zespołów artystycznych i ich członków. Wzrosła również liczba kół/klubów artystycznych i ich członków. Jest to pozytywne zjawisko świadczące o wzroście świadomości kulturowej mieszkańców Powiatu.

Sfera gospodarcza

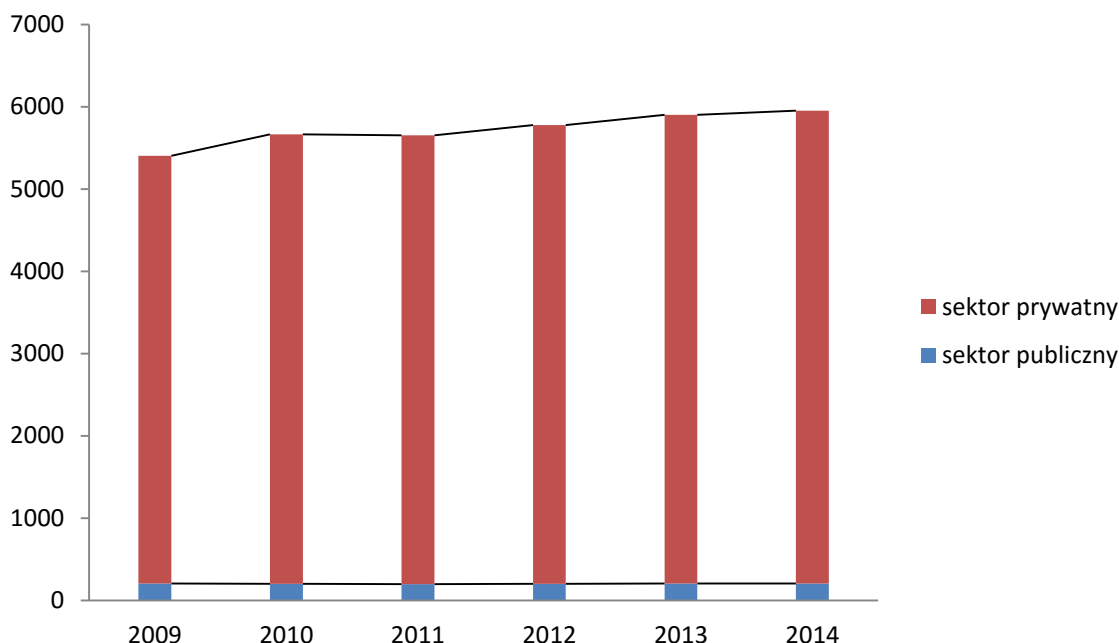
Przemysł, przedsiębiorczość i struktura podmiotów gospodarczych

Powiat Łowicki w przeważającej części jest obszarem typowo rolniczym o bogatych tradycjach i kulturze agrarnej. Wiodącą pozycję na jego terenie mają więc przedsiębiorstwa reprezentujące branże przetwórstwa rolno-spożywczego. Wizytówką Powiatu Łowickiego są takie firmy jak: Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, Firma "Bracia Urbanek", Agros Nova Brands Sp. z o.o. Wytwarzają one markowe produkty oraz mające ugruntowaną pozycję w kraju oraz poza jego granicami są również wzorem dobrej kooperacji z przedsiębiorcami z branży przetwórstwa rolno-spożywczego z lokalnymi producentami rolnymi.

Spośród innych gałęzi przemysłu odgrywających znaczącą rolę w Powiecie Łowickim wymienić należy: przemysł lekki (m.in. „Polinet”, „Krajewski”, „SYNTEX”, „SEFL Company Group”), przemysł farmaceutyczny (m.in. „Nycomed Pharma Sp. z o.o.”), zaś w strukturze branżowej prym wiodą tworzywa sztuczne („Lamela”), opakowania („Opakomet”), branża metalowa („Mast”), kopalnie kruszyw (Dąbkowice, Rydwan, Czatolin, Kalenice), usługi oraz handel.

Na terenie Powiatu funkcjonują 5 953 podmioty gospodarcze (wg GUS, 2014 r.). W sektorze publicznym w 2014 roku działały 204 podmioty, zaś w sektorze prywatnym 5 749 podmioty. Liczba podmiotów gospodarczych od 2009 r. stale rośnie - w analizowanym okresie odnotowano zwiększenie się ich liczby o 10%.

Wykres 14 Podmioty gospodarcze na terenie Powiatu Łowickiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Do największych pracodawców z terenu Powiatu Łowickiego należy zaliczyć następujące firmy:

- Agros Nova Brands Sp. z o.o.
- Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska w Łowiczu
- Firma "Bracia Urbanek"
- LAMELA Sp. z o.o.
- BUDOWA Sp. z o.o.
- PartnersPol Group Sp. z o.o. (o/Łowicz)
- OPAKOMET S.A.
- Self Group Company
- SYNTEX Sp. z o.o.

Niewątpliwym atutem umożliwiającym rozwój gospodarczy Powiatu jest jego atrakcyjne położenie w centrum Polski, na przecięciu głównych szlaków komunikacyjnych zapewniających dobre skomunikowanie z resztą kraju.

Analizując podmioty z Powiatu Łowickiego pod kątem rodzaju prowadzonej przez nie działalności, widać wyraźnie, iż największa grupa (blisko 29%) zajmuje się handlem hurtowym i detalicznym. Kolejne miejsce zajmują podmioty sklasyfikowane jako branża budowlana (12%) oraz przetwórstwo (9%). Transportem i gospodarką magazynową oraz działalnością usługową zajmuje się po ok. 7% wszystkich zarejestrowanych podmiotów gospodarczych. Działalność w sektorze rolniczym prowadziło w 2014 r. ok. 5,5% firm.

Tabela 35 Podmioty gospodarcze w Powiecie Łowickim wg klasyfikacji PKD

Sekcja PKD	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sekcja A - Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	279	290	322	322	333	329
Sekcja B - Górnictwo i wydobywanie	2	3	3	2	2	2
Sekcja C - Przetwórstwo przemysłowe	531	553	517	513	528	531
Sekcja D - Wytwarzanie i zaopatrywanie w energię elektryczną, gaz, parę wodną, gorącą wodę i powietrze do układów klimatyzacyjnych	8	9	9	10	11	13
Sekcja E - Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	10	9	10	14	14	13
Sekcja F - Budownictwo	680	719	698	705	711	702
Sekcja G - Handel hurtowy i detaliczny; naprawa pojazdów samochodowych, włączając motocykle	1663	1742	1715	1728	1728	1714
Sekcja H - Transport i gospodarka magazynowa	371	384	397	411	417	423
Sekcja I - Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	158	171	173	183	187	182
Sekcja J - Informacja i komunikacja	67	70	69	80	89	101
Sekcja K - Działalność finansowa i ubezpieczeniowa	165	172	173	160	167	168
Sekcja L - Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	99	106	103	106	107	107
Sekcja M - Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	282	301	326	337	356	377
Sekcja N - Działalność w zakresie usług administrowania i działalność wspierająca	79	91	99	94	102	109
Sekcja O - Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	138	138	140	140	140	140
Sekcja P - Edukacja	174	177	163	205	222	223
Sekcja Q - Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	209	220	236	249	250	254
Sekcja R - Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	121	125	117	130	136	145
Sekcja S i T - Pozostała działalność usługowa oraz Gospodarstwa domowe zatrudniające pracowników; gospodarstwa	369	386	383	389	404	420

Sekcja PKD	2009	2010	2011	2012	2013	2014
domowe produkujące wyroby i świadczące usługi na własne potrzeby						

Źródło: Opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, GUS

Największa koncentracja działalności gospodarczej na terenie Powiatu Łowickiego ma miejsce w mieście Łowicz, gdzie wg danych GUS za rok 2014 funkcjonowała blisko połowa wszystkich podmiotów (49,5%). Na drugim miejscu pod względem aktywności gospodarczej plasują się gminy Łowicz oraz Nieborów (po 9%). Najmniej zarejestrowanych podmiotów odnaleźć można w gminach: Kiernoż (4%), Kocierzew Południowy (4%) oraz Chąsno (3%).

Liczbę podmiotów w poszczególnych gminach przedstawiono poniżej w wersji tabelarycznej.

Tabela 36. Podmioty gospodarcze wg rodzaju działalności PKD2007

Jednostka terytorialna	Ogółem	Rolnictwo, łowiectwo, rybactwo	Przemysł i budownictwo	Działalność usługowa
Powiat Łowicki	5953	329	1261	4363
Gmina Miasto Łowicz	2950	27	556	2367
Gmina Bielawy	288	36	67	185
Gmina Chąsno	162	36	38	88
Gmina Domaniewice	283	24	66	193
Gmina Kiernoż	230	25	31	174
Gmina Kocierzew Południowy	220	38	47	135
Gmina Łowicz	535	48	119	368
Gmina Łyszkowice	353	22	102	229
Gmina Nieborów	565	21	163	381
Gmina Zduny	367	52	72	243

Źródło: Opracowanie własne, BDL, GUS 2014

Rolnictwo

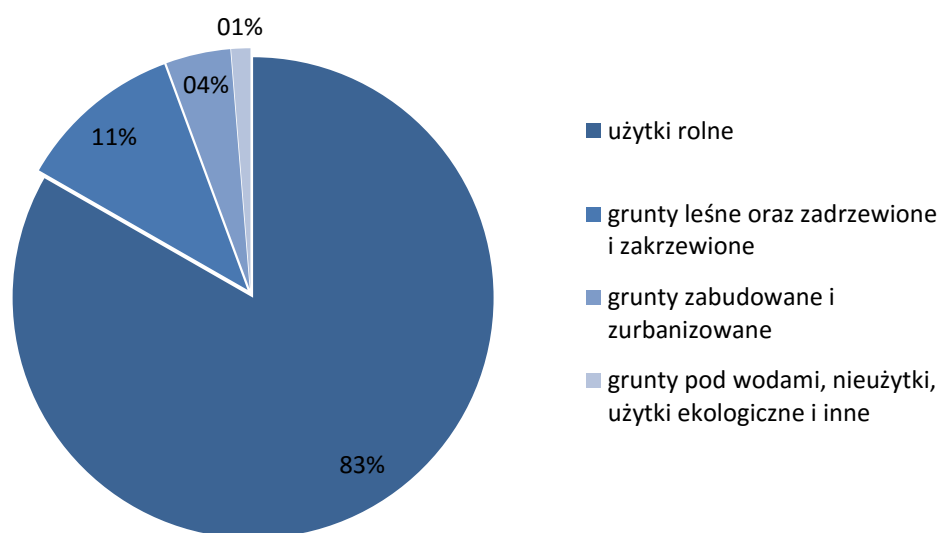
Powiat Łowicki to rejon o nasilonej specjalizacji rolniczej zwłaszcza w zakresie warzywnictwa, sadownictwa, hodowli żywca wieprzowego oraz produkcji mlecznej. W strukturze branżowej przeważa przetwórstwo owoców i warzyw oraz mleka co czyni region liderem na rynku przetwórstwa owoców i warzyw oraz produkcji mleka.

Na terenie Powiatu występują dobre warunki do produkcji rolniczej – zwłaszcza w północnej jego części. Przeważają tu grunty III oraz IV klasy bonitacyjnej z niewielkim udziałem gleb II klas bonitacji (kompleksy przydatności rolniczej pszenno bardzo dobry i dobry oraz pszenno wadliwy, kompleks żytni bardzo dobry). Najlepsze gleby znajdują się na podłożu utworów gliniastych oraz ilastych. Oceniono, iż na tle całego woj. łódzkiego Powiat Łowicki ma, tzw. umiarkowanie wysokie walory rolniczej przestrzeni produkcyjnej. W części południowej Powiatu znajdują się również gleby II, III i IV klas bonitacji na utworach pyłowych. Na tym obszarze występują również płyty gleb bielcowych, które powstały z piasków słabogliniastych.

W dolinach rzek znajdują się gleby mułowo – torfowe oraz torfowe. Grunty orne dobrej jakości występują na terenach gmin: Kiernozia, Zduny, Kocierze Południowy, Chąśno oraz Bielawy. Biorąc pod uwagę cały powiat, około 34 %, tj. 27 tys. ha gruntów rolnych to grunty klas V, VI i VIz. Ponad połowa areálu rolniczego ma odczyn bardzo kwaśny i kwaśny co wymaga wapnowania.

Ze względu na typowo rolniczy charakter Powiatu, większość gruntów stanowią tereny rolnicze – 82 296 ha. Lasy oraz tereny zalesione zajmują 11 % powierzchni Powiatu. Strukturę gruntów Powiatu Łowickiego przedstawia poniższy wykres.

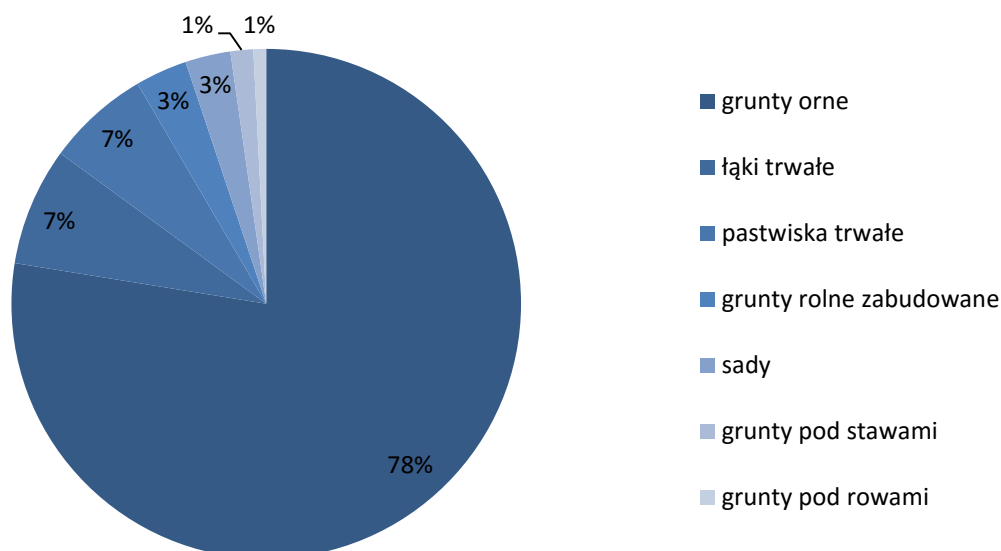
Wykres 15 Struktura gruntów w Powiecie Łowickim

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Tereny zurbanizowane i zabudowane zajmują 4% powierzchni Powiatu. Użytki ekologiczne, nieużytki, grunty pod wodami oraz tereny inne niż wymienione stanowią razem 1,3%. Użytki rolne mają następującą strukturę:

Wykres 16 Struktura użytków rolnych Powiatu Łowickiego

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS.

Największą część użytków rolnych w Powiecie Łowickim zajmują grunty rolne – 78%. Łąki oraz pastwiska trwałe zajmują po 7% wszystkich użytków rolnych Powiatu Łowickiego. Sady to 3% tej powierzchni. W strukturę użytków rolnych wpisuje się również tereny rolne zabudowane – tu stanowią 7%, oraz grunty pod stawami i pod rowami, te zajmują po 1%.

Powiat Łowicki obejmuje swoim zasięgiem gminy o charakterze typowo rolniczym, których produkcja skierowana jest przede wszystkim dla przemysłu przetwórstwa rolno-spożywczego (m.in. wymienianych już wcześniej w tekście przedsiębiorstw takich jak Okręgowa Spółdzielnia Mleczarska, Agros Nova Brands Sp. z o.o., Firma Bracia Urbanek, Spółdzielnia Ogrodniczo-Pszczelarska, firmy przemysłu mięsnego). Fakt ten został dostrzeżony w głównym dokumencie strategicznym województwa łódzkiego, w którym powiat jako obszar charakteryzujący się wysoką kulturą rolną i rozwiniętym rolnictwem został zdefiniowany jako obszar intensywnego rozwoju rolnictwa.

Bazą produkcji rolniczej jest ponad 82 000 ha użytków rolnych, które stanowią ponad 83% powierzchni ogólnej Powiatu. Wskaźnik udziału gruntów ornych w strukturze użytków rolnych wynosi 78%, zaś łąk i pastwisk trwałych około 14%. Sady stanowią 3% wszystkich użytków rolnych. W Powiecie Łowickim największy udział mają gleby klas II, III i IV, co stanowi blisko 64% ogółu gleb (53,6% województwo, 63,9% Polska). Największy udział gruntów ornych dobrych klas II - IV posiadają gminy: Kiernozia, Zduny, Kocierzew i Chąšno. Najmniejszy zaś gminy: Łowicz, Nieborów i Łyszkowice. Gleby klasy II stanowią zaledwie 2,05%. Grunty o ograniczonych możliwościach produkcji rolniczej i niskim potencjale urodzajności tj. klas V, VI i VIz stanowią w powiecie 33,8%. W województwie grunty te stanowią 45,18%, a w kraju 32,29%. Wiodącym kierunkiem dla blisko 43% gospodarstw jest produkcja mieszana. Dominującą pozycję w strukturze gospodarstw rolnych stanowią indywidualne gospodarstwa

rolne (wg Spisu Rolnego 2010 ponad 8 tys. jednostek), w większości nieprzekraczające powierzchni 15ha (86%).

Powiat Łowicki charakteryzuje się niskim udziałem lasów w powierzchni ogólnej, które stanowią około jedynie 10,2% (przy wartości 21,3% dla województwa i 29,2% - kraju). Największe skupiska leśne występują w południowej i zachodniej części Powiatu.

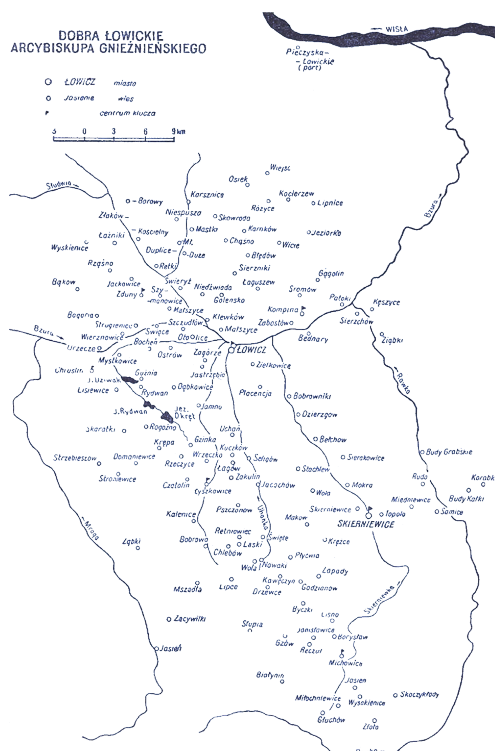
Korzystne znaczenie dla rozwoju nowoczesnego rolnictwa w Powiecie Łowickim ma system edukacji rolniczej z rozwiniętym zapleczem naukowym, które stanowią m.in. Mazowieckie Centrum Hodowli i Rozrodu Zwierząt w Łowiczu, Zespół Szkół Ponadgimnazjalnych Nr 2 – Rolnicze Centrum Kształcenia Ustawicznego i Praktycznego im. Tadeusza Kościuszki w Łowiczu oraz Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im. Jadwigi Dziubińskiej w Zduńskiej Dąbrowie, czy też zlokalizowanym w sąsiednich Skierniewicach Instytutem Warzywnictwa oraz Instytut Sadownictwa i Kwiaciarstwa.

Turystyka i rekreacja

O walorach turystycznych Powiatu Łowickiego decyduje przede wszystkim jego bogata historia oraz rozpoznawalna na całym świecie ludowa kultura łowicka, zwana powszechnie księżacką, z charakterystyczną kolorystyką i wzornictwem.

Ziemia Łowicka wpisana jest na trwałe w dzieje państwowości polskiej. Od XII (1136 r.) do XVIII w. stanowiła siedzibę i własność arcybiskupów gnieźnieńskich. W czasach bezkrólewia, jako siedziba prymasa, była traktowana jako druga stolica Polski. Kompleks dóbr arcybiskupich funkcjonował pod nazwą Księstwa Łowickiego (łac. Ducatus Loviciensis) i pomnażany był nadaniami królewskimi, aż do roku 1795. Ostatnim przedrozbiorowym arcybiskupem gnieźnieńskim noszącym tytuł księżęcy był Ignacy Krasicki. Wraz z upadkiem Polski całość dóbr arcybiskupich przeszła pod panowanie pruskie i została poddana sekularyzacji. Samo miasto Łowicz aż do rozbiorów było ważnym ośrodkiem kultury i edukacji (m.in. powstało tu jedno z pierwszych w Polsce kolegiów pijarskich). Na przestrzeni dziejów wzniesiono na terenie miasta szereg wartościowych dzieł architektury, do których zaliczyć należy m.in. XVII w. bazylikę katedralną (miejsce pochówku 12 arcybiskupów gnieźnieńskich), kościół pijarów, kościół i klasztor bernardynek, kościół św. Leonarda oraz pozostałości zamku prymasowskiego.

Rysunek 24 Ziemia Łowicka XVIII w.

Źródło: *Supliki chłopskie XVIII wieku. IH PAN. 1954.*

Z Ziemią Łowicką związanych było wielu znamienitych artystów rzeźbiarzy, malarzy i architektów tworzących na terenie ówczesnej Polski, których dzieła zachowały się po dziś dzień w doskonałym stanie. Wśród nich wymienia się: Hieronima Canavesi, Jana Michałowicza z Urzędowa, Willema van den Blocke, Tomasza Poncino, Tylmana z Gameren, Michała Anioła Palloni, Efraima Szreger, Jana Jerzego Plersch.

Jednym z najbardziej rozpoznawalnych zabytków Ziemi Łowickiej pozostaje zespół pałacowo-parkowy Radziwiłłów w Nieborowie, stworzony wg projektu Tylmana z Gameren. Od 1945 r. funkcjonuje wraz z oddalonym o ok. 5 km Ogrodem Romantycznym Heleny Radziwiłłowej w Arkadii jako oddział Muzeum Narodowego.

Rysunek 25 Pałac w Nieborowie

Źródło: <http://www.nieborow.art.pl/o-muzeum/>

Inne miejsca naznaczone historią, które oznaczone są w przewodnikach turystycznych jako warte odwiedzenia to np.:

- Domaniewice z wczesnobarokową kaplicą oraz ciekawym prospektem organowym w kształcie orla w koronie z rozłożonymi skrzydłami,
- Walewice z klasycystycznym pałacem, stadniną koni oraz historią romansową z Napoleonem w tle,
- Kiernozia z pałacem Łączyńskich,
- Osiek i dwór rodzinny nadwornego malarza króla Stanisława Augusta Poniatowskiego - Marcello Bacciarellego,
- wieś Boczek, w której na świat przyszedł wybitny malarz polskiego realizmu – Józef Chełmoński,
- Maurzyce skansen gromadzi zabytki architektury z terenu dawnego Księstwa Łowickiego
- Sromów (muzeum rzeźb ruchomych)

Rysunek 26 Józef Chełmoński, Bociany

Źródło: <https://www.flickr.com/photos/27582927@N04/3317493934>

Przez Powiat Łowicki przebiegają liczne szlaki turystyczne, w tym 5 pieszych, 3 rowerowe oraz 1 szlak kajakowy.

Szlaki piesze na terenie Powiatu Łowickiego przebiegają na następujących trasach:

- Trasa 1 (17 km) - Łowicz - Jastrzębia - Pilaszów - Dąbkowice Górne - Jezioro Okręt - Błota Krępskie – Domaniewice;
- Trasa 2 (15 km) - Łowicz – Zielkowice – Arkadia – Nieborów – Bednary;
- Trasa 3 (11 km) - Bełchów – Chyleniec – Siwica – Nieborów;
- Trasa 4 (12 km) - Łyszkowice – Kuczków – Seligów – Bobiecko – Polesie – Bełchów;

- Trasa 5 (19 km) - Walewice – Sobota – Sobocka Wieś – Urzecze – Wierznowice – Mystkowice – Bocheń – Ostrów – Otolice – Łowicz.

Wśród szlaków rowerowych popularnością cieszą się:

- 14 km szlak rowerowy „Książęcy” rozpoczynający swój bieg na łowickim rynku, a kończący trasę przed pałacem Radziwiłłów w Nieborowie
- 119 km szlak rowerowy „Szable i Bagnety” nawiązujący do najważniejszych wydarzeń historycznych w dziejach regionu i kraju - powstań narodowych oraz obu wojen światowych
- 123 km szlak rowerowy „Dwory i Kościoły” zapoznający z pięknem architektury sakralnej oraz miejscami związanymi są z historią Marii Walewskiej (Kiernozia), Józefa Chełmońskiego (Boczki), Władysława Grabskiego (Borów).

Szlak kajakowy zlokalizowany jest na rzece Bzurze. Spływy kajakowe organizowane są przez Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej, Łowicką Akademię Sportu oraz PTTK. Łowicka Akademia Sportu dysponuje wypożyczalnią kajaków.

Folklor Ziemi Łowickiej od lat przyciąga na teren Powiatu licznych turystów krajowych i zagranicznych. Wg danych GUS w roku 2014 ogółem z noclegów na terenie Powiatu Łowickiego skorzystało blisko 14 tys. osób, z których ok. 8% stanowili turyści zagraniczni.

Tabela 37 Turyści korzystający z noclegów na terenie Powiatu Łowickiego

korzystający z noclegów	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	15 409	19 616	23 571	20 553	22 024	13 741
turyści zagraniczni	1 475	1 525	1 144	1 533	1 448	1 052

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Wśród turystów zagranicznych odwiedzających ziemię łowicką najczęściej spotkać można reprezentantów: Ukrainy (24%), Niemiec (14%) oraz Białorusi (9%), Rosji (6%) i Włoch (5%).

Tabela 38 Kraj pochodzenia turystów odwiedzających Powiat Łowicki

Kraj pochodzenia	2009	2010	2011	2012	2013	2014
ogółem	1475	1525	1144	1533	1448	1052
Ukraina	51	96	117	124	85	257
Niemcy	219	174	137	136	130	143
Białoruś	256	287	218	188	184	91
Rosja	89	75	103	137	225	58
Włochy	174	90	27	40	16	51
Litwa	156	148	167	164	84	44
Łotwa	19	26	14	43	60	33
Belgia	41	28	8	57	19	32
Niderlandy (Holandia)	60	75	16	44	21	32
Wielka Brytania	10	196	11	27	10	29
Estonia	62	53	41	56	21	26

Kraj pochodzenia	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Kanada	30	2	0	0	3	25
USA	27	11	6	8	12	25
Francja	78	22	66	76	118	14
Słowacja	3	11	14	172	13	14
Węgry	17	24	12	20	11	11
Czechy	11	76	59	72	83	8
Dania	9	15	13	9	25	6
Szwecja	9	3	4	17	12	5
Grecja	0	0	0	1	6	4
Hiszpania	6	2	0	12	2	4
Norwegia	1	3	3	3	1	4
Finlandia	0	6	1	2	18	3
Portugalia	0	11	0	0	0	3
Austria	10	10	1	4	6	2
Irlandia	0	21	2	11	2	2
Japonia	29	0	25	5	10	2
Słowenia	3	4	4	0	8	1
Cypr	2	0	0	0	0	0
Luksemburg	0	2	0	0	0	0
Szwajcaria	6	0	9	26	15	0
Pozostałe kraje	97	54	66	79	248	123

Źródło: opracowanie własne na podstawie GUS, Bank Danych Lokalnych

Atrakcyjność inwestycyjna Powiatu

Do głównych atutów Powiatu stanowiących o jego atrakcyjności inwestycyjnej zaliczyć należy:

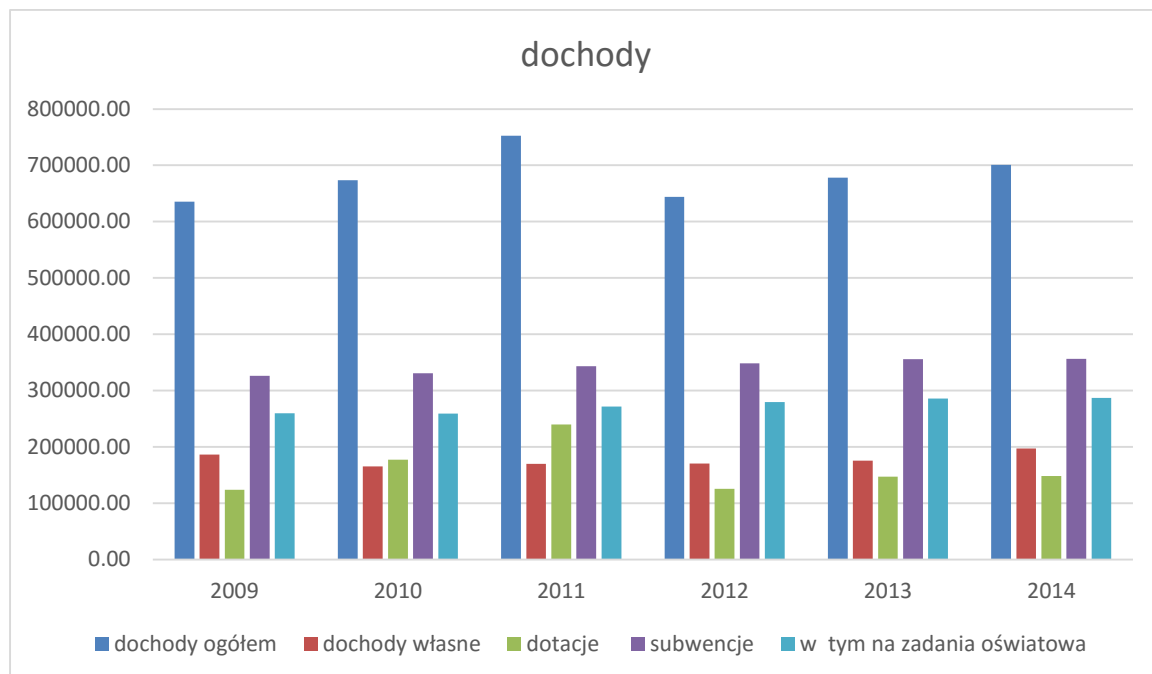
- znakomite położenie komunikacyjne i dostępność komunikacyjna zapewniające najlepszą w Polsce lokalizację dla inwestycji przeznaczonych na rynek krajowy,
- rozwiniętą specjalizację rolniczą regionu pozostającego liderem na rynku przetwórstwa owocowo-warzywnego oraz produkcji mleka,
- obecność rozwiniętych rynków zbytu towarów i usług w postaci metropolii warszawskiej oraz aglomeracji łódzkiej
- dostęp do dużych zasobów pracy, nie tylko w postaci tanich pracowników o niskich kwalifikacjach, ale także wykwalifikowanych pracowników, dzięki obecności licznych szkół wyższych oraz szkolnictwa zawodowego w regionie,
- duży potencjał naukowo-badawczy w postaci łódzkich i warszawskich szkół wyższych i ośrodków naukowych.

W 2014 r. miasto Łowicz otrzymało ocenę wyróżniającą jako jedna z 21 gmin województwa łódzkiego w rankingu „Atrakcyjności Inwestycyjnej Regionów”. Jednym z elementów wpływających na atrakcyjność tego terenu dla potencjalnego inwestora jest ulokowana na jego terenie Specjalna Strefa Ekonomiczna, w której może on liczyć na uzyskanie ulgi w podatku dochodowym (od 35% - 55%, w zależności od wielkości przedsiębiorstwa).

Sytuacja finansowa Powiatu¹⁷

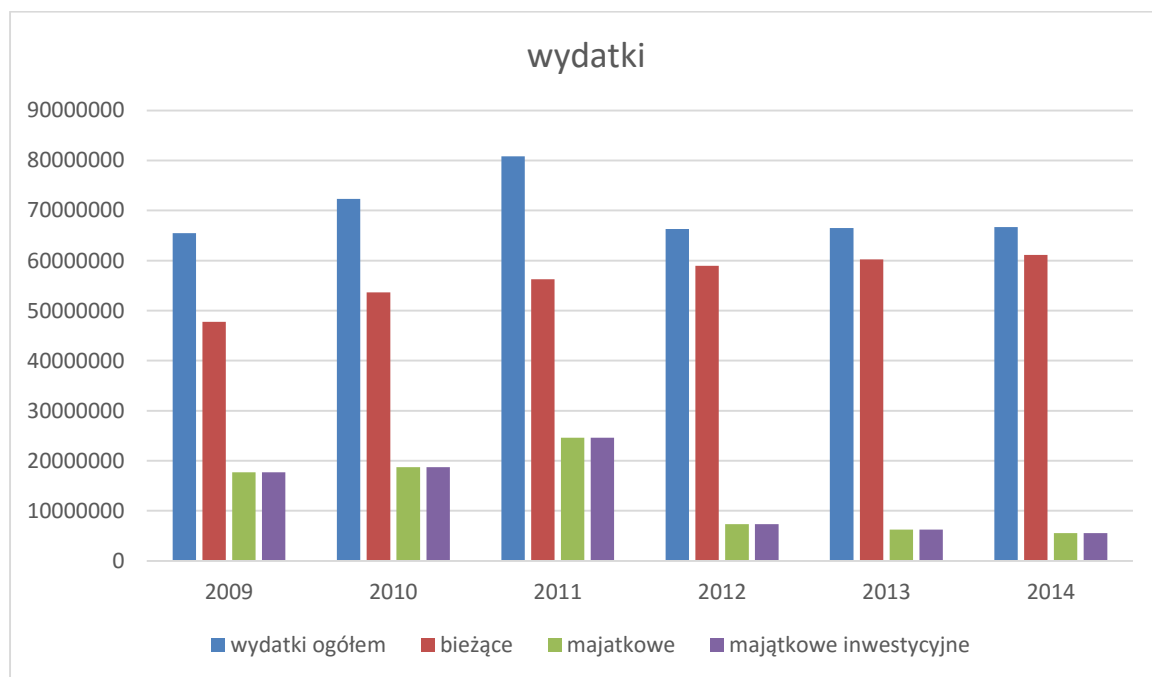
Zestawienia dochodów oraz wydatków wg działów klasyfikacji budżetowej zostały przedstawione poniżej na wykresach oraz w postaci tabelarycznej.

Wykres 17 Dochody Powiatu

W 2014 r. dochody w przeliczeniu na 1 mieszkańca Powiatu wzrosły o 4% w porównaniu z rokiem poprzednim.

Wykres 18 Wydatki Powiatu

¹⁷ Rozdział opracowany w oparciu o dane budżetowe Powiatu Łowickiego

Wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca Powiatu w roku 2014 wzrosły o niecały 1% w porównaniu z rokiem 2013.

Ponad połowa dochodów Powiatu w 2014 r. związana były z kategorią „rozliczenia różne”, kolejne 17% stanowiły dochody od osób prawnych i fizycznych, zaś na trzecim miejscu znalazły się dochody związane ze środkami pozyskiwanymi na pomoc społeczną (7% dochodów).

Tabela 39 Dochody wg klasyfikacji budżetowej

Dział klasyfikacji budżetowej	2010	2011	2012 Udział (%)	2013	2014
Rolnictwo i łowiectwo	0,004%	0,0357%	0,024%	0,000%	0,023%
Leśnictwo	0,268%	0,2333%	0,283%	0,280%	0,274%
Transport i łączność	2,921%	9,4942%	2,463%	3,586%	4,654%
Turystyka	0,241%	0,3259%	0,000%	0,184%	0,018%
Gospodarka mieszkaniowa	1,676%	1,3953%	1,425%	1,369%	1,686%
Działalność usługowa	0,675%	2,0191%	2,188%	1,635%	1,729%
Informatyka	0%	0%	0%	0%	0%
Nauka	0%	0%	0%	0%	0%
Administracja publiczna	3,602%	2,6822%	2,992%	2,869%	3,057%
Urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,035%	0%	0%	0%	0,108%
Obrona narodowa	0%	0,0048%	0%	0%	0%
Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	7,039%	5,6270%	7,179%	6,450%	6,248%
Dochody od osób prawnych, od osób fizycznych i od innych jednostek nieposiadających osobowości prawnej oraz wydatki związane z ich poborem	12,644%	12,4476%	15,607%	15,802%	16,891%
Różne rozliczenia	49,384%	46,0312%	54,210%	52,477%	50,866%
Oświata i wychowanie	3,360%	2,2236%	2,069%	3,360%	2,300%
Ochrona zdrowia	9,918%	10,3161%	2,985%	3,395%	3,507%
Pomoc społeczna	6,408%	5,7530%	7,228%	7,056%	7,079%
Pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	0,663%	0,8549%	0,633%	0,714%	0,917%
Edukacyjna opieka wychowawcza	0,148%	0,2304%	0,211%	0,206%	0,192%
Gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,570%	0,3257%	0,366%	0,170%	0,318%
Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	0,446%	0,0000%	0,138%	0,449%	0,134%

Dział klasyfikacji budżetowej	2010	2011	2012 Udział (%)	2013	2014
Łączna kwota dochodów	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%	100,00%

Analizując strukturę wydatków można zauważyć, że największe nakłady związane są z działalnością oświatową Powiatu – ich poziom wahał się w ostatnich czterech latach pomiędzy 32% a 42% ogółu wszystkich wydatków Powiatu. Kolejne miejsce na liście wydawanych środków zajmują nakłady ponoszone przez powiat na pomoc społeczną (blisko 12%) oraz inwestycje związane z transportem (ok. 11%). W latach 2010 – 2014 można zauważyć znaczący spadek nakładów ponoszonych na ochronę zdrowia (z 10% do 4%).

Tabela 40 Wydatki wg klasyfikacji budżetowej

Dział klasyfikacji budżetowej	2010	2011	2012 Udział (%)	2013	2014
rolnictwo i łowiectwo	0,01%	0,03%	0,03%	0,002%	0,03%
leśnictwo	0,26%	0,23%	0,29%	0,30%	0,30%
transport i łączność	12,62%	16,76%	10,43%	9,40%	10,69%
turystyka	0,45%	0,93%	0,02%	0,02%	0,02%
gospodarka mieszkaniowa	0,22%	0,44%	1,09%	0,80%	0,22%
działalność usługowa	0,63%	1,78%	2,11%	1,58%	1,68%
administracja publiczna	9,45%	7,73%	9,52%	10,19%	9,98%
urzędy naczelnych organów władzy państwowej, kontroli i ochrony prawa oraz sądownictwa	0,03%	0,00%	0,00%	0,00%	0,11%
obrona narodowa	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa	7,06%	5,45%	7,01%	6,64%	6,60%
obsługa długu publicznego	0,39%	0,63%	1,21%	0,79%	0,58%
różne rozliczenia	0,18%	0,00%	0,00%	0,00%	0,00%
oświata i wychowanie	35,91%	32,15%	39,51%	41,43%	41,61%
ochrona zdrowia	10,62%	13,81%	3,28%	3,49%	3,93%
pomoc społeczna	10,02%	9,17%	11,83%	11,64%	11,79%
pozostałe zadania w zakresie polityki społecznej	2,16%	2,12%	2,53%	2,53%	2,78%
edukacyjna opieka wychowawcza	6,93%	4,55%	5,77%	5,96%	6,47%
gospodarka komunalna i ochrona środowiska	0,04%	0,18%	0,35%	0,16%	0,05%
kultura i ochrona dziedzictwa narodowego	2,85%	3,85%	4,82%	4,90%	3,02%
kultura fizyczna	0,16%	0,16%	0,18%	0,16%	0,16%
Łączna kwota wydatków	100%	100%	100%	100%	100%

Dług publiczny wg danych na IV kwartał 2014 roku wynosił 11 189 409 zł i wg uchwalonej wieloletniej prognozy finansowej ma w 2020 r. osiągnąć poziom 4 018 153 zł

Podsumowanie wyników ankiet przeprowadzanych z głównymi interesariuszami Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego

Badanie ankietowe wśród głównych grup interesariuszy przeprowadzone zostało od września do października 2015 roku. Kwestionariusze zostały udostępnione na stronie internetowej Starostwa, rozesłane e-mailem oraz przekazane w formie tradycyjnych ankiet do gmin wchodzących w skład powiatu oraz do reprezentantów kluczowych instytucji w Powiecie. Łącznie otrzymano 18 ankiet od radnych, reprezentantów instytucji, organizacji pozarządowych oraz Gmin wchodzących w skład Powiatu. W badaniu udział wzięli:

- DPS Borówek
- UG Kiernozia
- PUP Łowicz
- UG Kocierzew Południowy
- Muzeum w Łowiczu
- Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Powiatu Ziemi Łowickiej
- Powiatowa Biblioteka Publiczna w Łowiczu
- LO Chełmońskiego
- 11 radnych powiatowych.

Obserwacje i wnioski z badania ankietowego – opinie reprezentantów Powiatu (Gminy, Instytucje, Radni Powiatu)

W pytaniu 1 poproszono o wskazanie priorytetów dla rozwoju Powiatu z uwzględnieniem krótko- i długoterminowej perspektywy działań.

Respondenci w perspektywie krótkoterminowej skupili się przede wszystkim na:

- poprawie stanu technicznego nieruchomości stanowiących własność Powiatu Łowickiego, w tym likwidacji barier architektonicznych,
- modernizacji obiektów pomocy społecznej,
- rozwoju szkolnictwa, modernizacji infrastruktury oświatowej i dopasowaniu jej oferty do potrzeb rynku pracy,
- podjęciu współpracy przez samorządy lokalne (np. w celu wspólnego pozyskiwania i tworzenia terenów inwestycyjnych),
- tworzeniu dogodnych warunków dla lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych oraz wzmacniania potencjału innowacyjnego Powiatu,
- realizacji programów inwestycyjnych finansowanych z funduszy europejskich,
- stworzeniu profesjonalnej kampanii informacyjno – promocyjnej Powiatu,
- rozwoju szpitala powiatowego, (tworzenie nowych oddziałów).

W perspektywie długoterminowej w ankietach wskazywano m.in. na:

- polepszanie stanu infrastruktury drogowej,
- systematyczne działania nakierowane na pozyskanie inwestorów i tworzenie nowych miejsc pracy,
- konieczność zatrzymania migracji młodej i wykwalifikowanej kadry pracowniczej,
- promocję i zwiększanie atrakcyjności turystycznej, rekreacyjnej i kulturalnej regionu,
- promocję regionu jako atrakcyjnego gospodarczo, skutecznego w pozyskiwaniu środków zewnętrznych,
- prowadzenie akcji przeciwdziałających stygmatyzacji i dyskryminacji osób psychicznie chorych.

W celu zbudowania hierarchii najistotniejszych dla rozwoju Powiatu obszarów w pytaniu nr 2 przedstawiono respondentom do wyboru listę złożoną z 23 obszarów aktywności pozostających w kompetencji Starostwa Powiatowego.

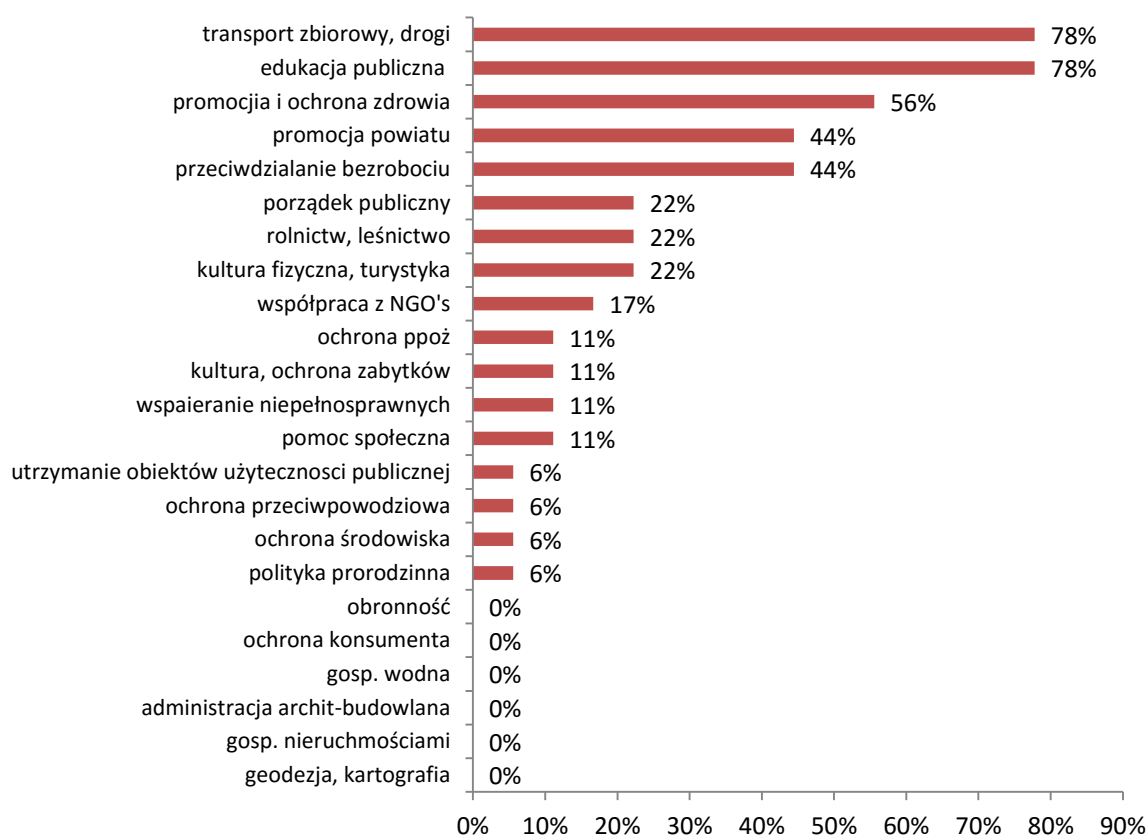
Odpowiadając na pytanie o kluczowe potrzeby Powiatu (pyt. 2), które powinny zostać uwzględnione w dokumencie strategicznym, respondenci wskazywali obszary z poniższej listy:

1. Edukacja publiczna (szkoły ponadgimnazjalne),
2. Promocja i ochrona zdrowia,
3. Pomoc społeczna,
4. Polityka prorodzinna,
5. Wspieranie osób niepełnosprawnych,
6. Transport zbiorowy i drogi publiczne,
7. Kultura oraz ochrona zabytków i opieka nad zabytkami,
8. Kultura fizyczna i turystyka,
9. Geodezja, kartografia i kataster,
10. Gospodarka nieruchomościami,
11. Administracja architektoniczno-budowlana,
12. Gospodarka wodna,
13. Ochrona środowiska i przyrody,
14. Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo śródlądowe,
15. Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli,
16. Ochrona przeciwpowodziowa, w tym wyposażenie i utrzymanie powiatowego magazynu przeciwpowodziowego,
17. Ochrona przeciwpożarowa i zapobieganie innym nadzwyczajnym zagrożeniom życia i zdrowia ludzi oraz środowiska,
18. Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy,
19. Ochrona praw konsumenta,

20. Utrzymanie powiatowych obiektów i urzędzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych,
21. Obronność,
22. Promocja powiatu,
23. Współpraca z organizacjami pozarządowymi

Odpowiedzi udzielane przez reprezentantów społecznych ilustruje poniższy wykres.

Rysunek 27. Obszary priorytetowe w działaniach Powiatu (w opinii interesariuszy)

Źródło: Opracowanie własne

W pytaniu nr 2 respondenci ponownie wskazywali najczęściej jako obszar priorytetowy kwestie związane z transportem zbiorowym oraz stanem dróg publicznych (78%). Równie ważną kwestią pozostaje ich zdaniem obszar dotyczący funkcjonowania edukacji publicznej. Ponad połowa ankietowanych osób (56%) podkreśliła również znaczenie działań z zakresu ochrony zdrowia (w tym promowania zdrowego trybu życia). Na trzecim miejscu najczęściej wskazywano na konieczność podejmowania działań zmniejszających poziom bezrobocia oraz zagadnienia związane z promocją Powiatu (po 44%). Jedna piąta wszystkich respondentów uważa, iż priorytetowe dla Powiatu powinny być działania związane z poprawą bezpieczeństwa publicznego, rozwojem rolnictwa oraz rozwojem turystyki i sportu (po 22%). Tylko 17% uznało za priorytetowe działania nakierowane na współpracę z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.

Do każdego z w/w obszarów priorytetowych respondenci mogli wskazać po 3 kluczowe inicjatywy, które (ich zdaniem) Powiat powinien podjąć w najbliższych latach. Poniżej zamieszczono zestawienie proponowanych inicjatyw sporządzone na podstawie odpowiedzi zamieszczanych w ankietach. Poszczególne głosy zostały zestawione w ogólniejsze kategorie i uporządkowane wg kolejności obszarów priorytetowych z pytania nr 2.

W obszarze „Edukacji publicznej” respondenci zaproponowali następujące inicjatywy:

- budowę młodzieżowego ośrodka socjoterapii w Kiernozi,
- dostosowanie oferty edukacyjnej do potrzeb rynku pracy (w tym odbudowa szkolnictwa zawodowego),
- tworzenie nowych, innowacyjnych kierunków nauczania,
- podniesienie jakości kształcenia zawodowego, podnoszenie kompetencji kadry pedagogicznej,
- modernizację infrastruktury oświatowej i doposażenie placówek,
- reorganizację sieci szkół - rozwój szkolnictwa zawodowego; rozbudowa współpracy z uczelniami wyższymi, technicznymi i rozwój innowacyjnych kierunków zawodowych,
- współpracę z pracodawcami w Powiecie (kształcenie w miejscu pracy).

W obszarze „Promocja i ochrona zdrowia” wśród proponowanych działań wymienili:

- utworzenie SOR w szpitalu powiatowym,
- rozszerzenie działalności szpitala o nowe specjalizacje,
- podnoszenie kompetencji zawodowych pracowników służby zdrowia,
- poprawę stanu infrastruktury – remont/ modernizację szpitala (m.in. Izby przyjęć, oddziału wewnętrznego),
- zwiększenie możliwości dostępu do bezpłatnej opieki lekarzy specjalistów w ZOZ (np. rehabilitantów),
- działania nakierowane na zwiększenie kontraktu przyznawanego przez NFZ.

W obszarze „Pomocy społecznej” respondenci wskazali na potrzebę zapewnienia wsparcia dla osób niesamodzielnych, zaś w obszarze „Polityki prorodzinnej” jedyną propozycją respondentów było wprowadzenie Karty Dużej Rodziny.

W obszarze „Wspieranie osób niepełnosprawnych” przede wszystkim zwracano uwagę na konieczność likwidowania barier architektonicznych i dostosowywanie obiektów do potrzeb osób niepełnosprawnych i starszych oraz zwiększenie dostępności rehabilitacji (szczególnie dla dzieci) np. poprzez organizację turnusów rehabilitacyjnych, dofinansowywanie do zakupu specjalistycznego sprzętu.

W obszarze „Transportu zbiorowego i dróg publicznych” skupiono się głównie na:

- poprawie stanu nawierzchni dróg powiatowych oraz poboczy,
- budowie sieci ścieżek rowerowych,
- polepszeniu połączeń komunikacyjnych w ramach Powiatu (pomiędzy gminami, wprowadzenie transportu autobusowego na trasie największych atrakcji turystycznych (także w weekendy),
- budowie mostu w Kominie; rozbudowie mostu w Kiernozi,
- poprawie stanu oznakowania.

W obszarze „Kultury oraz ochrony zabytków” respondenci proponowali m.in.:

- współpracę i wspieranie lokalnych inicjatyw mieszkańców Powiatu, a także stowarzyszeń i instytucji związanych z ochroną kultury ziemi łowickiej i zabytków,
- stwarzanie sieci miejsc przyjaznych dla realizacji działań kulturalnych i zróżnicowanie oferty kulturalnej w oparciu o diagnozę potrzeb,
- zwiększenie dostępności do informacji w zakresie kultury oraz koordynacja działań w celu stworzenia jednego spójnego przekazu,
- wspieranie działań edukacyjnych w zakresie kultury.

W obszarze „Kultury fizycznej i turystyki” zgłoszono potrzebę budowy nowej sali gimnastycznej w liceum ekonomicznym oraz zwiększenie dotacji przeznaczanych na działalność lokalnych klubów sportowych. Sugerowano również uporządkowanie procedur przyznawania nagród i stypendiów sportowych poprzez opracowanie odpowiedniego regulaminu.

W obszarze „Ochrona środowiska” odnotowano tylko jeden głos wskazujący na potrzebę podejmowania działań związanych z ograniczeniem emisji gazów cieplarnianych.

Również w obszarze „Rolnictwo, leśnictwo i rybactwo” proponowane inicjatywy przybierały dość ogólną formę – w ankietach pisano o konieczności działań wspierających rozwój lokalnego przemysłu rolno-spożywczego, czy promocji wspólnej marki „Łowicz”.

W obszarze „Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli” respondenci postulowali:

- przywrócenie komisariatów policji w każdej gminie,
- współpracę z jednostkami odpowiedzialnymi za porządek publiczny np. prowadzenie przez służby mundurowe (straż, policja) działań edukacyjnych dla młodzieży w zakresie nauki właściwych zachowań na drodze.

W obszarze „Ochrona przeciwpożarowa” podkreślono konieczność wspierania działań OSP wpisanych do KSRG w zakresie dofinansowywania szkoleń czy doposażania w odpowiedni sprzęt.

W obszarze „Przeciwdziałanie bezrobociu oraz aktywizacja lokalnego rynku pracy” proponowano działania skierowane bezpośrednio do osób pozostających bez zatrudnienia, jak również do potencjalnych pracodawców takie jak:

- tworzenie warunków do powstawania nowych miejsc pracy ze szczególnym wykorzystaniem potencjału węzła komunikacyjnego (autostrady),
- działania skierowane do osób długotrwale bezrobotnych,
- staże, bezpłatne szkolenia podnoszące kwalifikacje,
- zachęty finansowe dla potencjalnych pracodawców,
- monitorowanie rynku pracy dla potrzeb edukacji,
- pozyskiwanie nowych inwestorów,
- zwiększanie oferty zatrudnieniowej dla osób niepełnosprawnych, o niskich kwalifikacjach.

W obszarze „Utrzymanie obiektów i urządzeń użyteczności publicznej” odnotowano jedną propozycję dotyczącą zabezpieczania obiektów powiatowych przed negatywnym działaniem wód gruntowych.

W obszarze „Promocja Powiatu” w ankietach zaproponowano m.in.:

- położenie większego nacisku na promocję i marketing związany z social media,
- podnoszenie kompetencji poprzez szkolenia dla pracowników pracujących w turystyce, szkolenia językowe,
- podejmowanie działań na rzecz wspólnej promocji miasta i całego regionu – ziemi łowickiej,
- współpracę z najważniejszymi instytucjami stanowiącymi ważne atrakcje turystyczne (muzeum w Nieborowie, Walewice),
- działania wspierające rozwój infrastruktury turystycznej,
- stworzenie kompleksowych informacji na temat inicjatyw podejmowanych przez lokalne władze samorządowe w celu tworzenia warunków dla pozyskiwania nowych inwestorów (region atrakcyjny gospodarczo, turystycznie, kulturalnie).

W ostatnim obszarze dotyczącym „Współpracy z organizacjami pozarządowymi” respondenci wskazali na potrzebę większego zaangażowania NGO’s w tworzenie dokumentów powiatowych o charakterze strategicznym.

Wykaz powyższych propozycji należy uzupełnić o sugestie wskazywane przez poszczególne jednostki publiczne i zamieszczane w pytaniu nr 3 (Jakie kluczowe inicjatywy związane z działalnością Państwa jednostki powinny zostać ujęte w planach strategicznych powiatu?):

- działania mające na celu poprawę sytuacji mieszkaniowej osób korzystających z DPS: remont kapitalny/ modernizację budynku mieszkalnego domu pomocy społecznej w celu przystosowania go do zamieszkania przez osoby niepełnosprawne,

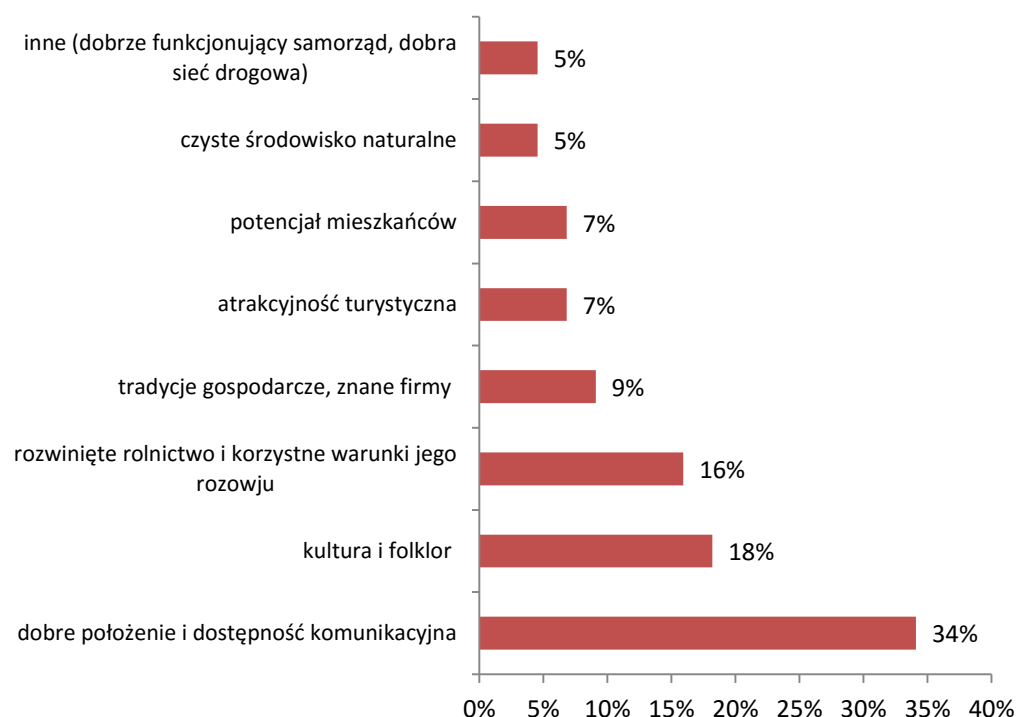
termomodernizacja budynków wraz z modernizacją kotłowni i instalacji centralnego ogrzewania, odnowienie terenu wokół budynków,

- rozwój turystyki aktywnej np. kajakowej (tworzenie przystani kajakowych oraz campingów),
- stworzenie zintegrowanego produktu turystycznego we współpracy z gminami, instytucjami i stowarzyszeniami,
- dbałość o zachowanie i eksponowanie dziedzictwa kulturowego, pielęgnacja tożsamości regionalnej oraz upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym regionu,
- tworzenie warunków dla rozwoju mecenatu kultury.

Oprócz zdefiniowania potrzeb kluczowych z punktu widzenia spójnego rozwoju Powiatu, respondenci zostali również poproszeni o wskazanie mocnych i słabych stron Powiatu, jak również najważniejszych ich zdaniem szans i głównych zagrożeń jego rozwoju. Opinie ankietowanych osób zostały przedstawione na wykresach i uszeregowane w kolejności od najczęściej do najrzadziej wymienianych.

Jak można zauważyć dla respondentów największym atutem regionu jest jego dogodne położenie oraz dostępność zapewniona przez bliskość głównych szlaków komunikacyjnych, na drugim miejscu najczęściej wskazywano na folklor - wyróżniający region na tle kraju i jego bogatą tradycję. Trzecią najmocniejszą stroną, która najczęściej pojawiała się w ankietach było rolnictwo oraz związany z nim potencjał przemysłu rolno-spożywczego.

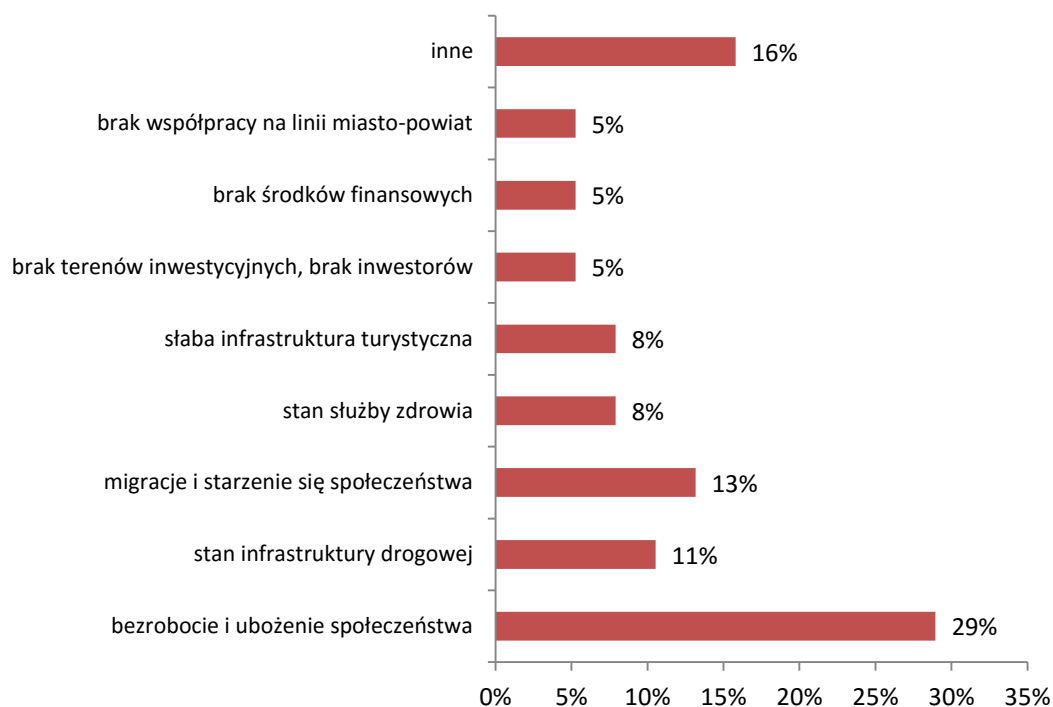
Rysunek 28. Mocne strony Powiatu (w opinii interesariuszy)

Źródło: Opracowanie własne

Wśród najsłabszych stron wskazywano przede wszystkim na problem bezrobocia i związane z brakiem pracy zubożenie społeczeństwa. Drugim najbardziej niepokojącym respondentów problemem są kwestie dotyczące migracji osób młodych oraz starzenia się społeczności lokalnej. Dopiero na trzecim miejscu zwrócono uwagę na stan lokalnej infrastruktury drogowej.

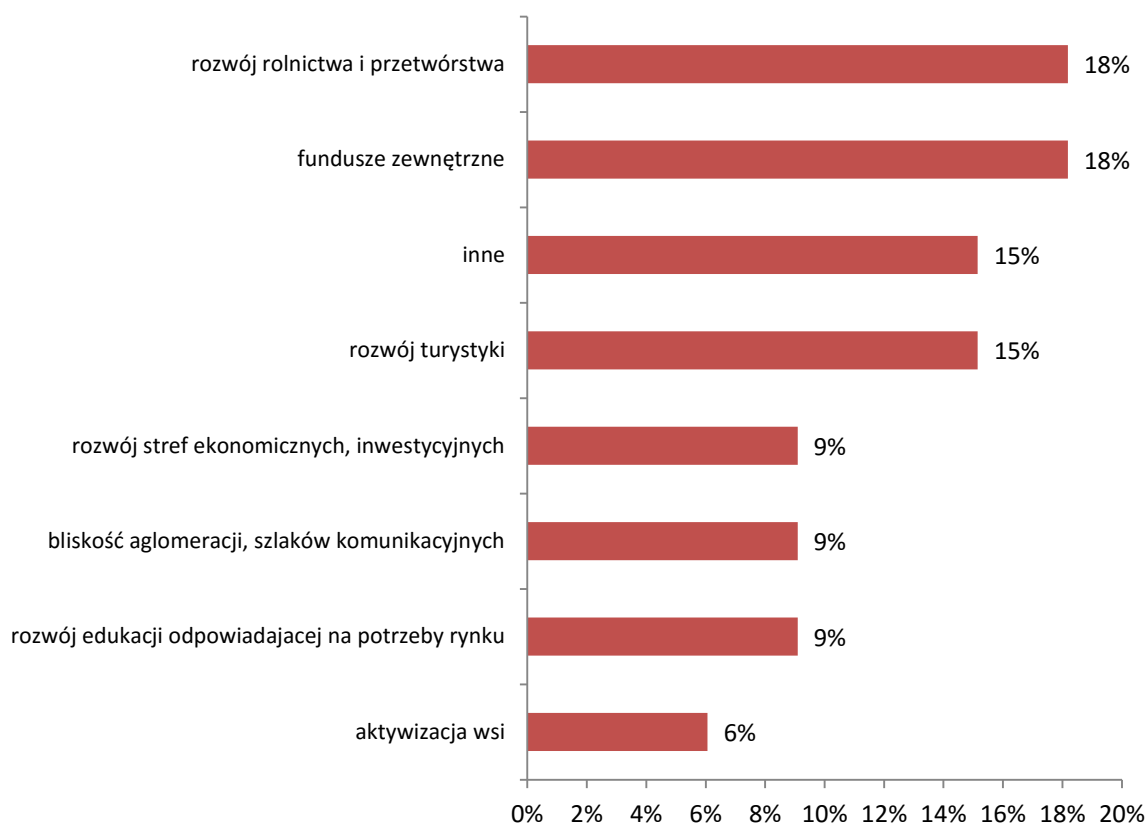
Rysunek 29. Słabe strony Powiatu (w opinii interesariuszy)

Źródło: Opracowanie własne

Wśród szans na jakie wskazywali ankietowani najczęściej pojawiały się głosy dotyczące rozwoju rolnictwa oraz branży przetwórstwa rolno – spożywczego (zwracano uwagę na konieczność poszukiwania innowacyjnych technologii). Równie często respondenci wskazywali na konieczność skutecznego pozyskiwania środków z dostępnych źródeł zewnętrznych oraz wykorzystanie potencjału turystycznego Powiatu.

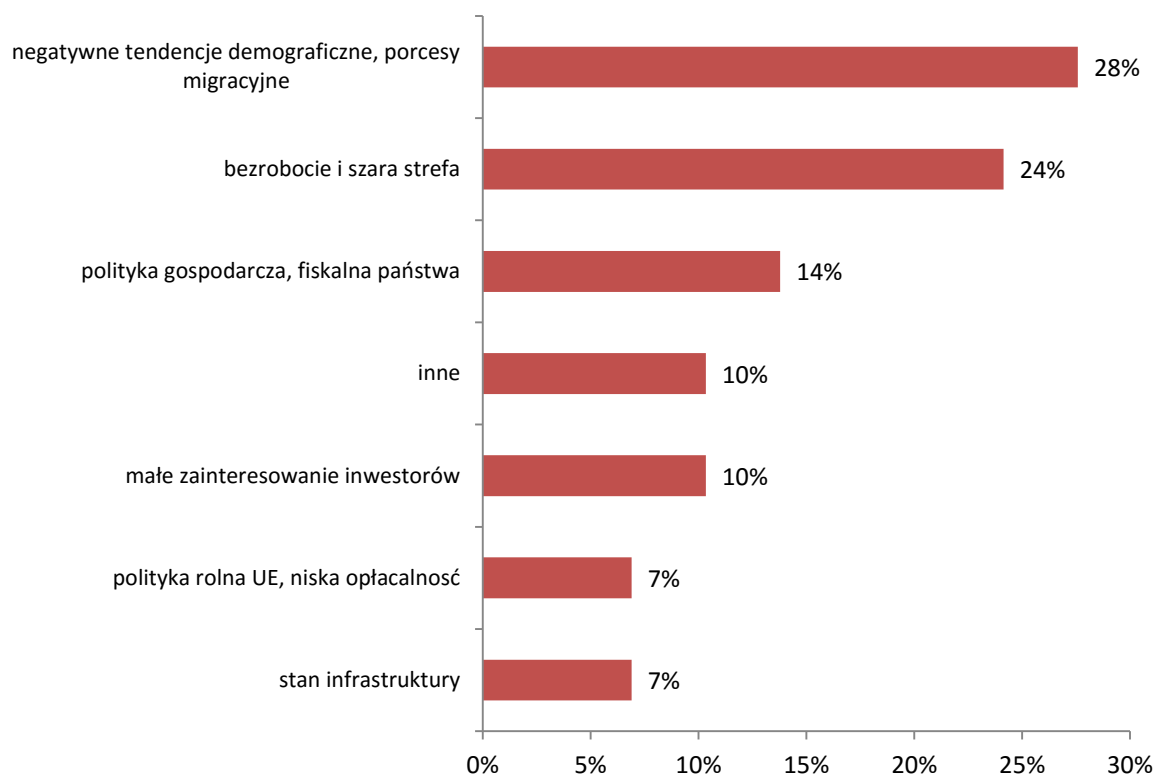
Rysunek 30. Szanse Powiatu (w opinii interesariuszy)

Źródło: Opracowanie własne

Definiując podstawowe zagrożenia, które mogą lub obecnie przeszkadzają w efektywnym rozwoju Powiatu ankietowani skoncentrowali się ponownie na podkreśleniu negatywnych tendencji demograficznych w kraju (ujemny przyrost naturalny, migracje) oraz problemie ze znalezieniem legalnej pracy na rynku lokalnym i krajowym. Na trzecim miejscu jako zagrożenie wskazywano na politykę gospodarczą i fiskalną państwa – zbyt duże obciążenia podatkowe oraz brak stabilności w przepisach.

Rysunek 30. Zagrożenia Powiatu (w opinii interesariuszy)

Źródło: Opracowanie własne

Wszystkie głosy pozyskane od respondentów zostały uwzględnione przy tworzeniu dokumentu strategicznego, a przede wszystkim w głównych celach i kierunkach rozwoju Powiatu.

Analiza SWOT

MOCNE STRONY (ATUTY)	SŁABE STRONY
• korzystne skomunikowanie Powiatu - położenie w centrum Polski w pobliżu skrzyżowania głównych szlaków komunikacyjnych (A1, A2, DK 2) • rozwinięte rolnictwo oraz przetwórstwo rolno- spożywcze (silne tradycje gospodarcze) • grupy producenckie • firmy o uznanych markach • baza surowcowa do rozwoju biogospodarki jako wiodącej specjalizacji regionu • potencjał do rozwoju różnych form turystyki • stan środowiska naturalnego • rzeka Bzura • niski poziom bezrobocia (jeden z najniższych w województwie) • kapitał ludzki (m.in. aktywność ekonomiczna) • różnorodność środowisk twórczych • duża liczba NGO funkcjonująca na terenie Powiatu, współpraca z NGO (m.in. Stowarzyszenie LGD Ziemia Łowicka, Stowarzyszenie LGD Łowicka Grupa Rybacka) • walory turystyczne regionu (tereny chronione, dziedzictwo historyczne) • kultura łowicka - folklor rozpoznawalny w kraju • marka regionu "łowickie" • szlaki turystyczne (piesze, rowerowe i kajakowy) • zaplecze edukacyjne (zadbana infrastruktura) • Muzeum w Łowiczu • Centrum Turystyki, Promocji i Kultury, istniejąca sieć instytucji kultury • bogata oferta cyklicznych imprez, wydarzeń i uroczystości • Centrum Informacji Turystycznej • Centrum Zarządzania Kryzysowego • Dom Pomocy Społecznej	• stan infrastruktury drogowej i okołodrogowej • ograniczona współpraca pomiędzy samorządami i Powiatem (brak identyfikacji gmin z Powiatem, brak wspólnej oferty promocyjno – turystycznej) • ograniczony zasięg transportu publicznego • niski poziom konkurencyjności i innowacyjności lokalnych przedsiębiorstw • rozdrobnione gospodarstwa rolne i ich niska zdolność ekonomiczna • postępujące ubożenie społeczeństwa • negatywne tendencje demograficzne (migracja wykształconej młodzieży, spadek liczby mieszkańców, ujemny przyrost naturalny, starzejące się społeczeństwo) • brak SOR-u w szpitalu powiatowym • niewystarczające działania profilaktyczne, promocja zdrowia (onkologia, kardiologia) • niewystarczająca oferta opieki zdrowotnej, opiekuńczej dla osób starszych i przewlekle chorych • ograniczone środki finansowe Powiatu na inwestycje • sytuacja na lokalnym rynku pracy (brak średnich i dużych firm tworzących nowe miejsca pracy, nieatrakcyjne, sezonowe oferty pracy) • mała liczba inwestorów zewnętrznych • ograniczona liczba dostępnych i uzbrojonych terenów inwestycyjnych • niewystarczająco rozwinięta infrastruktura na potrzeby obsługi ruchu turystycznego (m.in. gastronomia, noclegi) • niewystarczająca infrastruktura obiektów użyteczności publicznej, zabezpieczenia społecznego • niski poziom skanalizowania terenu Powiatu • niedostosowana do potrzeb lokalnego rynku pracy oferta edukacji zawodowej • zagrożenie powodziowe

Źródło: opracowanie własne

SZANSE	ZAGROŻENIA (WYZWANIA)
• położenie geograficzne (gleby, położenie na pograniczu 2 województw, bliskość dużych aglomeracji- potencjalnych rynków zbytu) • bliskość węzła A1/A2 (Stryków) • Łódzka Kolej Aglomeracyjna • linia kolejowa wschód-zachód • rosnąca świadomość władz państwa dot. rozwoju szkolnictwa zawodowego • nowa perspektywa dostępu do funduszy europejskich • umiejscowienie Powiatu w obszarze funkcjonalnym Rozwoju Intensywnego Rolnictwa" SRWŁ • branża innowacyjnego rolnictwa oraz przetwórstwa rolno- spożywczego jako branża kluczowa w RSI WŁ LORIS 2030 • potencjał terenów inwestycyjnych ŁSSE (podstrefa Łowicz) • zewnątrzni inwestorzy • wzrost znaczenia potencjału OZE – kogeneracja (biogaz, biomasa), • polityka inwestycyjna lokalnych przedsiębiorców • polityka krajowa sprzyjająca konsolidacji gospodarstw rolnych oraz promocji programów klastrowych.	• bliskość aglomeracji Łódź – Warszawa (migracja mieszkańców), • polityka państwa preferująca w nowym okresie programowania 2014 – 2020 rozwój dużych miast oraz aglomeracji • zbyt długi okres zwrotu inwestycji OZE (bez dofinansowania państwa), • niekorzystny sposób finansowania zadań publicznych Powiatu, zmiany w systemie finansowania samorządów przy jednoczesnym zwiększaniu obciążeń • rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej • nasilenie negatywnych tendencji demograficznych • wzrost problemów społecznych wynikających z pogarszającej się sytuacji gospodarczej • niewykorzystanie w pełni środków pomocowych - skomplikowanie procedur, ograniczony dostęp

Źródło: opracowanie własne

3. Misja i wizja Powiatu

Misja i wizja porządkują przyszłość Powiatu, wyznaczają ramy, w których ma być realizowana strategia oraz stanowią one wzorzec określający jej tożsamość, charakter oraz sposób postępowania. Określenie misji i wizji przedsięwzięcia pozwala stworzyć fundamenty dla zamierzonych działań i opcji.

Analiza sytuacji obecnej Powiatu na podstawie m.in. dostarczonych przez Starostwo Powiatowe informacji oraz badania przeprowadzonego wśród mieszkańców, radnych i reprezentantów kluczowych instytucji, pozwoliło na zebranie danych i informacji niezbędnych do opracowania misji i wizji Powiatu Łowickiego na najbliższe lata.

Celem wyznaczenia misji i wizji jest określenie optymalnego kierunku rozwoju Powiatu w przyszłości oraz wyznaczenie ram dla działań realizowanych w Strategii. Wizja określa stan docelowy, do osiągnięcia którego Powiat będzie dążyć w perspektywie najbliższych pięciu lat. Jest ona generalną deklaracją obrazującą planowany proces rozwoju, który służyć ma poprawie sytuacji Powiatu i jego mieszkańców w perspektywie kilku/kilkunastu lat. Warunkiem realizacji ustalonej misji jest podjęcie szeregu działań, które spowodują systematyczny, trwały wzrost gospodarczy i rozwój instytucjonalny, co w efekcie doprowadzi do podniesienia poziomu życia mieszkańców oraz świadczonych na ich rzecz usług publicznych. Natomiast misja określa sposób osiągnięcia stanu docelowego – wizji. Zdefiniowanie misji i wizji jest kluczowym elementem Strategii, któremu podporządkowane są główne cele realizowane przez Powiat oraz działania przez nią podejmowane.

WIZJA

Powiat Łowicki ponadlokalnym ośrodkiem turystycznym dbającym o swoje dziedzictwo kulturowe i lokalne tradycje, oraz miejscem przyjaznym dla mieszkańców i przedsiębiorców

MISJA

Wykorzystanie dogodnego położenia, możliwości obszaru funkcjonalnego, branży kluczowej, potencjału społeczno – gospodarczego oraz walorów krajobrazowych i kulturowych (folklor łowicki) w celu zwiększenia atrakcyjności regionu.

Strategiczne i operacyjne cele Powiatu

Misja i wizja Powiatu stanowią jedynie związane odzwierciedlenie ambicji władz samorządowych Powiatu, jej mieszkańców oraz kluczowych interesariuszy związanych ze stanem docelowym, do którego Powiat dąży w przyszłości. Cele strategiczne wskazują natomiast pożądane kierunki rozwoju, konkretyzując obszary na jakie władze samorządowe Powiatu powinny ukierunkować swoje działania.

Diagnoza społeczno-gospodarcza i przeprowadzona na jej podstawie analiza SWOT, jak również wyniki sondażu społecznego pozwoliły na określenie trzech strategicznych celów rozwoju Powiatu Łowickiego:

1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej

2. Rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

3 Kompleksowa promocja i współpraca w Powiecie

Powiat Łowicki, podobnie jak inne jednostki samorządu lokalnego, zarówno na terenie województwa łódzkiego, jak i w innych województwach, dysponuje ograniczonymi zasobami w kontekście realizacji wszystkich wymienionych powyżej celów strategicznych. W związku z powyższym należy zadbać o to, aby w pierwszej kolejności realizowane były cele niezbędne do właściwego funkcjonowania Powiatu.

Cel strategiczny 1 Poprawa stanu infrastruktury technicznej

Cel operacyjny A

Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury drogowej (w tym okołodrogowej)

Proponowane działania:

- poprawa stanu nawierzchni dróg powiatowych,
- rozbudowa sieci ścieżek rowerowych,
- działania nakierowane na zapewnienie właściwego zabezpieczenia dróg powiatowych (np. w sezonie zimowym),
- działania nakierowane na właściwe zabezpieczenie i utrzymanie infrastruktury okołodrogowej (pobocza, rowy, chodniki, ścieżki rowerowe),
- działania nakierowane na zwiększenie dostępności największych atrakcji turystycznych regionu (głównie w weekendy) poprzez właściwą organizację komunikacji publicznej, rozwój systemu połączeń komunikacyjnych,
- doposażanie i wspieranie funkcjonowania jednostek odpowiedzialnych za bezpieczeństwo (policja, straż pożarna),
- współpraca JST.

Cel operacyjny B

Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury komunalnej

Proponowane działania:

- poprawa stanu technicznego nieruchomości stanowiących własność Powiatu,
- likwidacja barier architektonicznych w jednostkach organizacyjnych Powiatu Łowickiego,
- wspieranie działań poszczególnych gmin w zakresie modernizacji i rozbudowy infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
- modernizacja obiektów pomocy społecznej Powiatu,
- termomodernizacja budynków użyteczności publicznej - ograniczenie emisji gazów cieplarnianych,
- rozwój systemu ochrony przeciwpowodziowej,
- rozwój i promocja wykorzystania alternatywnych źródeł energii (wiatru, słońca, geotermii i biomasy),
- promocja postaw proekologicznych,
- promocja budowy przydomowych oczyszczalni ścieków.

Cel strategiczny 2 Rozwój potencjału społeczno-gospodarczego

Cel operacyjny A

Wsparcie lokalnej sfery społeczno - gospodarczej (w tym rolnictwa)

Proponowane działania:

- wspieranie i promocja postaw przedsiębiorczych wśród mieszkańców (np. organizacja szkoleń, doradztwa),
- przygotowanie i promocja oferty inwestycyjnej (tereny inwestycyjne, targi branżowe), tworzenie dogodnych warunków dla lokalizacji przedsięwzięć gospodarczych oraz wzmocnienia potencjału innowacyjnego Powiatu,
- wspieranie rozwoju Instytucji Otoczenia Biznesu, Punktu Konsultacyjnego na terenie Powiatu,
- wspieranie i promowanie działań gmin polegających na wprowadzeniu systemu ulg dla przedsiębiorców,
- wspieranie i promocja działań nakierowanych na współpracę lokalnych JST np. w celu wspólnego pozyskiwania i tworzenia terenów inwestycyjnych,
- działania wspierające podniesienie poziomu aktywności i mobilności zawodowej osób długotrwale bezrobotnych,
- wspieranie rozwoju bazy noclegowo - gastronomicznej (z uwzględnieniem specjalizacji regionalnej),
- działania nakierowane na zmniejszenie obszarów wykluczenia społecznego. Zwiększenie oferty zatrudnieniowej dla osób zagrożonych wykluczeniem (niepełnosprawnych, o niskich kwalifikacjach),
- działania nakierowane na zmniejszenie skali odpływu młodej i wykwalifikowanej kadry z terenu Powiatu,
- działania promujące i upowszechniające edukację zawodową wśród młodzieży,
- aktywna współpraca i wsparcie organizacji pozarządowych,
- promocja i wspieranie powstawania grup producenckich, konsolidacji i specjalizacji gospodarstw rolnych (np. doradztwo, szkolenia),
- promocja produkcji rolnej, przetwórstwa rolno- spożywczego,
- wspieranie działań nakierowanych na powstawanie i rozwój zakładów przetwórstwa rolno – spożywczego, pozyskiwanie nowych inwestorów,
- promocja agroturystyki, rolnictwa ekologicznego jako alternatywnych źródeł dochodu lokalnych gospodarstw,
- promocja i wspieranie wykorzystania OZE w rolnictwie, przedsiębiorstwach oraz instytucjach użyteczności publicznej,
- aktywna promocja marki „łowickie” oraz wspieranie działań nakierowanych na promowanie produktów lokalnych wytwórców (koszyk produktów) oraz działań związanych z certyfikacją produkcji.

Cel operacyjny B

Poprawa jakości oraz infrastruktury służby zdrowia oraz zabezpieczenia społecznego

Proponowane działania:

- działania wspierające zwiększenie możliwości dostępu do bezpłatnej opieki lekarzy specjalistów,
- działania wspierające poszerzanie zakresu usług oferowanych przez ZOZ,
- rozwój działań profilaktycznych (główne kierunki: onkologia, kardiologia),
- działania nakierowane na zapewnienie stałego wsparcia osobom niemogącym samodzielnie funkcjonować w codziennym życiu,
- wspieranie działań PCPR w zakresie organizacji turnusów rehabilitacyjnych, dofinansowania do zakupu sprzętu specjalistycznego dla niepełnosprawnych,
- rozbudowa młodzieżowego ośrodka socjoterapii w Kiernozi,
- działania nakierowane na likwidację barier architektonicznych na terenie Powiatu,
- wsparcie przeciwdziałania stygmatyzacji i dyskryminacji osób psychicznie chorych,
- promocja pieczy zastępczej wśród mieszkańców Powiatu,
- rozwój rodzinnych form pieczy zastępczej, w tym budowa rodzinnego domu dziecka,
- rozwój usług specjalistycznego wsparcia dla rodzin w kryzysie oraz rodzin dotkniętych przemocą,
- poprawa jakości usług świadczonych przez Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łowiczu – budowa siedziby PCPR wraz z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej.

Cel operacyjny A

Zintegrowane działania promocyjne

Proponowane działania:

- opracowanie kompleksowego planu promocji/strategii promocji Powiatu,
- stworzenie kompleksowej oferty uwzględniającej walory krajobrazowe i kulturowe Powiatu („pakietowanie” oferty turystycznej),
- aktywna współpraca z organizacjami pozarządowymi, lokalnymi samorządami w celu wspólnej promocji,
- kontynuacja działań związanych z promocją marki regionalnej- folkloru łowickiego,
- opracowanie zintegrowanej oferty imprez i wydarzeń kulturalnych we współpracy z lokalnymi przedsiębiorcami i organizacjami działającymi na terenie Powiatu (oferta połączona z kompleksową informacją na temat: co zobaczyć? gdzie zjeść? gdzie się zatrzymać? itp.),
- współpraca z Muzeum w Łowiczu w celu promocji dziedzictwa kulturowego i historycznego regionu,
- opracowanie diagnozy potrzeb kulturalnych mieszkańców Powiatu oraz stworzenie na jej podstawie zróżnicowanej oferty kulturalnej,
- stworzenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej Powiatu (oznakowanie miejsc wartych odwiedzenia, szlaków itp.),
- podejmowanie działań promocyjnych wykorzystujących nowe technologie oraz kanały komunikacji (np. media społecznościowe, aplikacje telefoniczne)- zwiększenie dostępności do informacji w zakresie kultury oraz koordynacja działań w tym zakresie,
- dostarczanie kompleksowych informacji na temat inicjatyw podejmowanych przez lokalne władze samorządowe w celu tworzenia warunków dla pozyskiwania nowych inwestorów – np. wspólna oferta inwestycyjna,
- wykonanie strony internetowej dla obszaru funkcjonalnego i branży kluczowej (SRWŁ, RSIWŁ LORIS 2030) prezentującej potencjał regionu oraz możliwości dla inwestorów.

Cel operacyjny B

Tworzenie warunków oraz koordynacja partnerskiej współpracy lokalnych samorządów z przedstawicielami sfery gospodarczej oraz społecznej

Proponowane działania:

- wspieranie lokalnych inicjatyw mieszkańców Powiatu, a także stowarzyszeń i instytucji związanych z ochroną kultury Ziemi Łowickiej i zabytków,
- wspieranie działań edukacyjnych w zakresie kultury,
- angażowanie organizacji pozarządowych do tworzenia dokumentów o charakterze strategicznym dla rozwoju Powiatu,
- podejmowanie inicjatyw, wymiana doświadczeń i działanie w kierunku realizacji wspólnego celu – promocji Ziemi Łowickiej,
- działania nakierowane na promocję współpracy między wszystkimi grupami społecznymi Powiatu,
- angażowanie lokalnych samorządów w działania Powiatu,
- inicjowanie i koordynowanie wspólnych projektów,
- działania nakierowane na wzmocnienie stopnia identyfikacji gmin z działaniami Powiatu.

4. Sposoby i źródła finansowania

Zadania samorządów powiatowych w Polsce realizowane są przede wszystkim ze środków własnych i subwencji należnych z tytułu prawa oraz ze środków otrzymanych z innych źródeł finansowania, których pozyskanie zależy od inwencji i zaangażowania władz danego Powiatu.

Cele strategiczne i operacyjne, opracowane w ramach niniejszej Strategii, które stanowią podstawę do podejmowania i realizacji konkretnych projektów, mogą być finansowane ze środków własnych Powiatu oraz ze źródeł zewnętrznych. Wśród środków zewnętrznych wyróżnić możemy m.in.:

- środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Łódzkiego,
- środki z programów krajowych współfinansowanych z Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego oraz Europejskiego Funduszu Społecznego,
- środki z Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- środki z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska,
- środki z Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- środki Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego,
- środki Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków,
- środki z Województwa Łódzkiego,
- środki z Wojewódzkiego Urzędu Pracy,
- środki z Ministerstwa Rozwoju,
- pożyczki i kredyty bankowe,
- instrumenty zwrotne – JESSICA, JEREMIE,
- środki inwestorów prywatnych, w tym w inwestycje realizowane w formule PPP,
- środki z Państwowego Funduszu Rehabilitacji Osób Niepełnosprawnych,
- fundusze norweskie (ew. od 2017 r.).

W poniższej tabeli zaprezentowano informacje na temat zgodności Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego 2020 ze strategicznymi dokumentami wyższego rzędu na poziomie regionalnym i krajowym oraz potencjalne źródła finansowania założonych w ramach celów operacyjnych działań.

Cel strategiczny 1 1. Poprawa stanu infrastruktury technicznej	
Cel operacyjny 1.A Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury drogowej (w tym okołodrogowej)	
Cel operacyjny 1.B Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury komunalnej	
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	POLITYKA TERYTORIALNO-FUNKCJONALNA 1. Obszary miejskie i wiejskie <i>m.in. wspieranie działań na rzecz kształtowania przestrzeni publicznych wysokiej jakości,</i>
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020	Oś priorytetowa I: Zmniejszenie emisyjności gospodarki <i>Priorytet inwestycyjny 4.I wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</i>
Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014 – 2020	Oś priorytetowa III - Transport, <i>Działanie III.2 Drogi, Poddziałanie III.2.2 Drogi lokalne</i> <i>1.budowa, przebudowa lub modernizacja dróg lokalnych (powiatowych, gminnych) w tym obwodnic, skrzyżowań, wraz z infrastrukturą towarzyszącą wzdłuż realizowanej inwestycji</i> <i>2.budowa, przebudowa lub modernizacja drogowych obiektów inżynierskich zlokalizowanych w ciągu dróg lokalnych (powiatowych, gminnych) w tym m.in. wiaduktów, tuneli, mostów (obiektów mostowych), estakad, przepustów, konstrukcji oporowych</i> <i>Wyłącznie jako element inwestycji drogowej mogą być realizowane</i> <i>przedsięwzięcia z zakresu poprawy bezpieczeństwa ruchu drogowego (BRD) (z wyłączeniem zakupu sprzętu i pojazdów dla służb, których zadaniem jest zapewnienie bezpieczeństwa w ruchu drogowym).</i> <i>3.inwestycje z zakresu inteligentnych systemów transportowych ITS np. zakup i wdrożenie systemów monitorowania, sterowania i zarządzania ruchem, systemów informacji o stanie dróg i ich zatłoczeniu</i> Oś priorytetowa IV – Gospodarka niskoemisyjna <i>Priorytet inwestycyjny 4.a. Wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</i> <i>Priorytet inwestycyjny 4.c. Wspieranie efektywności energetycznej, inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym.</i> Priorytetowa V Ochrona środowiska <i>Priorytet inwestycyjny 5.b. Wspieranie inwestycji ukierunkowanych na konkretne rodzaje zagrożeń przy jednoczesnym zwiększeniu odporności na klęski i katastrofy i rozwijaniu systemów zarządzania klęskami i katastrofami</i> <i>Działanie V.1, Poddziałanie V.1.2 Rozwój Krajowego Systemu Ratowniczo – Gaśniczego,</i>
Strategia Rozwoju polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030	Cel szczegółowy V – Multimodalny węzeł transportowy o znaczeniu międzynarodowym <i>rozwój infrastruktury transportowej o znaczeniu międzyregionalnym</i>

Cel strategiczny 2 Rozwój potencjału społeczno-gospodarczego	
Cel operacyjny 2.A Wsparcie lokalnej sfery społeczno - gospodarczej (w tym rolnictwa)	
Cel operacyjny 2.B Poprawa jakości oraz infrastruktury służby zdrowia oraz zabezpieczenia społecznego	
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Obszar strategiczny II. Konkurencyjna gospodarka <i>Cel II.2. Wzrost wydajności gospodarki</i> <i>Cel II.3. Zwiększenie innowacyjności gospodarki</i> <i>Cel II.4. Rozwój kapitału ludzkiego</i> <i>Cel II.5. Zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych</i> Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna <i>Cel III.1. Integracja społeczna</i> <i>Cel III.2. Zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych</i> <i>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</i>
Strategia Sprawne Państwo 2020	<i>Cel 2. Zwiększenie sprawności instytucjonalnej państwa (m.in. poprzez doskonalenie funkcjonowania samorządu terytorialnego)</i> <i>Cel 5. Efektywne świadczenie usług publicznych (m.in. efektywny system ochrony zdrowia)</i> <i>Cel 7. Zapewnienie wysokiego poziomu bezpieczeństwa i porządku publicznego</i>
Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020	<i>Cel szczegółowy 1: Wzrost zatrudnienia</i> <i>Cel szczegółowy 4: Poprawa zdrowia obywateli oraz efektywności systemu opieki zdrowotnej</i> <i>Cel szczegółowy 5: Podniesienie poziomu kompetencji oraz kwalifikacji obywateli</i>
Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki "Dynamiczna Polska 2020"	Cel 2. Stymulowanie innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy <i>2.5. Wspieranie rozwoju kadr dla innowacyjnej i efektywnej gospodarki</i> <i>2.5.3. Promowanie i rozwój kształcenia i szkolenia zawodowego</i> <i>2.6. Stworzenie wysokiej jakości infrastruktury informacyjno-komunikacyjnej i rozwój gospodarki elektronicznej</i> <i>2.6.3. Stworzenie warunków sprzyjających rozwojowi gospodarki elektronicznej</i>
Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybnictwa na lata 2012-2020	Cel szczegółowy 1. Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich <i>Priorytet 1.1. Podnoszenie umiejętności, poziomu wykształcenia oraz wzrost mobilności zawodowej mieszkańców obszarów wiejskich</i> <i>Priorytet 1.3. Rozwój przedsiębiorczości i pozarolniczych miejsc pracy z wykorzystaniem potencjału endogenicznego obszarów wiejskich</i> Cel szczegółowy 2. Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej <i>Priorytet 2.3. Budowa i rozwój infrastruktury i technologii umożliwiających mieszkańcom obszarów wiejskich korzystanie i dostęp do technologii ICT o wysokim standardzie</i> Cel szczegółowy 4. Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego <i>Priorytet 4.3. Dostosowanie struktur sektora rolno -spożywczego do zmieniających się wyzwań w Polsce, UE i skali globalnej</i> Cel szczegółowy 5. Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich <i>Priorytet 5.5. Zwiększenie wykorzystania odnawialnych źródeł energii na obszarach wiejskich</i>

Strategia Rozwoju Polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030	Cel szczegółowy IV Międzynarodowe centrum żywności prozdrowotnej <i>wspieranie rozwoju sieci współpracy producentów rolnych oraz przetwórców żywności z sektorem B+R</i> <i>Opracowanie i wdrażanie nowoczesnych technologii w rolnictwie i przetwórstwie rolno-spożywczym</i>
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	POLITYKA TERYTORIALNO-FUNKCJONALNA 1. Obszary miejskie i wiejskie <i>m.in.: wspieranie działań na rzecz podnoszenia jakości usług publicznych oraz dostosowania ich do potrzeb starzejącego się społeczeństwa, wspieranie działań na rzecz wdrażania rozwiązań innowacyjnych w rolnictwie i leśnictwie oraz powstawania i działalności organizacji producentów rolnych, wspieranie działań na rzecz rozwoju rolnictwa ekologicznego, rynków lokalnych promujących produkty regionalne oraz agroturystyki, wspieranie działań na rzecz rozwoju małych i średnich przedsiębiorstw sektora pozarolniczego, wspieranie działań na rzecz poprawy dostępu do podstawowych usług publicznych, w tym edukacji przedszkolnej, opieki zdrowotnej, oraz usług kultury i sportu.</i> 2. Obszary funkcjonalne 3.4 Obszar rozwoju intensywnego rolnictwa <i>cel strategiczny : obszar rozwoju konkurencyjnego, produktywnego rolnictwa oraz nowoczesnego przetwórstwa rolno spożywczego, opartego na tradycjach przedsiębiorczych oraz strukturach sieciowych powiązanych z sektorem naukowo- badawczym.</i>
Plan przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim	Obszar działania – edukacja <i>Działania krótkookresowe</i> 7. Wspieranie kierunków kształcenia zawodowego zgodnych z zapotrzebowaniem lokalnych i regionalnych rynków pracy, w tym modernizacja kształcenia zawodowego poprzez wprowadzenie nowych kierunków kształcenia i modyfikację programów nauczania na kierunkach istniejących 8. Rozszerzenie ofert szkół o poradnictwo i doradztwo edukacyjno-zawodowe, informowanie uczniów o korzyściach płynących z wyboru danej ścieżki edukacyjnej oraz możliwościach dalszego kształcenia w kontekście uwarunkowań lokalnego i regionalnego rynku pracy. Tworzenie nowych lub wsparcie istniejących Szkolnych Ośrodków Kariery służących uczniom w programowaniu i realizacji ścieżki edukacyjnej i zawodowej 9. Współpraca szkół i placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami w zakresie organizacji staży i praktyk. Tworzenie programów doradztwa edukacyjno-zawodowego oraz współpraca szkół z instytucjami rynku pracy służąca podnoszeniu kwalifikacji zawodowych uczniów jako przyszłych absolwentów i wzmocnieniu ich zdolności do zatrudnienia 10. Zwiększenie stopnia wykorzystania technik cyfrowych w procesie edukacji poprzez doposażenie szkół i placówek w nowoczesne materiały dydaktyczne i inne – zapewniające wysoką jakość kształcenia, ukierunkowane na rozwój kompetencji kluczowych ze szczególnym uwzględnieniem technik ICT Obszar działania – rynek pracy <i>Działania krótkookresowe</i> 1. Tworzenie sprzyjających warunków do rozpoczynania działalności gospodarczej oraz tworzenie nowych miejsc pracy poprzez udzielanie bezzwrotnej pomocy na rozpoczęcie działalności gospodarczej z szczególnym uwzględnieniem osób do 30. roku życia

	2. Realizacja ogólnych i specjalistycznych szkoleń i/lub doradztwa związanego ze szkoleniami dla kadr zarządzających i pracowników mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw (MMŚP) w zakresie zgodnym ze zdiagnozowanymi potrzebami przedsiębiorstw i formie odpowiadającej możliwościom organizacyjno-technicznym przedsiębiorstwa Działania długookresowe 7. Rozszerzenie Łódzkiej Specjalnej Strefy Ekonomicznej oraz potrzeba kontynuacji jej działań po roku 2020 – powyższe działanie wymaga zmian legislacyjnych w ustawie o specjalnych strefach ekonomicznych. 4. Budowanie infrastruktury publicznej dostosowanej do potrzeb osób starszych
Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020	Oś Priorytetowa IX: Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia <i>Priorytet inwestycyjny a) Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych</i>
Program Operacyjny Polska Cyfrowa 2014 – 2020	Oś priorytetowa II. E-Administracja i otwarty rząd <i>Priorytet Inwestycyjny 2.c Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia</i> Oś priorytetowa III. Cyfrowe kompetencje społeczeństwa <i>Priorytet Inwestycyjny 2.c Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia</i>
Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014 – 2020	Oś priorytetowa II Efektywne polityki publiczne dla rynku pracy, gospodarki i edukacji <i>Priorytet Inwestycyjny 8.10 aktywne i zdrowe starzenie się</i> <i>Priorytet Inwestycyjny 9.4 aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie</i> <i>Priorytet Inwestycyjny 9.7 ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym</i> <i>Priorytet Inwestycyjny 9.8 wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwiania dostępu do zatrudnienia</i> <i>Priorytet Inwestycyjny 10.1 ograniczenie i zapobieganie przedwczesnemu kończeniu nauki szkolnej oraz zapewnianie równego dostępu do dobrej jakości wczesnej edukacji elementarnej oraz kształcenia podstawowego, gimnazjalnego i ponadgimnazjalnego, z uwzględnieniem formalnych, nieformalnych i pozaformalnych ścieżek kształcenia umożliwiających ponowne podjęcie kształcenia i szkolenia</i> <i>Priorytet Inwestycyjny 10.3 wyrównywanie dostępu do uczenia się przez całe życie o charakterze formalnym, nieformalnym i pozaformalnym wszystkich grup wiekowych, poszerzanie wiedzy, podnoszenie umiejętności i kompetencji siły roboczej oraz promowanie elastycznych ścieżek kształcenia, w tym poprzez doradztwo zawodowe i potwierdzanie nabytych kompetencji</i> <i>Priorytet Inwestycyjny 10.3 BIS lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmocnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami</i>

Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014 – 2020	Oś priorytetowa II: Wsparcie otoczenia i potencjału przedsiębiorstw do prowadzenia działalności B+R <i>Priorytet inwestycyjny 1.b promowanie inwestycji przedsiębiorstw w badania i innowacje oraz rozwijanie powiązań i synergii między przedsiębiorstwami, ośrodkami badawczo-rozwojowymi i instytucjami szkolnictwa wyższego, w szczególności w zakresie rozwoju produktów i usług, transferu technologii, innowacji społecznych, ekoinnowacji, aplikacji z dziedziny usług publicznych, tworzenia sieci, pobudzania popytu, klastrów i otwartych innowacji poprzez inteligentną specjalizację oraz wspieranie badań technologicznych i stosowanych, linii pilotażowych, działań w zakresie wczesnej walidacji produktów, zaawansowanych zdolności produkcyjnych i pierwszej produkcji w dziedzinie kluczowych technologii wspomagających oraz rozpowszechnianie technologii o ogólnym przeznaczeniu</i> Oś priorytetowa III: Wsparcie innowacji w przedsiębiorstwach <i>Priorytet inwestycyjny 3.a promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym poprzez inkubatory przedsiębiorczości</i>
Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014 – 2020	Oś priorytetowa II – Innowacyjna i konkurencyjna gospodarka <i>Priorytet inwestycyjny 3.a promowanie przedsiębiorczości, w szczególności poprzez ułatwianie gospodarczego wykorzystywania nowych pomysłów oraz sprzyjanie tworzeniu nowych firm, w tym również poprzez inkubatory przedsiębiorczości.</i> Oś priorytetowa IV – Gospodarka niskoemisyjna <i>Priorytet inwestycyjny 4.a wspieranie wytwarzania i dystrybucji energii pochodzącej ze źródeł odnawialnych</i> <i>Priorytet inwestycyjny 4.c wspieranie efektywności energetycznej inteligentnego zarządzania energią i wykorzystania odnawialnych źródeł energii w infrastrukturze publicznej, w tym w budynkach publicznych, i w sektorze mieszkaniowym</i> Oś priorytetowa V – Ochrona środowiska <i>Priorytet inwestycyjny 6.b inwestowanie w sektor gospodarki wodnej celem wypełnienia zobowiązań określonych w dorobku prawnym Unii w zakresie środowiska oraz zaspokojenia wykraczających poza te zobowiązania potrzeb inwestycyjnych określonych przez państwa członkowskie</i> Oś priorytetowa VI– Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu <i>Priorytet inwestycyjny 9b Wspieranie rewitalizacji fizycznej, gospodarczej i społecznej ubogich społeczności na obszarach miejskich i wiejskich</i> Oś priorytetowa VII – Infrastruktura dla usług społecznych <i>Priorytet inwestycyjny 2c Wzmocnienie zastosowań TIK dla e-administracji, e-uczenia się, e-włączenia społecznego, e-kultury i e-zdrowia.</i> <i>Priorytet inwestycyjny 9a Inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych</i> <i>Priorytet inwestycyjny 10a Inwestowanie w kształcenie, szkolenie oraz szkolenie zawodowe na rzecz zdobywania umiejętności i uczenia się przez całe życie poprzez rozwój infrastruktury edukacyjnej i szkoleniowej</i> Oś Priorytetowa VIII – Zatrudnienie

	Priorytet inwestycyjny 8.iii praca na własny rachunek, przedsiębiorczość i tworzenie przedsiębiorstw, w tym innowacyjnych mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw Oś Priorytetowa IX – Włączenie społeczne Priorytet inwestycyjny 9.i aktywne włączenie, w tym z myślą o promowaniu równych szans oraz aktywnego uczestnictwa i zwiększaniu szans na zatrudnienie Priorytet inwestycyjny 9iv: Ułatwianie dostępu do przystępnych cenowo, trwałych oraz wysokiej jakości usług, w tym opieki zdrowotnej i usług socjalnych świadczonych w interesie ogólnym Priorytet inwestycyjny 9v: Wspieranie przedsiębiorczości społecznej i integracji zawodowej w przedsiębiorstwach społecznych oraz ekonomii społecznej i solidarnej w celu ułatwienia dostępu do zatrudnienia Oś Priorytetowa X – Adaptacyjność pracowników i przedsiębiorstw w regionie Priorytet inwestycyjny 8iv Równość mężczyzn i kobiet we wszystkich dziedzinach, w tym dostęp do zatrudnienia, rozwój kariery, godzenie życia zawodowego i prywatnego oraz promowanie równości wynagrodzeń za taką samą pracę Oś Priorytetowa XI – Edukacja, Kwalifikacje, Umiejętności Priorytet inwestycyjny 10.iv lepsze dostosowanie systemów kształcenia i szkolenia do potrzeb rynku pracy, ułatwianie przechodzenia z etapu kształcenia do etapu zatrudnienia oraz wzmacnianie systemów kształcenia i szkolenia zawodowego i ich jakości, w tym poprzez mechanizmy prognozowania umiejętności, dostosowania programów nauczania oraz tworzenia i rozwoju systemów uczenia się poprzez praktyczną naukę zawodu realizowaną w ścisłej współpracy z pracodawcami Oś priorytetowa VII– Infrastruktura dla usług społecznych Priorytet inwestycyjny 9.a inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych, oraz przejścia z usług instytucjonalnych na usługi na poziomie społeczności lokalnych OŚ PRIORYTETOWA IX: Wzmocnienie strategicznej infrastruktury ochrony zdrowia Priorytet inwestycyjny 9.a inwestycje w infrastrukturę zdrowotną i społeczną, które przyczyniają się do rozwoju krajowego, regionalnego i lokalnego, zmniejszania nierówności w zakresie stanu zdrowia, promowanie włączenia społecznego poprzez lepszy dostęp do usług społecznych, kulturalnych i rekreacyjnych oraz przejścia z usług instytucjonalnych do usług na poziomie społeczności lokalnych
Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020	Priorytet 2. Zwiększenie rentowności gospodarstw i konkurencyjności wszystkich rodzajów rolnictwa we wszystkich regionach oraz promowanie innowacyjnych technologii w gospodarstwach i zrównoważonego zarządzania lasami. Cel szczegółowy 2a. poprawa wyników gospodarczych wszystkich gospodarstw oraz ułatwianie restrukturyzacji i modernizacji gospodarstw, szczególnie z myślą o zwiększeniu uczestnictwa w rynku i zorientowania na rynek, a także różnicowania produkcji rolnej Priorytet 5. Promowanie efektywnego gospodarowania zasobami i wspieranie przechodzenia w sektorach rolnym, spożywczym i leśnym na gospodarkę niskoemisyjną i odporną na zmiany klimatu Cel szczegółowy 5c. Ułatwianie dostaw i wykorzystywania odnawialnych źródeł energii produktów ubocznych, odpadów, pozostałości oraz innych surowców nieżywnościowych dla celów biogospodarki; Priorytet 6. Promowanie włączenia społecznego, zmniejszania ubóstwa oraz rozwoju gospodarczego na obszarach wiejskich

	Cel szczegółowy 6a. Ułatwianie różnicowania działalności, zakładania i rozwoju małych przedsiębiorstw a także tworzenia miejsc pracy
Cel strategiczny 3 Kompleksowa promocja i współpraca w Powiecie	
Cel operacyjny 3.A Zintegrowane działania promocyjne	
Cel operacyjny 3.B Tworzenie warunków oraz koordynacja partnerskiej współpracy lokalnych samorządów z przedstawicielami sfery gospodarczej oraz społecznej	
Strategia Rozwoju Kraju 2020	Obszar strategiczny III. Spójność społeczna i terytorialna <i>Cel III.1. Integracja społeczna</i> <i>Cel III.3. Wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integracja przestrzenna dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych</i>
Kierunki rozwoju turystyki do 2015 roku	Obszar priorytetowy I. Produkt turystyczny o wysokiej konkurencyjności <i>Cel operacyjny I.1 - Kreowanie i rozwój konkurencyjnych produktów turystycznych</i> <i>Cel operacyjny I.2 – Rozwój infrastruktury turystycznej</i> <i>Cel operacyjny I.4 – Rozwój przedsiębiorczości i działalności organizacji w dziedzinie turystyki</i> <i>Cel operacyjny I.5 - Rozwój wiodących typów turystyki</i> Obszar priorytetowy II – Rozwój zasobów ludzkich na rzecz rozwoju turystyki <i>Cel operacyjny II.2 – Rozwój edukacji turystycznej i turystyki społecznej</i> <i>Cel operacyjny II.3 – Monitorowanie potrzeb branży turystycznej w zakresie kadr zawodowych.</i>
Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020	POLITYKA TERYTORIALNO-FUNKCJONALNA 1. Obszary miejskie i wiejskie <i>Wspieranie rozwoju funkcji symbolicznych budujących ponadregionalną rangę miejskich obszarów funkcjonalnych. Atrakcyjne osadniczo obszary wiejskie, wykorzystujące potencjały wewnętrzne dla rozwoju wielofunkcyjnego</i> 1. Obszary funkcjonalne <i>2.5. Obszary turystyczne dolin rzecznych Pilicy, Warty i Bzury</i> <i>Cel strategiczny : obszary rozwoju turystyki uzdrowiskowej, konferencyjnej, sportowej i aktywnej o znaczeniu ponadlokalnym, wykorzystujące endogeniczne potencjały środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego</i>
Program rozwoju turystyki w województwie łódzkim na lata 2007 – 2020	Priorytet 1. Rozwój produktów turystycznych <i>Cel strategiczny 1. Rozwój produktów turystycznych wpływających na kształtowanie turystycznego wizerunku województwa łódzkiego</i> <i>Cel operacyjny 1.2 Zagospodarowanie atrakcji, rozbudowa istniejących produktów turystycznych oraz podnoszenie ich jakości</i> Priorytet 4. Zagospodarowanie przestrzeni turystycznej województwa łódzkiego <i>Cel strategiczny 4 Kształtowanie przestrzeni turystycznej województwa do pełnienia funkcji turystycznych oraz rozwój infrastruktury turystycznej</i> <i>Cel operacyjny 4.1 Rozwój podstawowej infrastruktury turystycznej zgodnie z oczekiwaniami rynku odbiorców</i> <i>Cel operacyjny 4.2 Kształtowanie i rozwój mikroprzestrzeni turystycznych – rozwój infrastruktury wspierającej budowę produktów turystycznych</i> <i>Cel operacyjny 4.3 Podniesienie dostępności komunikacyjnej województwa łódzkiego, w tym ułatwienie dostępu do atrakcji turystycznych</i>

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020	Oś priorytetowa VIII: Ochrona dziedzictwa kulturowego i rozwój zasobów kultury <i>Priorytet inwestycyjny 6.c zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</i>
Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego 2014 – 2020	Oś priorytetowa VI– Rewitalizacja i potencjał endogeniczny regionu <i>Priorytet inwestycyjny 6.c zachowanie, ochrona, promowanie i rozwój dziedzictwa naturalnego i kulturowego</i> Priorytetowa V Ochrona środowiska <i>Priorytet inwestycyjny 6.d. Ochrona i przywrócenie różnorodności biologicznej, ochrona i rekultywacja gleby oraz wspieranie usług ekosystemowych, także poprzez program „Natura 2000” i zieloną infrastrukturę</i>
Strategia Rozwoju Polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030	Cel szczegółowy II Przestrzeń przyjazna twórcom i projektantom <i>opracowanie i prowadzenie przez administrację samorządową spójnej polityki kulturalnej i turystycznej</i> Cel szczegółowy IV Międzynarodowe centrum żywności prozdrowotnej <i>międzynarodowa promocja i wsparcie eksportu produktów rolnych i artykułów spożywczych</i> <i>wykreowanie marki żywności prozdrowotnej</i>

Źródło: opracowanie własne na podstawie wymienionych dokumentów

5. Wdrażanie, monitorowanie i ewaluacja Strategii

Strategia Rozwoju Powiatu Łowickiego jest dokumentem otwartym, który powinien dynamicznie reagować na zmieniające się potrzeby wynikające z nowych uwarunkowań wewnętrznych i zewnętrznych.

Wdrażanie planów strategicznych, ich monitorowanie oraz ewaluacja są działaniami nierozzerwalnie związanymi z procesem planowania strategicznego.

Wytyczne do procesu wdrażania Strategii

Wdrażanie strategii jest procesem, w którym sformułowane w Strategii długoterminowe cele i kierunki działań przekładane są na poziom programów i działań operacyjnych. Elementem procesu wdrażania Strategii są również działania związane z propagowaniem i upowszechnianiem informacji na temat jej założeń oraz zawartości. Działania te mają na celu w szczególności aktywizację wybranych organizacji i środowisk do współudziału w realizacji Strategii.

Strategia stanowi dokument o charakterze kierunkowym i koncepcyjnym. W celu wdrożenia Strategii na poziomie operacyjnym mogą zostać opracowane dokumenty o charakterze proceduralnym (np. programy operacyjne), które szczegółowo wskażą sposób realizacji poszczególnych celów strategicznych oraz podział odpowiedzialności w tym zakresie.

Główna rola w procesie wdrażania Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego w założonym okresie czasowym należy do Starostwa Powiatowego w Łowiczu, którego kierownikiem jest Starosta Łowicki, jak również jednostek organizacyjnych Powiatu. Jednakże, dla optymalnej realizacji zadań strategicznych, istotne jest również zaangażowanie poszczególnych gmin tworzących powiat łowicki, w szczególności w kwestii zadań, które należą lub w jakimś stopniu dotyczą ich kompetencji, a zostały ujęte w Strategii. Dodatkowo, system wdrażania i zarządzania Strategią powinien obejmować nie tylko organy statutowe, ale także jednostki społeczne funkcjonujące na terenie Powiatu. Zaangażowanie w realizację niniejszego dokumentu wszystkich kluczowych interesariuszy decydować będzie o przyszłym stopniu osiągnięcia przyjętych celów strategicznych. Niniejszy dokument dotyczy poziomu Powiatu, ale w sposób bezpośredni oddziałuje również na poszczególne gminy wchodzące w jego skład.

W bezpośredni proces wdrażania Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego powinna zostać zaangażowana Rada Powiatu jako organ stanowiący oraz Zarząd Powiatu jako organ wykonawczy. Za koordynację zadań zaproponowanych w dokumencie oraz monitoring i ewaluacja dokumentu odpowiedzialna będzie jednostka funkcjonująca w strukturze Starostwa – Biuro Strategii, Programów Pomocowych i Inwestycji. Pośrednio w proces realizacji Strategii zaangażowane powinny być również inne podmioty funkcjonujące na terenie Powiatu, w tym przede wszystkim gminy z powiatu łowickiego, jednostki organizacyjne Powiatu, partnerzy Powiatu (organizacje pozarządowe, stowarzyszenia, itp.) oraz pozostali uczestnicy życia społeczno-gospodarczego.

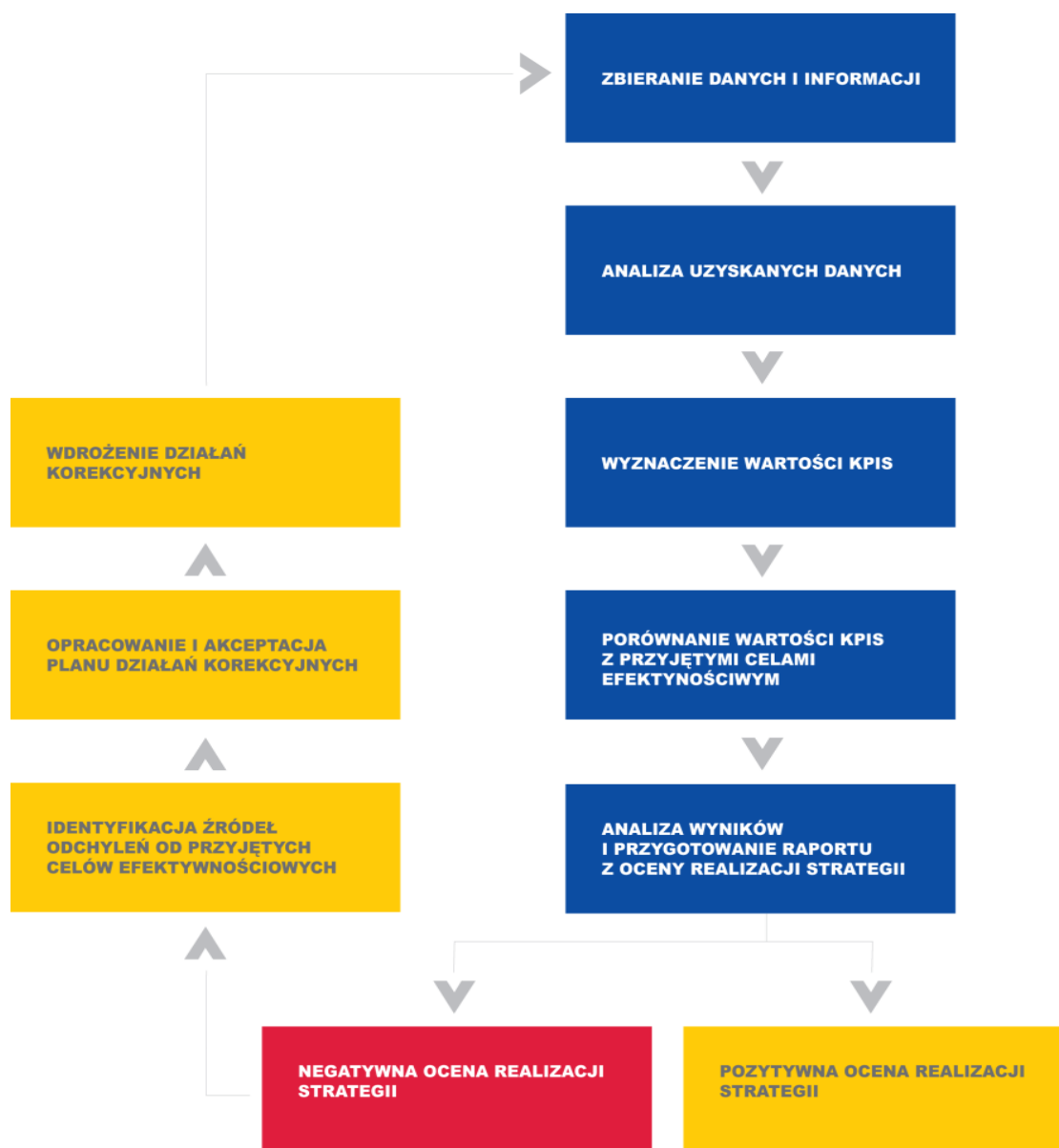
Aby proces wdrożenia Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego przebiegał zgodnie z założeniami niezbędne będzie znalezienie płaszczyzny porozumienia dla wielu, na co dzień, niekooperujących ze sobą interesariuszy dokumentu dla realizacji wyższego celu – rozwoju społeczno-gospodarczego Powiatu.

Monitorowanie Strategii

Monitorowanie Strategii jest procesem polegającym na bieżącej analizie postępów w osiągnięciu zakładanych celów strategicznych. Na proces ten składa się szereg działań takich jak m.in. zbieranie danych i informacji, analiza uzyskanych danych, wyznaczanie wartości określonych wskaźników oraz ich porównanie z przyjętymi celami, ocena finalnych wyników i przygotowywanie cyklicznych raportów z oceny realizacji Strategii.

W przypadku, gdy proces realizacji określonych celów strategicznych oceniony zostanie negatywnie, istnieje potrzeba identyfikacji źródeł ewentualnych odchyłeń od zakładanych celów oraz wypracowanie planu działań korekcyjnych i jego wdrożenie.

Rysunek 31. Proces monitorowania Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego

Źródło: Opracowanie własne

W praktyce proces monitorowania Strategii przeprowadzany będzie w cyklach corocznych. Głównym zadaniem pracowników Biura Strategii, Programów Pomocowych i Inwestycji będzie pozyskiwanie informacji na temat działań/projektów realizowanych w Powiecie oraz ocena dotychczasowych rezultatów wdrażania Strategii, a także rekomendowanie niezbędnych działań korekcyjnych.

Oczekiwane wskaźniki osiągnięć i ewaluacja Strategii

Proces monitorowania realizacji założeń Strategii powinien być co roku podsumowywany **ewaluacją efektów realizacji Strategii**, obejmującą zestawienia wartości zdefiniowanych i monitorowanych w danym okresie wskaźników realizacji poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych. Proponuje się coroczną ewaluację wyników wdrażania Strategii na podstawie efektów zadań i projektów, będących w fazie realizacji lub tych, które zostały w danym roku zakończone.

Poniżej w zestawieniach tabelarycznych przedstawiono przykłady wskaźników, zdefiniowane dla poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych wskazanych w Strategii. Zaproponowane wskaźniki stanowią zbiór otwarty, tj. w trakcie realizacji celów strategicznych, operacyjnych i poszczególnych działań mogą ulegać one zmianom, korektom, rozszerzeniom o dodatkowe wskaźniki.

Wartość bazowa wskaźnika (ang. *baseline value*) to pierwszy pomiar monitorowanego wskaźnika tzw. punkt startowy oceny całej strategii w okresie bazowym. Jako punkt startowy monitorowania strategii przyjęto początek roku 2016.

Wartość docelowa wskaźnika (ang. *target*) to skwantyfikowany cel, oczekiwany do osiągnięcia w określonych ramach czasowych przy wykorzystaniu istniejących zasobów. Ustanowienie wartości docelowych umożliwia monitorowanie w kontekście terminowości osiągania zamierzonych celów, motywuje do działania oraz zapewnia odpowiedzialność i transparentność działań. Jako punkt docelowy w pomiarze wskaźnika przyjęto koniec roku 2020. Wartości bazowe powinny być ambitne, jednak realne do osiągnięcia w określonym czasie i przy zaangażowanych zasobach. Wartości docelowe mogą ulegać zmianom w trakcie realizacji Strategii. Zmiana taka musi jednak wynikać z ważnych przesłanek np. zmniejszenia funduszy na dany cel. Okres monitorowania i ewaluacji Strategii obejmuje zatem czas od stycznia 2016 do grudnia 2020..

W poniższej tabeli znajduje się lista wskaźników w odniesieniu do poszczególnych celów strategicznych i operacyjnych strategii wraz ze wskazaniem wartości bazowej i docelowej wskaźnika, częstotliwości jego monitorowania oraz stanowiska/ komórki odpowiedzialnej za jego monitorowanie.

Tabela 41 Monitorowane wskaźniki w obszarze celów operacyjnych

I.p.	Wskaźnik	Źródło danych	Jednostka miary	Wartość bazowa (2016)	Wartość docelowa (2020)	Częstotliwość monitorowania	Stanowisko/ odpowiedzialna komórka za monitoring
Cel operacyjny 1.A Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury drogowej (w tym okołodrogowej)							
1	Zmodernizowana/ rozbudowana infrastruktura drogowa	Ewidencje PZDiT	km	0	10	corocznie	Dyrektor /oddelegowany pracownik/ wydział/ stanowisko
2	Zmodernizowana/ rozbudowana infrastruktura w pasie drogowym	Ewidencje PZDiT	km	0	10	corocznie	Dyrektor /oddelegowany pracownik/ wydział/ stanowisko
Cel operacyjny 1.B Rozbudowa i poprawa stanu infrastruktury komunalnej							
1	Liczba jednostek organizacyjnych Powiatu Łowickiego, w których zlikwidowano bariery architektoniczne	Ewidencje PCPR/Powiatu Łowickiego	sztuka	0	3	corocznie	Dyrektor /oddelegowany pracownik/ wydział/ stanowisko
2	Liczba budynków użyteczności publicznej termomodernizacji	Ewidencje Powiatu Łowickiego	sztuka	0	3	corocznie	Starosta/ oddelegowany pracownik/ wydział/ stanowisko

Cel operacyjny 2.A Wsparcie lokalnej sfery społeczno - gospodarczej (w tym rolnictwa)									
1	Liczba zorganizowanych szkoleń/spotkań informacyjnych/ doradztwa z zakresu przedsiębiorczości	Ewidencje PUP	sztuka	0	10	corocznie	Dyrektor/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	
2	Liczba zorganizowanych szkoleń/spotkań informacyjnych/ doradztwa z zakresu nowoczesnej produkcji rolnej, przetwórstwa rolno – spożywczego, tworzenia i funkcjonowania grup producenckich, certyfikowania produktów itp.	Ewidencje PUP/ ARiMR	sztuka	0	5	corocznie	Dyrektor/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	
Cel operacyjny 2.B Poprawa jakości oraz infrastruktury służby zdrowia oraz zabezpieczenia społecznego									
1	Liczba zorganizowanych/zainicjowanych akcji /działań profilaktycznych	Ewidencje ZOZ	sztuka	0	5	corocznie	Dyrektor/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	
Cel operacyjny 3.A Zintegrowane działania promocyjne									
1	Liczba podjętych/ zainicjowanych działań promocyjnych wykorzystujących nowoczesne technologie/ kanały komunikacji	Ewidencje Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej	sztuka	0	5	corocznie	Dyrektor/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	
2	Kompleksowa oferta promocyjna	Ewidencje Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej	sztuka	0	1	corocznie	Dyrektor/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	

Cel operacyjny 3.B Tworzenie warunków oraz koordynacja partnerskiej współpracy lokalnych samorządów z przedstawicielami sfery gospodarczej oraz społecznej									
1	Liczba zainicjowanych/koordynowanych projektów wspólnych – samorządy ze sferą gospodarczą/społeczną	Ewidencje Powiatu Łowickiego	sztuka	0	3	corocznie	Starosta/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	
2	Liczba inicjatyw lokalnych wspieranych przez władze Powiatu	Ewidencje Powiatu Łowickiego	sztuka	0	3	corocznie	Starosta/ pracownik/ stanowisko	oddelegowany wydział/	

Źródło: Opracowanie własne

Bibliografia

Lista dokumentów i stron internetowych wykorzystanych przy opracowaniu Strategii.

Dokumenty:

1. Domański, T. Strategiczne planowanie rozwoju gospodarczego gminy, Agencja Rozwoju Komunalnego, Warszawa 1999
2. Program Ochrony Środowiska Powiatu Łowickiego na lata 2016-2019 z perspektywą na lata 2020-2023, Łowicz, grudzień 2015
3. Plan Gospodarki Odpadami Powiatu Łowickiego,
4. Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2020,
5. Regionalna Strategia Innowacyjności dla Województwa Łódzkiego – LORIS 2030,
6. Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego ,
7. Regionalny Program Operacyjny Województwa Łódzkiego na lata 2014 – 2020,
8. Program rozwoju turystyki województwa łódzkiego na lata 2007 – 2020,
9. Plan Przeciwdziałania depopulacji w województwie łódzkim. Rodzina – Dzieci – Praca,
1. Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014 – 2020,
2. Program Operacyjny Inteligentny Rozwój 2014 – 2020,
3. Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko 2014 – 2020,
4. Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego – Regiony, miasta, obszary wiejskie (Ministerstwo Rozwoju Regionalnego),
5. Kierunki Rozwoju Turystyki do 2015 roku (Ministerstwo Sportu i Turystyki),
6. Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014 – 2020,
7. EUROPA 2020 – Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
8. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności,
9. Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjne gospodarka, sprawne państwo,
10. Strategia rozwoju Polski Centralnej do roku 2020 z perspektywą 2030

Strony internetowe:

<http://stat.gov.pl/bdl/>
<https://bip.lodzkie.pl/powiat-lowicki>
<http://www.bip.powiat.lowicz.pl/>
<http://lodz.rdos.gov.pl>
<http://www.oke.lodz.pl/>
<https://www.osp.org.pl/>
<http://www.nieborow.art.pl/o-muzeum/>
<http://www.muzeumlowicz.pl/galeria>
<http://ksiestwolowickie.za.pl>

Spis tabel i rysunków

Rysunek 1 Istota polityki rozwoju województwa łódzkiego	7
Rysunek 2 Położenie Powiatu Łowickiego w województwie łódzkim	9
Rysunek 3 Herb Powiatu Łowickiego	10
Rysunek 4 Flaga terytorialna oraz urzędowa Powiatu Łowickiego	10
Rysunek 5 Gminy wchodzące w skład Powiatu Łowickiego	13
Rysunek 6 Równina Kutnowska na mapie Polski	25
Rysunek 7 Równina Łowicko – Błońska na mapie Polski	25
Rysunek 8 Sieć rzeczna Powiatu Łowickiego	28
Rysunek 9 Bazylika Katedralna p.w. Wniebowzięcia NMP i św. Mikołaja	29
Rysunek 10 Nowy Rynek	30
Rysunek 11 Muzeum	31
Rysunek 12 Ruiny zamku arcybiskupów, prymasów Polski,	31
Rysunek 13 Arkadia	32
Rysunek 14 Pałac w Nieborowie	33
Rysunek 15 Rzeźby ludowe	33
Rysunek 16 Skansen w Maurzycach	34
Rysunek 17 Pałac w Walewiczach	35
Rysunek 18 Kościół w Bielawach	35
Rysunek 19 Kościół w miejscowości Sobota	36
Rysunek 20 Kaplica w miejscowości Domaniewice	37
Rysunek 21 Sieć drogowa Powiatu Łowickiego	39
Rysunek 22. Wskaźnik przestępstw stwierdzonych w postępowaniach przygotowawczych wg powiatów w roku 2014	69
Rysunek 23 Ekspozycja stała Muzeum w Łowiczu	71
Rysunek 24 Ziemia Łowicka XVIII w.	82
Rysunek 25 Pałac w Nieborowie	82
Rysunek 26 Józef Chełmoński, Bociany	83
Rysunek 27. Obszary priorytetowe w działaniach Powiatu (w opinii interesariuszy)	92
Rysunek 28. Mocne strony Powiatu (w opinii interesariuszy)	96
Rysunek 29. Słabe strony Powiatu (w opinii interesariuszy)	97
Rysunek 30. Szanse Powiatu (w opinii interesariuszy)	98
Rysunek 31. Proces monitorowania Strategii Rozwoju Powiatu Łowickiego	120
Tabela 1 Całkowita powierzchnia gmin wchodzących w skład Powiatu Łowickiego	13
Tabela 2 Liczba ludności w Powiecie Łowickim w latach 2009 - 2014	15
Tabela 3 Liczba ludności w gminach Powiatu Łowickiego w latach 2009 – 2014	16
Tabela 4 Liczba zarejestrowanych bezrobotnych w gminach Powiatu Łowickiego w latach 2009 - 2014.	20
Tabela 5 Pomniki przyrody zlokalizowane w mieście Łowicz	22
Tabela 6 Powierzchnia lasów ogółem (ha) wg wszystkich form własności w latach 2009 - 2014	24
Tabela 7 Złoża surowców na terenie Powiatu Łowickiego	26
Tabela 8. Drogi gminne w Powiecie Łowickim	40
Tabela 9 Drogi publiczne powiatowe w 2013 r.	40
Tabela 10. Zasoby mieszkaniowe w Powiecie Łowickim w latach 2006-2014	44
Tabela 11. Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania	45
Tabela 12. Długość czynnej sieci kanalizacyjnej	46
Tabela 13. Długość kanalizacji sanitarnej oraz liczba oczyszczalni ścieków komunalnych	47
Tabela 14. Sieć wodociągowa na terenie Powiatu Łowickiego	47
Tabela 15. Długość sieci wodociągowej na terenie Powiatu Łowickiego z podziałem na poszczególne gminy	48
Tabela 16. Ilość odpadów komunalnych wytworzonych w powiecie w latach 2008-2013	49
Tabela 17. Odpady niebezpieczne	50

Tabela 18. Odpady inne niż niebezpieczne	50
Tabela 19. Zużycie energii elektrycznej na niskim napięciu na 1 mieszkańca.....	51
Tabela 20. Wykaz farm wiatrowych w Powiecie Łowickim	52
Tabela 21. Ciepłownictwo Powiat Łowicki w latach 2003-2013.....	55
Tabela 22 Stan komputeryzacji w szkołach ponadgimnazjalnych w latach 2013-2015	59
Tabela 23. Zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach publicznych w 2015 r.	59
Tabela 24. Zdawalność egzaminów zawodowych w szkołach publicznych w 2015 r.	60
Tabela 25. Liczba porad lekarskich	61
Tabela 26 Wykaz podmiotów z terenu Powiatu Łowickiego udzielających świadczeń zdrowotnych w ramach umowy z NFZ oraz zakres świadczonych usług	61
Tabela 27 Udział zgonów według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów.....	66
Tabela 28. Pomoc społeczna w Powiecie Łowickim	67
Tabela 29. Wydatki z budżetu Powiatu na pomoc społeczną [w zł]	67
Tabela 30. Placówki stacjonarnej pomocy społecznej	67
Tabela 31. Przestępstwa stwierdzone ogółem na 1000 mieszkańców oraz ofiary wypadków drogowych na 100 tys. pojazdów zarejestrowanych	68
Tabela 32. Baza sportowa w szkołach i placówkach oświatowych prowadzonych przez Powiat Łowicki.	70
Tabela 33. Biblioteki i filie w Powiecie Łowickim	73
Tabela 34. Domy i ośrodki kultury w latach 2011 - 2014.....	74
Tabela 35 Podmioty gospodarcze w Powiecie Łowickim wg klasyfikacji PKD	77
Tabela 36. Podmioty gospodarcze wg rodzaju działalności PKD2007	78
Tabela 37 Turyści korzystający z noclegów na terenie Powiatu Łowickiego	84
Tabela 38 Kraj pochodzenia turystów odwiedzających Powiat Łowicki	84
Tabela 39 Dochody wg klasyfikacji budżetowej.....	87
Tabela 40 Wydatki wg klasyfikacji budżetowej	88
Tabela 41 Monitorowane wskaźniki w obszarze celów operacyjnych	122
Tabela 42 Wieloletni Plan Inwestycyjny Powiatu Łowickiego	129
Wykres 1 Liczba ludności ogółem w Powiecie Łowickim w latach 2009 – 2014.	15
Wykres 2 Ludność na 1 km ² w gminach wiejskich Powiatu Łowickiego w 2014r.....	16
Wykres 3 Liczba ludności w podziale na grupy ekonomiczne w latach 2009 - 2014.	17
Wykres 4 Liczba ludności w wieku przedprodukcyjnym w podziale na płeć w latach 2009 - 2014.....	17
Wykres 5 Liczba ludności w wieku produkcyjnym w podziale na płeć w latach 2009 - 2014.....	18
Wykres 6 Liczba ludności w wieku poprodukcyjnym w podziale na płeć w latach 2009 - 2014.....	18
Wykres 7 Urodzenia żywe i zgony w Powiecie Łowickim w latach 2009 - 2014.	19
Wykres 8 Wskaźnik obciążenia demograficznego - Powiat Łowicki na tle Polski i województwa łódzkiego w latach 2009 - 2014.	19
Wykres 9. Łączna wartość dotacji, dofinansowań i pomocy finansowej pozyskanych na inwestycje drogowe w latach 2006 -2013 [zł]	41
Wykres 10. Wartość inwestycji w zakresie infrastruktury transportowej w poszczególnych gminach Powiatu Łowickiego w 2006-2013 [mln zł]	42
Wykres 11. Długość zmodernizowanych odcinków dróg w latach 2006-2013 [km]	43
Wykres 12 Liczba uczniów w szkołach ponadgimnazjalnych w latach 2013 - 2015	58
Wykres 13 Zwiedzający muzea i oddziały	72
Wykres 14 Podmioty gospodarcze na terenie Powiatu Łowickiego	76
Wykres 15 Struktura gruntów w Powiecie Łowickim.....	79
Wykres 16 Struktura użytków rolnych Powiatu Łowickiego	80
Wykres 17 Dochody Powiatu	86
Wykres 18 Wydatki Powiatu	86

Załączniki

Wieloletni Plan Inwestycyjny

Tabela 42 Wieloletni Plan Inwestycyjny Powiatu Łowickiego

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
I LO im. Józefa Chelmońskiego w Łowiczu	Przebudowa obiektów sportowych	Dokończenie budowy bieżni, modernizacja boisk asfaltowych i kortu tenisowego.	2016 - 2020	314.600,00
	Przebudowa i naprawa ogrodzenia	Wymiana ogrodzenia od ul. Bonifraterskiej, wykonanie ogrodzenia od ul. Długiej i Prymasowskiej.	2016 - 2022	150.000,00
	Przebudowa budynku	Remont korytarzy szkolnych oraz schodów na klatce schodowej, remonty sal lekcyjnych, remont klasy na pracownię językową wraz z zakupem wyposażenia, adaptacja pomieszczeń podziemia budynku szkoły.	2016 - 2022	252.500,00
	Modernizacja biblioteki szkolnej	Wykonanie interaktywnych stanowisk czytelniczych, wymiana mebli i sprzętu komputerowego, zakup książek.	2016 - 2022	44.000,00
ZSP Nr 1 im. 10 Pułku Piechoty w Łowiczu	Remont generalny głównego budynku szkoły	Wymiana części dachu, wykonanie części elewacji, wymiana częściowa zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana podłóg, wymiana instalacji wewnętrznych, naprawa tynków wewnętrznych.	2017 - 2020	2.000.000,00
	Budowa drogi wewnętrznej	Wykonanie podbudowy i nawierzchni drogi z kostki brukowej.	2018 - 2020	100.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
ZSP Nr 2 RCKUiP im. Tadeusza Kościuszki w Łowiczu	Przebudowa kotłowni	Zakup i montaż kotła wraz instalacją c.w.u., przebudowa instalacji c.o. w kotłowni i budynku „C”, budowa wiaty na opał, wymiana pokrycia dochowego nad kotłownią.	2016 - 2018	475.800,00
	Przebudowa obiektów zewnętrznych	Rozbudowa parkingu, przeniesienie i rozbudowa placu manewrowego, dokończenie wiaty w gospodarstwie rolnym, udrożnienie melioracji, wymiana oświetlenia zewnętrznego.	2016 - 2018	140.000,00
	Zakup pomocy dydaktycznych	Zakup ciągnika o mocy 130-150 KM, zakup przyczepy rolniczej 8-10 t, zakup samochodu do przewozu osób 8+1; 850 kg.	2016 - 2018	418.000,00
	Przebudowa spichlerza	Remont wnętrza, wymiana zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana tynków zewnętrznych z malowaniem, wpięcie instalacji c.o. i c.w.u. do sieci, zakup wyposażenia.	2016 - 2018	850.000,00
	Przebudowa budynku stajni	Wymiana pokrycia dachowego z uzupełnieniem więźby dachowej, wymiana zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana instalacji: elektrycznej, c.o. wodno.-kanalizacyjnej i odgromowej, tynkowanie ścian zewnętrznych.	2018 - 2020	600.000,00
	Przebudowa budynku mieszkalnego	Wymiana pokrycia dachowego z uzupełnieniem więźby dachowej, wymiana zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana instalacji: elektrycznej, c.o. wodno.-kanalizacyjnej i odgromowej, tynkowanie ścian	2018 - 2019	190.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
		zewnątrznych i wewnętrznych, ułożenie nowych podłóg.		
	Przebudowa budynku mieszkalnego i warsztatów	Wymiana pokrycia dachowego z uzupełnieniem więźby dachowej, wymiana zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana instalacji: elektrycznej, c.o. wodno.-kanalizacyjnej i odgromowej, tynkowanie ścian zewnętrznych i wewnętrznych, ułożenie nowych podłóg.	2018 - 2020	450.000,00
	Przebudowa budynku obory	Zdjęcie z dachu eternitu i jego utylizacja, uzupełnienie więźby dachowej, montaż pokrycia dachowego i rynien, tynkowanie ścian zewnętrznych, wymiana instalacji elektrycznej.	2018 - 2020	250.000,00
	Wymiana pokrycia dachowego na garażach	Zdjęcie z dachu eternitu i jego utylizacja, uzupełnienie więźby dachowej, montaż pokrycia dachowego i rynien, tynkowanie ścian zewnętrznych, wymiana drzwi wjazdowych.	2017 - 2018	100.000,00
ZSP Nr 3 im. Władysława Stanisława Reymonta w Łowiczu	Przebudowa budynku szkolnego (dawnego internatu)	Osuszenie fundamentów, wymiana płytek PCV na wykładzinę antypoślizgową, wykonanie studzienki rewizyjnej w instalacji kanalizacyjnej.	2016	28.400,00
ZSP Nr 4 im. Władysława Grabskiego w Łowiczu	Budowa sali gimnastycznej		2019 -2020	3.500.000,00
	Dostosowanie budynków szkoły do przepisów p.poż.	Wydzielenie klatek schodowych, oddzielenie budynków przegrodami p.poż., dokumentacja projektowa,	2017	200.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
		instalacja wykrywania i sygnalizacji pożaru.		
SOSW im. Jana Brzechwy w Łowiczu	Przebudowa budynku hotelowego na Dom dziecka	Zakup budynku hotelu Aneta, przebudowa i zmiana sposobu użytkowania na Dom dziecka	2017 - 2020	800.000,00
	Przebudowa ogrodzenia terenu SOSW	Wymiana starego ogrodzenia i zamknięcie terenu SOSW.	2017 - 2020	60.000,00
Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna w Łowiczu	Przebudowa budynku PPP	Wymiana instalacji elektrycznej, stolarki wewnętrznej, schodów drewnianych, podłóg, remont łazienek, położenie gładzi oraz malowanie ścian.	2016 – 2020	400.000,00
Dom Pomocy Społecznej w Borówku	Przebudowa budynków „A” i „B”	Opracowanie ekspertyzy mykologicznej i dokumentacji projektowej, wykonanie instalacji odwadniającej teren wokół budynków, wykonanie izolacji przeciwwilgociowej, odgrzybianie murów, budowa drogi dojazdowej do składu opału kotłowni, przebudowa niektórych łazienek wraz dostosowaniem dla osób niepełnosprawnych, remont podłogi korytarza I i II piętra budynku „B”.	2017	600.000,00
	Przebudowa kotłowni oraz instalacji c.o. c.w.u.	Opracowanie dokumentacji projektowej przebudowy kotłowni 500 KW i instalacji c.o. i c.w.u. oraz jej wykonanie dla budynków oznaczonych literami: „A”, „B”, „C”, „D”, „E” oraz pomieszczenia agregatu prądotwórczego i portierni.	2018 - 2019	1.500.000,00
	Modernizacja oczyszczalni ścieków BIOBLOK 50	Zainstalowanie urządzeń do odwadniania uwalnianego nadmiernego osadu czynnego z oczyszczalni.	2018	100.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
Zespół Opieki Zdrowotnej w Łowiczu	Budowa pawilonu II-poziomowego połączonego z budynkiem głównym na terenie ZOZ dla potrzeb Oddziałów Geriatrii i Chorób wewnętrznych	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót ogólnobudowlanych, instalacyjnych, drogowych, elektrycznych	2016 - 2020	7.000.000,00
	Informatyzacja ZOZ w Łowiczu	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie prac instalacyjnych, zakup programów, sprzętu oraz szkolenia personelu.	2016 - 2017	1.200.000,00
	Przebudowa pomieszczeń Oddziału Chorób Wewnętrznych z pododdziałem Kardiologicznym oraz Laboratorium ZOZ w Łowiczu	Wykonanie robót ogólnobudowlanych, instalacyjnych, wentylacja i klimatyzacja, elektrycznych i instalacji niskoprądowej.	2016 - 2020	2.107.120,00
	Przebudowa istniejących kotłowni z wykorzystaniem odnawialnych źródeł energii (Łowicz i Stanisławów)	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót ogólnobudowlanych, instalacyjnych i elektrycznych.	2016 - 2018	4.000.000,00
	Rozbudowa i przebudowa budynku magazynowego na terenie ZOZ dla potrzeb Pracowni Histopatologiczno-Cytologicznej oraz Zakładu Rehabilitacji i Fizjoterapii ul. Ułańska 28	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót ogólnobudowlanych, instalacyjnych, drogowych, elektrycznych.	2016 - 2017	400.000,00
	Wymiana oświetlenia we wszystkich obiektach ZOZ na energooszczędne.	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót budowlanych i elektrycznych.	2016 - 2017	800.000,00
	Dostosowanie budynku głównego szpitala do obowiązujących wymagań przeciwpożarowych	Wykonanie robót budowlanych i elektrycznych.	2016	500.000,00
	Budowa stacji uzdatniania wody na terenie ZOZ	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót budowlanych i instalacyjnych.	2016 - 2020	500.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
	Zakup sprzętu i aparatury diagnostycznej dla potrzeb ZOZ	Zakup wraz z montażem: aparatu RTG, aparatu USG 2 szt, oraz Tomografu komputerowego	2016 - 2020	3.900.000,00
	Wymiana dźwigów szpitalnych w budynku głównym ZOZ oraz budynku Oddziału Fizjoterapii i Rehabilitacji w Stanisławowie.	Opracowanie dokumentacji projektowej, demontaż i montaż nowych urządzeń dźwigowych.	2019 - 2020	400.000,00
	Dostosowanie pomieszczeń ZOZ do wymogów MZ z dnia 26.06.2012 r. na Oddziałach: Chorób Dziecięcych, Neonatologicznym, Chirurgicznym, Bloku operacyjnego i Centralnej Strylizatorni.	Opracowanie dokumentacji projektowej, wykonanie robót budowlanych i instalacyjnych, zakup sprzętu.	2016	2.350.000,00
Powiatowy Zarząd Dróg i Transportu w Łowiczu	Budowa mostu na rzece Bzura w ciągu drogi powiatowej nr 2714 E Ruszki – Kompina – Nieborów	Budowa nowego obiektu mostowego w miejsce istniejącego mostu o pokładzie drewnianym	2017 - 2018	12.000.000,00
	Przebudowa drogi powiatowej nr 2714 E Ruszki – Kompina – Nieborów Etap I i Etap II	ETAP I: Wykonanie nakładki asfaltowej wraz z chodnikami, parkingami oraz zatokami postojowymi na odcinku drogi od skrzyżowania w miejscowości Nieborów do skrzyżowania z drogą krajową nr 92 ETAP II: Wykonanie nakładki asfaltowej wraz z chodnikami, poboczami i rowami na odcinku od skrzyżowania z drogą krajową nr 92 do granicy powiatu łowickiego i sochaczewskiego	2019 - 2020	15.000.000,00
	Przebudowa mostu w miejscowości Urzecze w ciągu drogi powiatowej nr 2746 E Łyszkowice – Chruślin – Urzecze na przepust dwuotorowy	Przebudowa mostu na przepust dwuotorowy wraz z wykonaniem poszerzenia nawierzchni jezdni oraz chodnika dla pieszych	2017	1.000.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
	Wykonanie nakładki asfaltowej na drodze powiatowej nr 2716 E Różyce - Jasieniec odcinek Kocierzew Północny - Lipnice,	Wykonanie nakładki asfaltowej, wymiana oznakowanie pionowego, wykonanie poboczy oraz rowów	2016	500.000,00
	Modernizacja chodnika w ciągu drogi powiatowej nr 2754 E ul. Jana Pawła II w Łowiczu	Wymiana nawierzchni istniejącego chodnika wraz z wyznaczeniem nowego przejścia dla pieszych oraz zatokami postojowymi	2016	450.000,00
	Wykonanie nakładki asfaltowej nr drodze powiatowej nr 2700 E Mysłaków – Bednary – Bolimów odcinek w miejscowości Mysłaków	Wykonanie nakładki asfaltowej, chodnika, poboczy oraz rowów wraz z wymianą oznakowania pionowego	2017	500.000,00
	Wykonanie nakładki asfaltowej nr drodze powiatowej nr 2728 E Łyszkowice – Bełchów w miejscowości Łyszkowice	Wykonanie nakładki asfaltowej wraz z utwardzeniem ciągu pieszego oraz wyznaczeniem przejścia dla pieszych, wyminą oznakowania pionowego	2017	400.000,00
	Wykonanie nakładki asfaltowej nr drodze powiatowej nr 2734 E i 2717 E odcinek w miejscowości Sobota	Wykonanie nakładki asfaltowej, wymiana oznakowania pionowego, wykonanie odwodnienia oraz remont chodników	2017	500.000,00
	Wykonanie nakładki asfaltowej na drodze powiatowej nr 2717 E odcinek Strugienice - Zduny	Wykonanie nakładki asfaltowej, wymiana oznakowania pionowego wraz z wykonaniem poboczy	2016	200.000,00
	Przebudowa drogi powiatowej nr 2746 E Łyszkowice – Chruślin – Urzeczce	Wykonanie nakładki asfaltowej, wymiana oznakowania pionowego, wykonanie oznakowania poziomego, wykonanie poboczy, budowa chodników na odcinku od skrzyżowania z drogą Krajową nr 14 do skrzyżowania w miejscowości Urzeczce	2018	8.000.000,00
Muzeum w Łowiczu	Remont dachów obiektów w Mini Skansenie przy Muzeum w Łowiczu	Wykonanie inwentaryzacji i projektu,	2016 - 2017	500.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
		usunięcie i utylizację eternitu, wykonanie naprawy konstrukcji dachów, wykonanie poszycia dachowego - strzecha		
	Poprawa infrastruktury technicznej i walorów estetycznych Skansenu w Maurzycach	Wykonanie inwentaryzacji i projektów niezbędnych do realizacji zadania w tym inwentaryzację zieleni, budowę zaplecza technicznego (magazyn zbiorów, pracownie konserwatorskie, pomieszczenia techniczne), budowę parkingu z zapleczem socjalnym i usługowym dla ruchu turystycznego oraz projekt zagospodarowania zieleni wraz z realizacją	2016 - 2020	2.000.000,00
Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Łowiczu	Budowa siedziby Centrum Pomocy Rodzinie wraz z Ośrodkiem Interwencji Kryzysowej	Opracowanie dokumentacji projektowej, budowa Centrum wraz z salą konferencyjno-szkoleniową 200 m ² oraz Ośrodka zapewniającego schronienie i specjalistyczną pomoc ofiarom przemocy w rodzinie 150 m ² .	2016 - 2017	980.000,00
	Budowa Rodzinnego Domu Dziecka	Opracowanie dokumentacji projektowej, budowa placówki rodzinnej pieczy zastępczej przeznaczonej dla 8 dzieci 150 m ² .	2017	420.000,00
Centrum Kultury, Turystyki i Promocji Ziemi Łowickiej	Wymiana kotła c.o.	Zakup i instalacja kotła c.o. kondensacyjnego dwufunkcyjnego, zasilanego gazem ziemnym o mocy ok. 60 kW	2016	20.000,00
Powiat Łowicki	Termomodernizacja w budynku w Łowiczu przy ul. Ułańskiej 4a	Docieplenie stropu, docieplenie ścian, wymiana zewnętrznej stolarki okiennej i drzwiowej, wymiana źródła zasilania ciepła.	2016 - 2018	234.600,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
Powiat Łowicki	Przebudowa budynku w Łowiczu przy ul. Świętojańskiej 5/7	Wokół budynku należy wykonać lub uzupełnić i naprawić opaski, na przykład z kostki betonowej z obrzeżami lub z płyt chodnikowych, z wyprofilowanymi spadkami na zewnątrz ścian budynku w celu uniemożliwienia napływu na ściany fundamentowe wód opadowych, osuszenie ścian fundamentowych, uzupełnienie ubytków zaprawy, wykonanie wzmocnienia ścian fundamentowych poprzez obetonowanie zbrojoną powierzchniowo warstwa betonu, na której będzie można wykonać izolacje pionowe, skucie tynków zewnętrznych w całości i ich odtworzenie, uwzględniające obetonowanie ścian fundamentowych. osuszenie ścian konstrukcyjnych piwnic i części nadziemnych, wzmocnienie nadproży okiennych i drzwiowych płaskimi elementami stalowymi, ocieplenie stropu nad ostatnią kondygnacją, strop nad piwnicami wymaga prac konserwacyjnych związanych z usunięciem i odtworzeniem luźnych fragmentów tynków, przed podjęciem decyzji o remoncie więźby dachowej należy zlecić ekspertyzę mykologiczną w celu ustalenia zakresu remontu więźby dachowej, lokalne naprawy uszczelniające pokrycie dachu, obróbki	2016 - 2020	300.000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
		blacharskie, rynny i rury spustowe, kominy wymagają uzupełnienia lub odtworzenia tynków oraz wykonania prawidłowych obróbek blacharskich wylotów bądź „czapek” betonowych, udrożnienie kanałów wentylacyjnych, zewnętrzne schody stalowe prowadzące z uwagi na zły stan techniczny winny być naprawione, przebudowa schodów prowadzących na poddasze.		
Powiatowy Zarząd Dróg i Transportu w Łowiczu	Połączenie Województwa Łódzkiego z Województwem Mazowieckim	Usprawnienie układu komunikacyjnego na odcinku między drogą krajową 92 od Kompiny i wyżej do granic powiatu a zjazdem na autostradę w węźle Skierniewice, Łowicz.	2014-2020	29 000 000,00
Powiat Łowicki	Poprawa jakości powietrza poprzez przeprowadzenie prac termomodernizacyjnych w budynkach użyteczności publicznej na terenie Powiatu Łowickiego	• budynek A ZSP Nr 2 RCKUiP w Łowiczu oraz przebudowa systemu grzewczego dla całego kompleksu szkolnego – 765 000 zł • budynek siedziby PZDiT w Łowiczu – 400 000 zł • skrzydło frontowe budynku ZSP Nr 4 w Łowiczu – 500 000 zł • budynek ZSP Nr 1 w Łowiczu – 1 500 000 zł • budynek D i F DPS „Borówek” w Borówku 1 600 000 zł	2016-2020	6 765 000,00

Nazwa jednostki	Nazwa planowanego zadania (inwestycji/ projektu)	Zakres rzeczowy planowanego zadania	Harmonogram realizacji inwestycji (okres realizacji)	Przewidywane nakłady finansowe
		budynek Państwowej Straży Pożarnej w Łowiczu, ul. Seminaryjna 4 – 2 000 000 zł.		
Powiat Łowicki	Rozbudowa Młodzieżowego Ośrodka Socjoterapii w Kiernozi	W trakcie opracowania dokumentacji projektowej	2016-2018	4 500 000,00
Powiat Łowicki	Roboty budowlane dachu i elewacji budynku siedziby Starostwa Powiatowego w Łowiczu	Zakres robót budowlanych: - wymiana części elementów więźby dachowej, - impregnacja więźby, - wymiana pokrycia dachowego, - wymiana obróbek blacharskich, - ocieplenie stropu wełną mineralną, - osuszenie budynku metodą iniekcji krystalicznej, - zewnętrzna instalacja kanalizacji deszczowej, - wymiana stolarki okiennej i drzwiowej zewnętrznej.	2016-2020	1 500 000,00

Źródło: Starostwo Powiatowe W Łowiczu